

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Vera Concilii Tridentini Historia

Contra falsam Petri Suauis Polani narrationem

Pallavicino, Sforza

Antverpiae, 1670

Historiae Concilii Tridentini Liber Sextvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11642

HISTORIÆ CONCILLII TRIDENTINI LIBER SEXTVS.

ARGVMENTVM.

ONCILLII munera delegata. Gallorum postulatio, ut sui expectarentur. Disputatio, et Religiosorum Ordinum Præsides, ac Monachorum Abbates ad ius suffragij admittendi. Certamen sapius iteratum de Concilij titulo. Suavis pronuntiata de Unico Ecclesie veteris Episcopatu, varisque Conciliorum ritibus. Secunda Sessio. Acerrima questio Tridenti ac Romæ, à doctrinane, an à reformandis moribus initium ducendum. Peculiares Cœtus præter generales, et cur inducti. Sessio tertia. Euenta Religionis in Germania. Lutheri mors. Agitata pro comprobatione Canonorum librorum. Observationes de Florentino Concilio. Novi Oratoris Casarei aduentus, et quæ in Sessionibus eis data sedes. Vergerij Apostolice Consilia Legatorum ad Pontificem, de morum emendatione. Disputationes de conscribendo decreto ad sacros Codices ac Traditiones comprobanda, et abusus in his tollendos. Sessio quarta. Expenduntur quæ suavis obiicit Editioni Vulgatæ ac Traditionibus, Legique, ne sacræ Literæ aduersus communem Patrum sententiam applicentur.

CAPVT

CAPVT PRIMVM.

1545.

Concilij munera commissa. Gallorum postulata, ac responsa ipsis reddita: & alia in Cœtibus agitata ante primam Sessionem.

NECESSE fuit, vt solennis inchoatio Synodi quasi classici signum præcederet, ad excitandos & Episcoporum plerosque ad iter capeſſendum, & Principes ad animum intendendum, & quod admirationi est, aliqua etiam ex parte ipsum Pontificem, ad expedienda mandata, quæ si prius peruenissent, plus efficacitatis minusque contentionis habuissent. At quando res futura ex sua natura incerta sunt, ægrè homines præsentem illarum gratiâ laborem tum corporis tum mentis subire solent: quam quidem segnitiam apud se quisque & apud alios studet cohonestare prudentiæ obtentu, quasi nouus quicumque dies nouus adueniat consiliarius ad melius deliberandum.

Necessaria itaque mandata, quæ se ratione Legati gererent in Concilio, non nisi post apertum Concilium acceperunt. Quod plane ostendit, nullum mortalium opus, quamuis diuturnâ prius meditatione digestum, esse opus artis ductibus integrè designatum. Iteratis ergo postulationibus per easdem literas, quibus de aperta Synodo Paulum monebant, mandata efflagitarunt, multis etiam interrogationibus adiectis. Ad quadam rescriptum est, prout proximo libro à nobis ^b expositum. Reliqua ^c adhuc pendentia, donec responsa redderentur, ipsorum prudentiæ permissa, vbi res tempus negaret explorandæ per literas Pontificiæ voluntatis.

² Inter alia postulabant Legati, vti Romæ designarentur, qui Concilij munera obirent. Siquidem intelligebant, eos à Synodo feligi non posse; quippe iis Patribus conflata, quorum plerique nec nomina nec ora cognoscerent, nedum mores & ingenia eorum, qui huic vel illi ministerio essent idonei: ac proinde par esse, vt à Pontifice destinarentur selecti ex Aula Romana, huiusmodi mercibus prædiuite emporio. Atque vt ignobiliores omittam, minusque dignos qui posteritati commendentur, petiere Legati Concilij Aduocatum, cuius partes essent, iura sustinere tum aduersus Lutheranae sectæ molimina, quantum ad Comitiorum decreta spectaret; tum aduersus ea, quæ sibi profana potestas arrogaret, quantum spectaret ad Principes: hic autem Aduocatus ex Duodecimuiris eligendus

Pars I,

V u u

gendus

a Per Literas Fatnesij, vltimo Decembris.

b Cap. 1 6.
c Literæ Fatnesij ad Legatos, postremâ Decembris 1545.

1545.

gendus erat, qui Romæ honore ac auctoritate præcellunt, & *Abbatibus* *Constitutoriales* nuncupantur. Designabatur ad id munus Antonius Gabriellus, Romanus, cuius nomen memoriae vivit in scribentibus ab eo editis *Variarum opinionum*. At quoniam sæpe contingit, mentes doctrinæ validiores coniungi corporibus habitudine imbecillioribus, & ætate ac labore magis attritis, ausus hic non est in Concilio Tridentini cæli sese exponere. Suffectus illi, ex familia Cardinalis S. Floræ, Achilles Grassius, Bononiensis, in Duodecimviriatum postea Romanæ Rotæ coaptatus, & in suis Decretis adhuc superstes.

Oportebat adesse pariter Concilio vnum ex *Abbatibus* *Cellariæ*, uti vocant, quibus curæ est quoddam Apostolicarum Sacrationum genus conferbere. Ad id nominatus à Pontifice Vgo Boncompagnus, pariter Bononiensis, tamen in huiusmodi muneris exercitatione nondum veteranus; cum tamen alioquin agnosceretur Iuris Canonici apprime gnarus, adeoque idoneus Concilio negotiis ad eam facultatem spectantibus. Legatis hæc electio prægrata fuit, * ob eas animi dotes etiam tum in Vgone efflorescentes, quæ postea maturiores insignem inter supremos Ecclesiæ Prælatos reddiderunt.

* Literæ Legatorum ad Farneſium, 5. Ianuarij 1546.

Oportebat quoque aliquem constitui Concilio à Secretis, augustinæ illius cœtus amplitudini parem, qui eius Decreta exararet, literasque communi nomine mittendas perferberet. Quæ in re labitur Suetonius, dum narrat, à Pontifice significatum Legatis, huiusmodi literas minimè adhibendas, sed eas satis esse, quæ scriberentur vel à se spectatiim, vel à Legatis proprio ipsorum nomine. Quin Pontifex rationes ipsis perscripsit, quæ sibi placebat eas literas inscribendas atque signandas, ut alibi memorauimus.

Pontifex itaque Concilio proposuit, ad obeundum hoc munus, Marcum Antonium Flaminium, inter Latinos illius ætatis scriptorem illustrem, ut eius carmina testantur. Sed ille onus detrectavit; fortasse quòd iam tum animo foueret earum doctrinarum studium, quibus damnandis sibi necesse fuisset ibi stylum exercere; quamquam * idem ad extremos vitæ annos, ex Poli Cardinalis consuetudine, Viterbij resipuerit, & Catholicè scripsit atque deceſſerit.

* In Vita Poli Cardin. à Boccacello scripta.

Nec ea Flaminij detrectatio citra commodum fuit. Etenim, uti communitatis est, anxie sua iura tueri, semperque suspicari, ne potentioris postulatio sit tacita quædam violentia, quæ illis spoliatur, conqueſti sunt Patres in cœtu, in quo Legati horum qui fuerant

1545

ad munia destinati, proposuerant; à Pontifice potestatem adimi Concilio suos sibi administratos eligendi. Ad hæc respondit primus Legatus: Proponere, idem non esse ac imperare; lucem eâ ratione proferri ad eligendum, eligendi libertatem non auferri. Et quidem constitit, responsionem haud fuisse speciosam vocem ad mitigandas querelas, sub qua, veluti sub reuerentia in consilium, lateret obrecta necessitas parendi mandato; quemadmodum videri poterat in aliis à Pontifice nominatis, quos Episcopi reicere non tentarunt: nam cum electio ad illius munus, reculante Flaminio, integra esset delata, Legati suasere Pontifici, vt eam Patribus permitteret: & impetrarunt. ^a Cumque prius ad id fuisset designatus in supplementum Angelus Massarellus, ex Ceruini Cardinalis familia, quem supra nominauimus, & mox Priulus fuisset electus, qui munus recusauit; ^b Massarellus, postea luculento experientiae testimonio commendatus, & præcellente exercitationis magisterio edoctus, id muneris constanter obiuit.

7 Sed alij difficiliores nexus nondum explicati supererant: de quorum nonnullis denuò Legati Pontificem interrogauerant. ^c Hi erant: Quinam ordo seruandus in excipiendis Oratoribus: An suffragia ex Capitulo, an ex Nationum numero recensenda; ita vt, exempli gratiâ, idem valerent centum Itolorum suffragia, quod decem Hispanorum.

Atque in hoc postremo par est vt detegam Suauis mendacium, qui refert, Legatos, cum certò crederent, priorem interrogationis partem, quippe consuetam magis, eligendam, petiisse à Pontifice, vt eò mitteret quamplures Italicos Episcopos, *sibi fideles atque obtemperantes*, qui Transmontanis oblisterent: significans per huiusmodi nomina id, quod potissimum eius opus intendit, Romam videlicet optauisse, Tridenti Senatuum non ex liberis, sed ex mancipiis coactum, & illius generis Senatoribus, quos Latini *pedarios* appellarunt. Et tamen literæ, quas ille à se perlectas profertur, ^d haud ita loquuntur; sed Episcopos petunt *æstimatione praditos, animiq; affectionibus haud seruientes*. Quæ dotes nulli sinistra interpretationi sunt obnoxix, & è regione opposita Concilio seruii & adulatorio constituendo.

8 Legati ad ea concoquenda, quæ prima Sessio decretura erat, peculiare Antistitum conuentus habuere. In eorum primo, 18. Decembris, varia sunt proposita rerum capita, quæ priuatim expendentur, sequentibus postea cœtibus stabilienda. Nos grauiora referemus: nec operæpretium videtur, dies singulos horum confesum

^a Literæ Farnesij ad Legatos, 31. Ianuar. 1546.
^b Literæ Legatorum ad Farnesium, 8. Febr. 1546.
^c In Literis ad Farnesium, 14. & 19. Decembris, 1545.

^d Literæ citate 14. Decembris.

1545. suum adnotare; accuratior enim huiusmodi rerum narratio magis decet exactam ephemeridis diligentiam, quam grauem historiarum dignitatem.

Differunt primo loco ad Decretum de iis, quae spectant ad rerum integritatem pietatemque, tam in Patribus, quam in ipsorum domesticis. Actum fuit de statuendo aërio, & annona curanda, quod negotium, quippe molestius, in Pontifice, eiusque Ministris à Patribus repositum. Deliberatum est de Iudice constituendo, eorum lites dirempturo, qui Synodo intererant: & proponentibus quibusdam, demandandum id Tridentinae urbis Praesidi, opposuisse Legati, Agnoscere se quidem in eo viro integritatem ac doctrinam; sed exerceri ab homine laico iurisdictionem in Ecclesiasticos, fas non esse. Vnde Pighinus, Romanae Rotae Duodecimuir, electus, cui simul iniuncta cura excipiendi suffragia.

Statuendus praeterea supererat de more Concilij Custos, quod munus alicui Principum Synodo adstantium committi consueverat: sed cum id temporis nullus Principum adesset, electio Cardinali Tridentino concessa, qui postea Sigismundo Comiti ab Arco mandauit id munus.

Haud ita facile alia quaedam proposita fas erat expedire: nimirum, An tunc de dogmatibus dumtaxat agendum esset, an simul etiam de disciplina: de quo Legati nondum Romae responsum acceperant; neque poterat ante diem Sessionis non decerni. An Religiosorum Ordinum summi Praesides & Abbates, Iudicis auctoritatem ibi, an solum consultorum munus obtenturi essent. An suffragia pro Capitum, an pro Nationum numero vim essent habitura. Propositum pariter fuerat, vti res examinarentur per cœtus priuatos, quod postea in publicas Sessiones extra litem deferrentur; atque vt huius examinis forma praescriberetur.

Vt seligerentur rerum capita in prima Sessione sancienda.

Vt in ea ac reliquis deinceps concio haberetur: adeoque labori offerrent, qui concionandi facultate praecellebant.

In hoc primo cœtu duo contigerunt haud reticenda. Alterum ab Episcopis Gallis vniuerso conuentui propositum: id quod prius à Legatis, ceterisque priuatim petierant: Cum ipsorum Rex iam suos Oratores eò missurus esset, & Antistites Galliae conuenturi, vsque ad eorum aduentum rerum deliberatio prorogaretur, moram siquidem haud illis vitio tribuendam, quando toties indictum Concilium, sed irritò euentu, eos non temerè in suspensionem addixerat, postremam eiusdem promulgationem eodem euasuram. Atque

* Literæ Legatorum ad Farnesium, 29. Decembris 1545.

que interrogati, quantum spatij petiæ moræ statuerent, respondebant, Statui non posse ob incerta obstacula, quibus quandoque longa itinera, eaque hominum ex variis locis confluentium, retardantur.

Huic postulato antea humanius quam certius responsum datum, tempusque ad deliberandum quaesitum. In altero deinde coetu, postquam aliquantum sententiæ variarunt, Legati responderant: Patres tam in eo quam in reliquis, Christianissimi Regis rationem habituros, quam maximam Dei ac Synodi honor, rectique ratio ipsis permetteret: se tamen hortari ac rogare Regem, ut Oratorum missionem, & aduentum Præfulum maturaret, gnarus, quantum è Republica foret, nihil protrahi celebrationem illius conuentus, tantâ fidelium alacritate inchoati.

11 Mirum sanè visum, quo pacto Galli, qui tam ardentè id efflagitauerant, ac postulato institerant, ut in angustias redegerint Legatos, quippe & agnoscentes incommoda si consentirent, & pertimescentes dissidia si repugnarent, statim in confessu publico acquieverint tam exigua inanisque significationis responso. Hoc tamen ex eo ortum, quòd cum hinc satis magnificè proposuissent, quanta esset habenda ratio Regis ac Nationis, ex aperta repulsâ ignominiam formidabant: hinc verò animaduenterant, Concilium Patrum quâ ne petendi similia ceteris Nationibus pateret exemplum, quâ ne Præsules tanto labore collecti, nouæque cunctationis impatientes, dilaberentur, ad eam interminatam cessationem adduci non posse: præsertim quòd interrogati, An Regia ad id mandata scripto detulissent, mussitabant haud allata, subicientes tamen, de Regis voluntate sibi fidem habendam. Quare æqui bonique consuluere eam responsum, per honorifica quamquam inefficacia verba redditam, quâ ab incepto persequendo non indecorè liberabantur, non tamen remisâ precum contentione, quòd reipsâ dilationem impetrarent.

12 Alterum fuit, accessus Hieronymi ab Oleastro, ob egregios in exponendo Pentateucho labores illustris, eò missi à Ioanne Lusitanæ Rege. Religiosissimus hic Princeps Oratores suos Concilio destinabat: sed cum illis morâ opus esset, quòd pecuniam ac suppellectilem compararent, ad sustinendam in eo Orbis Christiani theatro Regis Nationisque dignitatem; Rex ut paratum promouendo Concilio animum præmonstraret, tres è Dominicana familia cum suis literis eò præmisit, è quibus cum duo variis per vias difficultatibus adhuc distinerentur, solus tunc Oleaster peruenit, delatusque Regis literis, petiit Oratoris locum. Patres, actis reuerenter gratias

V u 3

Regiæ

1545. Regiæ pietati, discussoque literarum tenore, demandatam Oratoris personam ac potestatem Oratoris, ex verbis Regiis neutiquam eliciuere, adeoque nec illius postularo consensere. Nihilominus, quum ipsi visum est, vt quando vnicus ex Lusitanis adesset à Regem tam pio missus, & tot virtutis suæ dotibus ornatus, præcipuus illi honor illi tribueretur, vt factum est, & infra constabit.

CAPVT II.

Varia controuersia, de concedenda aliis præter Episcopos iudicandi facultate; ac præsertim Germanorum Antistitum Procuratoribus. De Concilij titulo: De Legatorum auctoritate: de de Episcopis, aliisque Concilio operam dantibus, Decimarum auri subtrahendis.

Inter ea quæ difficilius decerni poterant, simulque acrius vigeabant vt cõfestim decernerentur, illud erat, sicuti iam notauimus. Quibusnam tribuenda esset ferendi suffragij auctoritas. Quæ dubitatio primo loco in Religiosorum Ordinum Præsides recedebat. Et quidem Legati, ne Synodus, dum portu solueret, vado hæreret, in illud consilium venerant, à cœtu pariter laudatum, vt ad rem ad eò grauem statuendam maiorem Patrum frequentiam opperirentur, nullâ tamen à Religiosis per quamecumque functionem factâ sui iuris accessione vel iacturâ: arbitrati, eos interea fruituros possessione quâ diu potiebantur; ipsumque specimen probatæ doctrinæ, quâ Synodum iuuarent, conciliaturos illis Petrum animos, vt, aliis leuius ferentibus, possessionem continuerent. Quod exoptari à se, Legati Pontifici significarunt: præsertim quia reipsâ Theologica doctrina, quâ dogmata definienda erant, in Regularibus residebat; proinde decorum & opportunum videri, vt pluribus inter iudices iudicandarum rerum inesset exquisita cognitio.

At paulò post interpretati sunt multi ex Episcopis id, quod statutum fuerat, quasi interim ius suffragij nulli præter se competere, conquesti sunt de Legatis, quod contraria meditentur. Ea commotus admurmuratione Montanus, & vt aperti erat animi, dixit. Tantum sibi probari Patrum libertatem, quantum à se optari, vt Patribus pariter eadem in Legatis probaretur. Quapropter eos admonitos se velle, non esse illud Constantiensē, nec Basileensē Concilium, vbi cum Romanus Pontifex nullâ ratione præesset, Antistites

fites in alienam iurisdictionem progredi non sunt veriti. Esse eam Synodum à Pontifice conuocatam, & cui Pontifex præerat per suos Legatos, ac si præfens adesset: Legatorum proinde summam rationem habendam; quæ si haberetur, cuncta feliciter processura. Quodnam iniquius postulatum, quàm pendente adhuc controuersia, Religiosos viros, eò missos ab Apostolica Sede, spoliari possessione veteri, quæ per Iurisconsultos vel in latronibus, nedum in aliis conferuanda? Huic concertationi se interposuit Giennensis Cardinalis, affirmans, quantum ipse conicere poterat, haud postulari ab Episcopis, omnes omnino ex Ordinibus Religiosis, etiam eorum summos Præsides à iure suffragij excludi; sed solum Abbates, quorum numerus adeò excreuerat. Quod discrimen, tametsi Patrum sententiæ non consonabat, cuncti tamen libenter amplexati; tum ne Regularium omnium in se inuidiam prouocarent, tum quòd animaduersa postulationis iniquitate, ac desperatâ victoriâ, maluerint nec videri litem à se immeritò intentatam, nec meritò aduersariis adjudicatam.

3 Sed paulò post referbuit dissensio. Cùm enim Montanus podagrâ figeretur; ipsius vice proposuit Ceruinus, vt tres Cassinenses Abbates, eò à Pontifice destinati, admitterentur. In quo valde certatum est; ac demum decretum, eos admittendos hoc solum nomine, quòd viri essent egregij, habereturque Pontificis ratio, cuius insu aduenerant, dummodò nihil ipsis iuris accederet, aut demeretur. At verò cùm ageretur postea de præscribenda cuique sede ac ratione, quâ Concilio interesset, Iacobus Naclantus, ex Ordine Dominicano Episcopus Clodiensis, quaerit, quàmnam formâ interfuturi essent Synodo nuper nominati Abbates. Respondit Ceruinus, Confessuros eos quidem infultos, suamque sententiam dicturos; sed ipsorum sententiæ eam rationem habendam quæ Patribus videretur. Sed Clodiensis opposuit, Hoc pacto infringi, quod superiori confessu sancitum fuerat, ne illis auctoritas vlla concederetur, nisi quam statuisset Synodus, vbi Patres frequentiores adessent. Cùm autem reposuisset contra Ceruinus, Apostolico priuilegio mitræ pedique honore ipsos potiri, nec eo reipsa priuandos; in querelas alter prorupit, Huiusmodi priuilegijs Episcopos prægrauari, qui prærogatiuas suas iam penè omnes Abbatibus communicatas cernerent; Concilium verò celebrari ad restringendas, non ad ampliandas huiusmodi concessiones. Subiecit tunc aliquantò commotior Ceruinus: Pontifex in suo Diplomate Abbates aduocat, nos verò excludemus? Hinc exorta controuersia, de quibus Abbatibus

1546. batibus loqueretur Diploma; acriter ea de re altercantibus inter se Thomà Campeggio Episcopo Feltriensi, ac Didaco Abala Episcopo Asturienti. Montanus morbo iam liber, gnarus in astu partium tam esse arduum alteram acquiescere, vbi lis integra alteri adiuturatur; quàm facile, vtramque trahi ad media consilia, quibus vniur à singulis rubor alterius alteri succumbentis; proposuit, obtinuitque, vt à plerisque Patrum comprobaretur, trium Cassinensium Abbatum concordem sententiam pro vno dumtaxat habendam suffragio, quippe vnus integri Ordinis personam gerentium: eà planè ratione, quâ singuli Religiosorum Ordines per suum quique Generalem Præfectum vnus suffragij iure fruebantur. Pontifex collaudauit Præsides, * quòd eam iudicandi potestatem in Religiosis sustinuisent; simul etiam cohortatus est ad eorum causam propugnandam, quippe non modò rerum conditionibus opportunitatem, sed rationi consentaneam.

* Literæ
Farnesij ad
Legatos,
11. Ianuar.
1546.

Quamquam enim ea potestas solis Episcopis ordinario iure debeat; constat tamen, ex priuilegio per veterrimum etiam vni Præsulibus vel minoris notæ fuisse concessum. Vnde non in tribus postremis solum Conciliis, Constantiensi, Florentino, ac Lateranensi, Generales Ordinum Religiosorum Præfecti atque Abbates eà vti; sed in Viennensi in Gallia, in duobus Lugdunensibus, & in aliis quatuor Lateranensibus iuxtà ac Episcopi habiti sunt. Cuius etiam moris vestigium satis apparet in septima Orientali Synodo, vbi in secunda Actione Monachi pariter aduocantur ad suam sententiam proferendam: & in Actione quarta Archimandrita, & Hegumeni, hoc est, *Ductores*, vnus vel plurium Monasteriorum præfecturam gerentes, vnà cum Episcopis sua nomina decretis Dei subscribunt. Huc accedit, Abbates, cum inaugurantur, obstringere se iureiurando itidem ac Episcopi solent, vt Concilio interint, vbi à Pontifice aduocentur. In Romanæ pariter Ecclesiæ Rituibus connumerantur Abbates inter eos, qui ius suffragij obtinent in Conciliis; additurque, id postea meritò ad Religiosorum summorum Præsides inductum. Ex quibus liquet id quod dicebamus, humilimodi auctoritatem, vt ad Episcopos ex ordinarij iuris potestate ea pertinet, perinde Abbatibus ex priuilegio veteris consuetudinis tribuendam.

Post hæc à Legatis composita, propè iam erat, vt eadem iudicandi facultas impertiretur Dominico Soto Dominicano. Is magnum Theologiæ lumen eà tempestate habebatur inter eos, qui primi post Franciscum Victoriam, Soti Magistrum, gloriam here-

ditatemque illius scientiæ in Hispanicis Academiis altè fundarunt. 1546.
 Accessit ille tamquam suffectus ab Ordinis sui Generali Vicario,
 domesticis comitiis alibi detento. Sed Ceruinus admonuit, Di-
 ploma Pontificis obfata, quo cauebatur, ne ad suffragium admit-
 teretur quicumque ab alio subrogatus fuisset. Vnde Sotus Consi-
 liarij solum munere functus est. ^a Nec verum fuit, quod à Burgen-
 si Cardinali vulgatum dicebatur, iudicandi potestatem à Pontifi-
 ce illi concessam.

6 Quin, tametsi Legati Diploma Pontificium penes se haberent,
^b quo indulgebatur Episcopis Germaniæ vsus suffragij per Procu-
 ratorem; eo tamen haud promulgato, satius visum est, vt illius
 generalis indulgentiæ loco, quæ poterat multos aliarum regionum
 Antistites ad æmulationem excitare, ipsorum arbitratui commit-
 teret Pontifex, vt illud concederent cui peculiare ob causas con-
 cedendum putarent. Sed responsum à Pontifice, ^c Haud sibi op-
 portunum videri, eas in salebras ipsos conicere; seu quod rem inui-
 dia obnoxiam existimaret, vti sunt cuncta inæqualitatis argumen-
 ta, adeoque minimè consentaneam huiusmodi ministris, quibus
 communis beneuolentia ac fiducia comparanda erat; seu quod ar-
 bitraretur, arario gratiarum solum Principem idoneum esse custo-
 dem, cui plus inest animi ad id præcludendum aduersus impetum
 cuiuscumque potentiæ.

7 Itaque Præsides, ^d haud operæpretium rati eam vniuersalem
 concessionem palam facere, noluerunt suffragij ius impertiri, ne
 ipsis quidem Augustani Cardinalis Procuratoribus; quorum alter
 eiusdem Ecclesiæ erat Canonicus, alter, Claudius Iaius, ex decem
 primis Societatis Iesu Patribus. In eiusdem quoque communis le-
 gis obseruantiam, quamquam ægrè, Tridentinum adduxere, qui
 eodem planè spiritu quo Augustanus animabatur, adeoque illius
 vice poterat assentiri. Pontifex factum comprobauit, & petenti-
 bus Legatis, per Farnesium Cardinalem ad eos scribendas curauit
 literas, ^e Tridentino communicandas, per quas ipsis iniungebatur,
 vt Augustano Cardinali significarent, Pontificem ipsius studio ac
 beneuolentiæ fretum, putare gratum illi futurum, si eius exemplo
 aditus ocluderetur reliquis minoribus Episcopis ad huiusmodi
 postulata.

8 Secuta est alia contentio, quæ, tametsi ex nomine orta, diu Syn-
 odum turbauit, nec vniquam sedata, sed solum identidem conso-
 pita, rursusque suscitata, importunas procellas penè vsque ad extre-
 ma Concilij tempora conflauit: cum sæpè contingat, voces non
 tam

^a Literæ Legatorum ad Farnesium, 14. Ianu. & Farnesij ad Legatos, 21. Ianuar. 1546.

^b Literæ Legatorum ad Farnesium, 14. Decembris 1545.

^c Literæ Farnesij ad Legatos, ultimo Decembris 1545.

^d Literæ Legatorum ad Farnesium, 9. Decembris 1545.

^e Farnesij Literæ ad Legatos, 31. Decembris 1545.

1546.

tamquam mera signa æstimari, sed quandoque tamquam etiam rerum causas. Ad epigraphen decreti sancienti de vitæ integritate in iis qui aderant, proposuit Baccius Marcellus, Episcopus Felulanus, vt adderentur ad maiorem Concilij dignitatem hæc verba, *Fridericum Salem Ecclesiam representans*; qui titulus, aiebat ille, à Synodis Constantiensi ac Basileensi desumptus, prætermittendus non erat in Tridentina, etsi minoris frequentiæ, non tamen minoris æstimationis atque auctoritatis. In eam sententiam multorum aura conspirauit, ex more communitatis, præsertim recens coalescentis, quæ speciosis nominibus oblectatur. At contra dissentit Augustinus Bonuccius Aretinus, Ordinis Seruorum Generalis Præfectus, illum titulum esse recens inductum, nec antiquis Concilijs vlitatum. Adiditque Pighinus, Esse pariter superuacaneum, cum ex tenore Diplomatis Pontificij, & ex Decreto inchoandi Concilij declararetur ea Synodus Vniuersalis & Oecumenica: quæ nomina pariter erant significationis, sed maioris auctoritatis, & propter consuetudinem, minoris inuidiæ. Primus Præsidium utrâque sententiâ humaniter laudatâ, ad posteriorem se dixit accedere; illum titulum, telum quippe validissimum ad hæresim Lutheranam configendam, non esse tam citò promendum, ne illorum auribus vulnus infligeret, adeoque in furorem ageret, quos ad respiscendum alliciebant. Exemplum peti non posse à Synodo Basileensi, quæ in schismaticam degenerauit, & in quam ea fastuosa inscriptio Eugenij Quarti odium irritauit. A Synodo Constantiensi eam sibi appellationem actam ex peculiari ratione: cum enim diuturno schismate discederetur Ecclesia, declarandum erat, eam integram à Concilio repositari, adeoque vim habere, quâ per sua Decreta rursus ad unitatem ipsam reduceret. Summum potius Pontificem imitarentur, qui cum sibi liceret per titulorum sublimitatem cælum petere, manus tamen in humili manere, & se abiectioni titulo insignire, *Serui Seruorum Dei*. Primi Legati sententiam collegæ laudibus excepere, & cum iis, quod magni apud Episcopos momenti fuit, Cardinalis Tridentinus, eâ epigraphæ reiectâ, quippe aptâ inflammandis Lutheranorum odiis, adeoque illi tempori neutiquam opportuna.

* Variæ Legatorum Litteræ ad Farnesium, 9. & 14. Ianuar. 1546.

Quiuere tunc quidem Episcopi; sed breuî, auctâ frequentia, vehementius exarserunt: vt proinde Legati agrè impetum sustinere potuerint. Atque illud planè tunc accidebat, quod consilio- rum discordias quandoque obdurat; nimirum rationem, quam eorum Præsides adducebant, eam non esse quæ ipsorum animos validius commouebat: vnde illos argumentis oppugnare, perinde erat ac

vmbra

vim concutere, non solidum corpus. Scripserunt ergo ad Pontificem Legati, ^a Se auersatos eam inscriptionem, ob memoriam verborum, quæ Constantiæ ac Basileæ fuerant illi adiecta, hoc est, *Quæ Synodus à Christo immediate potestatem habet, cui quilibet cuiuscumque status vel dignitatis, etiamsi Papalis existat, obedire tenetur.* Peculiari causâ id Constantiensi tribuendum fuisse, vbi agebatur de ferenda sententia inter plures, de quorum legitimo in Ecclesia Principatu ambigebatur; at Basileensem, quòd hunc titulum extra eam Ecclesiæ ambiguitatem sibi arrogauit, in schisma corruisse. Legatorum sententiæ assensus etiam Pontifex est; ^b illisque percontantibus, An vbi Episcopi in re feruiddè postulanda persisterent, ipsis indulgendum; negauit Pontifex: ^c nam superioribus rationibus accedebat, ne longius protraheretur opus, & ne minueretur statutis sanctionibus auctoritas, si facillè reuocarentur ob importunitatem aduersantium. Quin subdidit, omitti potuisse appellationem *Vniuersalis & œcumenica*; non quòd vera non esset, sed quòd minimè oporteret citra necessitatem fouere nonnullorum animos, elatiores ex magnificis huiusmodi vocabulis. Verumtamen animaduertit postea Paulus, præter visitatum ab aliis Conciliis loquendi modum, etiam ex eo quòd ipse per suum Diploma huiusmodi nomine honestauerat Tridentinum, integrum non fuisse Legatis, ab eodem Patres Tridentinos depellere citra speciem conculcantium.

¹⁰ At si Pontifex præcellentis in Episcopos dignitatis suæ satagebat; longè acrior Episcopos inuaserat sophistica quædam anxietas, suæ potestatis erga Legatos tuendæ. Eò Patres deuenerunt, vt conquererentur, recens admissum ab Legatis absque ipsorum consensu delegatum ab Oratore Mendoza, aperta que eius literas solenni inchoationis die. De quo grauitè expostulauit primus Legatus in generali cœtu, vehementer admiratus, in controuersiam vocari, an Præsidibus liceret literas legationis sive cuiusuis excipere, in Concilio referendas, ac de responsis ex Patrum sententiis deliberare. Cùm pariter experimento compertum esset, in ferendis ac postea in enumerandis suffragiis confusiùs agi: ac propterea cùm Legati tribus antiquissimis Episcoporum vnà cum Pighino Romanæ Rotæ Duodecimuiro negotium dedissent, vt suffragia colligerent; ne tam tenuis quidem functionis administratio præterit absque tam acri Patrum querimonia, vt fatius Legati duxerint eam reuocandam.

Leuitati proxima visa est paucorum quorundam arrogancia; ^d qui audito Pontificis Diplomate, Decimas condonante Episcopis in Synodo coactis, mussitabant obmurmurantes, fatius futurum fuisse,

Xxx 2

1546.
a Literæ Farnesij ad Legatos, 5. Ianuar. 1546.

b Literæ Farnesij ad Legatos, 14. Ianuar. 1546.
c Literæ Farnesij, 21. Ianuar. 1546.

d Literæ Legatorum ad Farnesium, 5. Ianuar. 1546.

1546.

fuisse, si per seipsam Synodus eo se onere releuasset. Plerisque vero illud beneficium adeo fastidio non fuit, ut actis Pontifici gnarus, petierint insuper Episcopi quidem, ut eadem oneris cessatio sua etiam domesticis indulgeretur, quippe qui laboris participes, patri quoque leuaminis indigebant: summi vero Religiosorum Ordinum Præsides, ut idem concederetur ipsorum familiis, quod sumptui consuleretur & sibi necessariò ibi degentibus, & plurimis ipsorum Theologis, qui eò conuenerant, & iussu Pontificis adhuc accersebantur. Idem denique petiere quotquot Concilio aderant: quin etiam Legati, super prouentibus dispartiri solitis inter Purpuratos qui Romæ adsunt, nemini verò absenti, vel in Apostolica legatione detento, concessis. Quam legem, aiebant, intelligendam de iis legationibus, quibus ea iactura releuatur per alia pecuniaria emolumenta; non de ipsorum legatione, qui tot sudoribus ad communem Ecclesiæ utilitatem profusis, nihil aliud tandem, nisi spirituum segetem demetebant. Verùm Pontifex, gnarus, in omni recta administratione, legum relaxationes angustè coarctari oportere, ne ipsarum copia legem omnino perfringat, Episcoporum postulanti assensus non est. De Religiosis, quorum petitio æquior videbatur, respondit, Indecorum fore leuamentum commune tum laborem ac sumptum impendentibus, tum hæc onera minimè subeuntibus; at verò de releuandis laborantibus, habiturum se rationem: de ipsis Legatis nihil interim decretum. Nulla quippe validior custodia legem tuetur, quàm ipsius aggressorum multitudo, hoc est, plurium relaxationis petitorum: Princeps siquidem præuidet maiorem sibi beneuolentiæ iacturam impendere ex paucis, quàm de cunctis repulsis, ob humanæ corruptionem naturæ, quæ non tantum appetit boni accessionem sibi, quantum se in accessione boni ab aliis non superari.

* Literæ Legatorum Farnesij ad Legatos, 21. Ianuar. 1546.

CAPVT III.

Expenduntur quæ Suauis pro certo sumit, de unico veteris Ecclesiæ Episcopatu; in quo vniuerso, quilibet Episcoporum iurisdictionem obtinuerit.

DE rebus variis atque grauissimis æquè falsò ac confidenter plura præmittit Suauis, gnarus, multis probationis loco frontem esse.

Orditur ab eo, quòd primæ Ecclesiæ fuerit maximæ utilitatis Synodo.

Synodorum vsus, à Hierosolymitano Apostolorum Concilio inductus. Cuius, inquit, exemplo Episcopi subsecuti, existimantes cunctas Christianorum Ecclesias vnã esse, Episcopos verò ita pariter in vnũ coalescere, vt ex eo quislibet vnã partem obtineret, non veluti propriam, sed vt omnes totum regerent, singulis tamen magis in ea regenda occupatis peculiariter suã curã demandata, sicuti sanctus Cyprianus in aureo libello de vnitãte Ecclesiæ demonstrat. Hic homo si verba faceret apud Sinas, nostrorum rerum ignaros, posset facile sibi fidem inuenire, & fortasse inueniret apud nonnullum, qui alicuius politicæ calliditatis peritus, simulque expers conditionis Ecclesiasticæ, legerit Suauis historiam, impulsus rerum politicarum auiditate; sed ex Ecclesiasticis eas, tamquam indubitatas recipiat, quas ibi cernet enarratas ceu manifestas. Quamquam verius quicumque rerum ciuiliũ prudentis aestimator numquam putabit, posse reipsã constitui huiusmodi Rempublicam ex Platonicis formis, vt sic loquar, expictam; & hanc non in vnica tantum ciuitate, vt Plato constituit ipsius indiuiduum dominatum, sed in totius Ecclesiæ amplitudine. De cetero, volebat etiam ille Philosophus, vt peculiare curæ inter varios administratores, possessores ac magistratus partirentur, vt fufius explicat in decem suis de Republica libris. Et tamen huiusmodi Respublica perspicuis planè rationibus refellitur ab Aristotele, qui alioquin in politicis disciplinis magistrum sæpè laudat, ac sequitur. Multò magis eadem ab experientia refellitur, cum exploratum sit, in tanta gubernationum varietate, siue rectè, siue perperam instituta fuerit, numquam videri vsurpatum id quod à tam insigni Philosopho non modò commendatum legitur, sed planè delineatum. Ad rem accedamus. Quid, quæso, agebatur, cum alicui peculiari Diocesi deerat Episcopalis muneris administrator? Num opus erat extemplò reliquos Episcopos conuocare ex cunctis terrarum Orbis Prouincijs, qui successorem sufficerent? At hoc perinde fuisset, ac ad itinera perpetua Præsules cogere, desertis sibi commissis Ecclesijs. An id muneris in prius occupantem deueniebat, siue idoneam siue ineptum? At quæ forma regiminis magis deformis magisque fortuita?

2 Perge porrò: Si tota iurisdictio in vnoquoque sita erat, vnicuique igitur licebat, quocumque mallet pergere, & ouilis alieni Pastorem agere, doctrinas tradere, controuersias diiudicare, & moderari subditorum animos pro arbitratu. Animaduertit ex se quisque, designatum in his pauculis verbis turbarum chaos, ad quæ euitandas vnaquæque Respublica varias causas rationes distribuit

1546. variis Magistratibus, varias oppidorum classes variis moderato-
bus, varias militum legiones variis Ducibus, numquam admis-
sâ eâ potestate singulorum in totum, vt proinde vbi discordia in-
ter illos contingeret, ignorarent subditi, cuiam iure obtempe-
randum.

Charitatis feruorem in Ecclesia primæua Suavis obrudet, cum
ta dissidia longè remouentem. Benè est. Hinc igitur idem conce-
dat, cum Deus noluerit ad posteriora tempora diuinitus deducere
hanc excellentiam charitatis consensionisque, supra modum con-
ditionis humanæ, noluisse pariter eam formam Episcopatus indis-
tincti protrahere: adeoque per consecutionem fateatur, Episco-
patuum distinctionem esse de iure Diuino: cum certè Christus
haud præscripserit Ecclesiæ suæ regimen pro eo solum breui statæ,
naturæ vim superante; sed pro alio naturæ consentaneo, longè
numerentur sæcula, diuturniore; si cultores, ampliore. Hæc ad
confutationem satis, sed non satis ad veritatem. Eam indiuiduam
concordiam, & exquisitam sanctimoniam priorum fidelium liceret
quidem Suauis aniculis persuadere, non item Latinæ linguæ tantum
scienti, quantum sacris Ordinibus suscipiendis sufficit. S. Pauli E-
pistolæ clarâ voce inuehuntur in enormissima scelera, & inter reli-
qua, in schismata, seditionesque, per ea Reipublicæ Christianæ pro-
mordia. Cuius rei certa testimonia voluit Deus in Scripturis ale-
dictatis nobis relinquere, ne censores sui temporis, ac veteris lauda-
tores, opinionem influunt, quâ credatur vera IESU CHRISTI Spon-
sa non esse Ecclesia membris tam deformatis compacta, quam ea,
quæ in Catholico corpore deprehendimus. Quod si hæc nascuntur
Ecclesiæ euenere, quid iam dicendum de subsecutis temporibus vs-
que ad ætatem S. Cypriani, qui de Suauis sententia nos edocet,
tamquam etiam tum perseverantem eam indiuiduam Episcoporum
iurisdictionem? Numquid ille non deslet in eodem aureo libello
lamentaria eorum dissidia, qui Ecclesiam administrabant? Non-
ne scatent historiæ Ecclesiasticæ dissensionibus nocentis exempli,
vel inter Christi Athletas, qui in dies singulos carnificinam sui cor-
poris in vinculis præstolabantur?

Hæc rationes conuincenti argumentatione conficiunt, huiusmodi
regimen Ecclesiasticum, cuiusmodi nobis obiectat tamquam pro
certo ponendum Suauis, & nititur fusè persuadere Salmasius, illi de
arrogantiâ & ignorantia par, monstrum esse ex partibus infociabi-
libus confectum: sed cum commune sit adagium, Ad euincendum
litrem plus valere drachmam vnâ facti, quam multas libras iuris,
operæ

operæpretium est, probatis etiam testibus ostendere, quod hi affirmant, vanum esse commentum. Hic non vacat pro eo ac fit in iudiciorum quæstionibus, plures producere; vnus satis mihi sit antiquissimus inter Patres, qui aliquem ex Apostolorum discipulis nouit, sanctus, inquam, Irenæus. Hic eos redarguens, qui docebant aduersus quam habetur ex traditione Apostolica, in Ecclesiis, quibus Episcopos primò constituerunt Apostoli, & alij postea illis successi, serie haud interrupta, sic scribit: *Sed quoniam valde longum est in hoc volumine omnium Ecclesiarum numerare successiones, maxima & antiquissima, & omnibus cognita, à gloriosissimis duobus Apostolis Petro & Paulo Romæ fundata & constituta Ecclesiæ, eam quam habet ab Apostolis traditionem, & annuntiatam hominibus Fidem, per successiones Episcoporum peruenientem usque ad nos indicantes, confundimus omnes.* Mox refert, à duobus Apostolis fuisse traditam Romanæ Ecclesiæ administrationem Lino & Anacleto, vel Cleto ut alij legunt, quos ambos dubium pariter est, an intelligat Irenæus fuisse à Petro & Paulo electos, ut futuros Romani Pontificis successores, vbi Sedes vacasset; an vti functionum curatores, dum ipsi abessent. Postea enumerat Clementem, ac deinceps alium ex alio, ad suam vsque ætatem; atque huiusmodi monumenta dicit seruari in aliarum Ecclesiarum tabulariis, nominatim verò in Smirnenfii, vbi Polycarpus sibi notus fuit impositus à S. Ioanne.

Idem affirmat Tertullianus, non admodum Irenæo posterior in libro *de Præscriptionibus*. Idem pro certo posuit S. Augustinus Epistolâ 165. & cap. 40. in Epistolam, *Fundamenti*. Idem cuncti reliqui Patres, quos aduersus Salmasium erudite congescit Dionysius Petavius lib. 1. *de Hierarchia Ecclesiastica*.

Profert contra Suauis testimonium S. Cypriani in laudato libello, quem ipse meritò aureum appellat, *de Vnitate Ecclesiæ*. Equidem miror Suauis confidentiam, audentis ante oculos ponere aurum illud, cui collatum, statim spurium deprehenditur quidquid constat ipsius fornacula. Libellus ille quantus quantus est, totus est in comprobanda vnitate Fidei apud Ecclesiam, arguendisq; sceleratis ac perditis eorum animis, qui ab hac vnitate secedunt. *Hinc, ait, hæreses & factæ sunt frequenter, & fiunt, dum peruersa mens non habet pacem, dum perfidia discordans vnitatem non tenet.* Et paulò post: *Vnitatem simul ac dilectionem magisterio sui docet, Prophetas omnes, & Legem præceptis duobus inclusit. Quam verò veritatem seruat, quam dilectionem custodit, aut cogitat, qui discordiæ furore vesanus Ecclesiam scindit, Fidem destruit, pacem turbat?*

Pane-

1546.

* Lib. 3.
cap. 3.

* Cap. 32.

* Cap. 2.

1546.

Panegyrimne, an potius diras hæc verba conficiunt in Lutherum, qui plane heros est Suauianæ epopeiæ, hoc est fictæ narrationis?

Sed his omissis, accedamus ad id, de quo nunc agitur. Quidnam affirmat ibi S. Cyprianus? Ecclesiam vnum existere Episcopatum, & singulis Episcopis esse *in solidum* partem in toto. Quis hoc inficiatur? Inficiantur hæretici, quippe Sacræ Monarchiæ oppugnatores; non verò Pontifex, qui idcirco consuevit se nuncupare *Episcopum Ecclesie Catholice*; adeoque vniuersam Ecclesiam tamquam vnum Episcopatum agnoscit. Quid hinc Suauis contendit deducere? in hoc vniuersali Episcopatu non inesse plures peculiare Episcopatus? Rubrica planè deductio. Quis vnquam, eò quòd exercitus vnus sit, & vnus omnium Imperator, quodque pro se quisque ex ducibus in solidum partem obtinet in communis boni omniumque victoriæ procuratione, argumentatus est, equitum magistro in pedites esse potestatem, vel in equites peditum præfecto? eodem pacto de eo qui tormentis præest, vel cataphractus ducit? Vnum etiam Episcopatum esse in Ecclesia vniuersa alio modo significamus; ratione videlicet Ordinis, quo Episcopus redditur idoneus ad illius gradus ministeria in quascumque Orbis partes, & in quemcumque extendenda, si legitime illis adiuuatur. Ita facultas legum Cuiuslibet interpretandarum vnica pariter est, & cuiuscumque illà instructo licet earum magistrum ac interpretem agere in quacumque exæta, & Academia; non tamen ita, vt iure sui possit in quauis exæta, vel in quauis Academia docere. Similiter inter Cassinenses Monachos vnica est Abbatis dignitas, per quam is aptus euadit, vt in quocumque Monasterio præsit; & ex illius vi huic modò, modo alij præst: hinc tamen haud fit, ne vnus Monasterij Abbas distindat obtineat iurisdictionem ab ea, quam alterius Monasterij Abbas obtinet, eique liceat sese immittere in cuiuscumque Monasterij administrationem, nisi ab ipso Ordine illi peculiariter demandatam.

Hic insuper dicit Cyprianus, Cunctos Apostolos accepisse à Christo æqualem potestatem promulgandi Euangelij, postquam rediit eorum missionem habuit. Sed hoc pariter haud negatur; quoniam affirmatur communiter à Catholicis scriptoribus, atque ab illis censetur vt necessaria conditio Apostolorum muneri, prout illud reliquis inferioribus eminet. Verum in hoc duo declaranda: Primum est, eam vniuersalem potestatem in solo Petro fuisse ordinariam, eiusque muneri affixam; in reliquis Apostolis nec ordinariam, nec per manus ad successores traducendam, sed delegatam, atque ipsis peculiari nomine attributam. Etenim Apostoli, diuinæ gratiæ præ-

præsidio in amicitia cum Deo confirmati, & copiosis supra naturam viribus communiti, nulli discordiæ periculo subdebantur: cui cum posteriores Antistites ex humana imbecillitate obnoxij futuri essent, nequaquam expediebat, ut indistincta illa iurisdictio esset in Apostolis ordinaria, adeoque successoribus hereditaria. Exemplo res pateat. Aliud est, in aliqua Republica, ex peculiaribus conditionibus, præstantique virtute vnus administri, à Principe potestatem amplissimam extra ordinem illi concedi; aliud est, in eadem Republica stabile munus constitui, in quo ea potestatis amplitudo sit ut ordinaria continuanda. Quare quod Episcopi Apostolis in ordinaria iurisdictione successerint, non ex eo conficitur, illis etiam successisse in hac indifferenti vniuersaliq̄ue delegatione, itidem ac nec illis suffecti sunt in auctoritate scribendi libros Canonicos, aliisque prerogatiuis. Secunda illius S. Cypriani dicti declaratio est, cunctos Apostolos nihilominus fuisse S. Petro subiectos, cui ex ordinario suo Magistratu, & in Successores abituro, cæli Claves concessæ sunt, iurisditionisq̄ue Ecclesiasticæ plenitudo; quamquam cunctorum Apostolorum virtus ac sapientia ea esset, ut nullus penè fuerit Petro locus huiusmodi iurisditionis exercendæ in viros sanctimoniâ ac prudentiâ perfectissimos. In reliquum necesse fuit, ut vnus potestas ceteris præpolleret, nisi fuisset instituendum in Ecclesia Polyarchiæ regimen, eiusdem Ecclesiæ commodis planè aduersum, ut alibi ostensum est.

8 Nec quidem iuuat respondere: Cùm concordia inter Apostolos ex afflatu diuino perturbari non posset, in pluribus etiam monarchiam perstituram, quamquam inter se mutuò liberis ac supremis, ut quidam de duobus Apostolis Petro & Paulo recens excogitauit: nam securitas perpetuæ concordiæ inter omnes collegas, tamen sufficeret ad euitanda incommoda, quæ suapte naturâ inferret Ecclesiæ Polyarchicum regimen; non tamen satis esset Monarchico statuendo, cuiusmodi nouimus ex Scripturis ac Patribus constitutum à Christo fuisse, ut hic auctor fatebatur. Fingamus Venetum Senatorem, cui diuinitus & datum & significatum fuerit, in sententiam suam semper iturum Senatum vniuersum: fingamus insuper, datam illi à Senatu potestatem peragendi, ex auctoritate communi, quidquid ipsi libuerit, nullo prius habito collegarum consensu: non tamen idcirco is euadet Monarcha, nisi obtineat ius regendi absolutum à quocumque consensu dissensuue collegarum; quemadmodum nec euaderet Monarcha, supremusq̄ue mundi Dominus, quod spectat ad dominium, siue iurisditionis illud sit, siue

Pars I.

Y y

proprie-

1546. proprietatis, is cui à Deo fuisset promissum, quidquid ipse nomine legitimè gubernantium, seu iure possidentium vniquam fecerit, semper illis ratum fore. Huiusque rei ratio est, quia vtrumque dominium, tam iurisdictionis quàm proprietatis, secum affert auctoritatem ipsam hominibus imperandi, & res ipsas pertractandi iure suo, aliis etiam dissentientibus.

Iam verò videamus, an huic doctrinæ perspicuæ, quam hæcenus exposuimus, dissonant an concinant S. Cypriani verba, quæ sunt huiusmodi: *Loquitur Dominus ad Petrum: Aedificabo Ecclesiam meam, & porta inferorum non vincunt eam, & tibi dabo clauēs regni caelorum, & quæ ligaueris super terram, erunt ligata & in caelis; & quæcumque fueris super terram, erunt soluta & in caelis. Et iterum eidem post suam Resurrectionem dicit: Pasce oves meas. Super illum vnum aedificat Ecclesiam suam, & illi pascendas mandat oves suas. Et quamuis Apostolis omnibus post Resurrectionem suam parem potestatem tribuat, & dicat: Sicut misit me Pater, & ego mitto vos; accipite Spiritum Sanctum: si cui remiseritis peccata, remittentur illi; si cui tenueritis, tenebuntur: tamen vt vnitatem manifestaret, vnam Cathedram constituit, & vnitatis eiusdem originem ab vno incipientem suam auctoritate disposuit. Hoc erant vtiq; & ceteri Apostoli, quod fuit Petrus, pari consortio praediti, & honoris & potestatis, sed exordium ab vnitatis proficiscitur. Primatus Petro datur, & vna Christi Ecclesia, & Cathedra vna monstratur. Et Pastores sunt omnes, sed vni grex ostenditur, qui ab Apostolis omnibus vnanimi consensione pascantur. Et infra: Hanc Ecclesie vnitatem qui non tenet, tenere se Fidem crediti qui Ecclesia renittitur, & resistit, qui Cathedram Petri, super quam fundata est Ecclesia, deserit, in Ecclesia se esse confidit?*

Num forte per hæc verba relinquatur dubitatio, an ex Cypriani sententia S. Petrus eiusque Sedes summum in Ecclesia Dei Principatum obtineant? An seiunctio ab iis, qui in ea sedent, queat coniungi cum huius communionem? Quod si cui fortassis in mentem veniret, Cypriani sententiam esse, supremum Petri Principatum, imperique vnitatem in ea tantummodò prærogatiua fuisse sita, quod Petrum Christus ante alios nominauerit, quodque ab vno ex rectoribus fuerit incepta numeratio, constituta nihilominus postea integrâ æqualitate atque regendi libertate inter ipsos eorumque successores, insipientem profectò differendi rationem ex sapientissimo illius egregij Doctoris ore depromeret: perinde quasi satis sit, vt vnitatis Principatus constituatur, multorumque gubernatio tollatur, si supremi Rectores atque Collegæ post alium aliusque inceptus, & non omnes vnicâ locutione nominentur.

Poltr.

10 Postremò, vbi visus est Suauis sanctus Cyprianus affirmare quod
 ipsemet affirmat, ibi aperte Suauis contradicit. Etenim si à Cypria- 1546.
 no docemur, vnum esse Episcopatum, cuius partem suam quicum-
 que Episcopus obtinet *in solidum*, dum multos Episcopos æquiparat
 multis radiis, qui tandem vnum Solis lumen conficiunt, multisque
 ramis, qui eundem omnes vigorem trahunt ab eodem trunco, hæc
 planè exempla Suauis doctrinam oppugnant. Vnus è Solis radiis
 num fortè ad illuminandum transgreditur locum ab alio illumina-
 tum? Vnus ramus alterius frondes ac folia enutrit? Quid plura?
 Nonne disertis verbis mentem suam explicat Cyprianus? *Vnum*,
 inquit, *est Caput, vna origo, & vna mater*. Hæc est vnitas, quam ille
 affirmat in Ecclesia, vnitas Ordinis in singulis æqualis, & quâ singu-
 li redduntur idonei ad exercenda vbique locorum Episcopi mini-
 steria: vnitas Capituli, hoc est Petri, eiusque Successorum, in quâ
 Christus fundauit Ecclesiam, & cui perstant innixæ omnes huius
 Regiæ columnæ, non verò Dioceseon confusio. Videamus por-
 rò, an Suauis, dum alia pro certis assumit, veracior sit ex lege Poë-
 tarum permiscendi veri cum falso, quasi nummos sinceros cum
 adulterinis, vt æquè omnes accipiantur.

C A P V T I V.

*An verè Suauis affirmet, Primis Oecumenicis Conciliis presuis-
 se Cæsares, eorumque ministros; vsuque habendi alios con-
 gressus, præter solennes Sessiones, inductum ex eo, quòd illi am-
 plius non presiderent: vbi etiam de suffragiis, per capita
 an per nationes numerandis.*

Postquam descripsit Suauis ex ingenij sui figmento peculiare
 Synodos, habitas à fidelibus cum insectationibus vexabantur,
 in quo lectores à me detineri operæ non est, Oecumenicas de-
 lineat, inchoatas post susceptam ab Imperatoribus Romanis Fidem,
 & post Ecclesiæ pacem. Has dicit ab Imperatoribus eorumve Præ-
 fectis conuocatas: *Gubernabatur, inquit, actio ab illis Principibus, seu
 Magistratibus, qui Patres congregauerant: ipsi actionibus intererant, eas
 proponentes ac moderantes, obortasq; in modo agendi controuersias inter lo-
 cutoris sententiis decernentes, relicta confessus iudicio definitione capituli
 præcipui, cuius gratiâ Conuentus coaluerat.* Pronuntiat id constare de
 his Conciliis, quorum extant Acta, vt de Ephesino, coram Candi-
 diano Comite, & clariùs de Chalcedonensi, coram Marciano, ac de
 Y y 2 iis,

1546. iis, quorum Acta non extant, vt de Nicæno primo, idem ex Histori-
corum testimonio comprobari.

A priscis Imperatoribus compulsos ad Concilia ex variis Imperii
Prouincijs Antistites, sic ab illis Romano Pontifice postulante, ve-
rum est; idemque pariter Imperatores recentes aliique Principes
Tridentino præstitere. Verum itidem est, ea de causa priscos illos
interdum *Conuocatores*, per laxiorem quamdam significationem ap-
pellatos. Verum præterea est, ab ipsis suarum virium operam Con-
cilijs impensam, eosdemque aut præsentibus illis adfuisse, aut per
summos ministros, quò turbas repellerent, insolentiamque com-
pescerent: & ad hanc rem Clemens & Paulus tam enixè petierunt
à Carolo V. vt ipsemet adesset Concilio, quod toties narratum
est. At vel ex propria auctoritate, & absque iussu Pontificio Con-
cilia ab illis coacta, vel postea illis præfuisse, falsum est. Quam
id ipsis facere licuisset, qui nullà, nisi profanà iurisdictione fru-
bantur, quiq; Cæsari ac Tiberio successerant, non Petro, quem
sibi Vicarium Christus contulit? Præterquam, quod si de conuoca-
tione loquamur, cum integrâ totius Christiani Orbis domina-
tione minimè potirentur, quàm auctoritatis vi cunctos Episco-
pos accersere potuissent? Quod potissimè locum habet post adu-
multiplicatam paulatim Regnorum diuisionem in Christiana Re-
publica: vt proinde dici oporteat, à Christi prouidentia deman-
datum fuisse id muneris alteri cuidam potestati, quæ reliquis Chri-
stianis in rebus Religionis præesset. Ea verò sola S. Petri Cathedra
est, ob quam Roma, vt obseruauit ^a S. Leo, adeoque illi assensum
cecinit ^b S. Prosper, illà etiam ætate *latius præsidebat Religionis Do-
nà, quàm dominatione terrenà.*

^a In Sermo-
ne de SS. A-
postolis Pe-
tro & Paulo.
^b De ingra-
tis.
^c Epist. 95.
cap. 27.

Hiscæ verò rationibus effecta respondisse, antiquitatis memo-
menta testantur. Idem S. Leo in Epistola ad Turbium ^c scribit:
Mittimus literas ad Fratres & Coepiscopos, Tarraconis, Carthagini, Lusitaniae, & Gallie, & intimamus ipsis Concilium Synodi Generalis. Et ante
ipsum Sixtus Tertius, in Epistola ad Orientales: *Valentinianus Au-
gustus nostrà auctoritate ordinauit, vt Synodus congregaretur.* Adrianus
Secundus in Epistola ad Basilium Imperatorem, quæ fuit recitata
in prima Actione octauæ Synodi, sic loquitur: *Volumus industria po-
tatis vestra numerosum ibi Concilium celebrari.* In quibus verbis depre-
henditur, quo pacto Concilia à Romano Pontifice, & quo à Cæ-
sare conuocarentur: ab illo tamquam à causa potissima, & per ve-
luntatem imperantem, ab hoc tamquam ab instrumento, & per
industriam exequentem. Hæc autem loquendi ratio, de Romano Pont-

Pontificis auctoritate, apparet pariter usurpata ab Episcopis illius ætatis. Refert Theodoretus, Patres in primo Concilio Constantinopolitano congregatos scripsisse ad Damasum Romanum Pontificem his verbis: *Conueneramus Constantinopoli ad literas vestre Remissas à Theodosio piissimo Imperatore post Concilium Aquileiense.* Et inter Epistolas, quæ spectant ad Synodum Chalcedonensem; vna extat quorundam Episcoporum ad Leonem Imperatorem, quæ ita habet: *In ciuitate Chalcedonensi multi sancti Episcopi conuenerunt mandato Leonis Pontificis, qui verè est Caput Episcoporum.* Nobis Historias, non de Religione controuersias scribentibus, satis sit, Suauis confidentiam breui confutatione retudisse, non temerè minùs quam asseueranter contrariam affirmantis. Iam verò cupienti falsitatem pernoocere copiosiore dissertatione conuictam, licebit ea iustrare, quæ scripserunt de industria complures auctores sapientissimi, æ præsertim duo præclari Purpurati, ^b Turrecremata, & ^c Bellarminus.

4 Nec sibi deest hominis temeritas in altera parte audacter affirmanda, dum ait, veteres Imperatores præfuisse Conciliis. Fuit hoc Brentij ^d hæretici mendacium, quod ne ipse quidem ^e Calvinus affirmare ausus, qui planè intentus ad excludendos à Præsidum munere in Nicæno S. Siluestri Legatos, nec alium nactus quem posset congruè præficere, satius habuit comminisci, Athanasium ibi præfuisse, tametsi id temporis adhuc Diaconum, eoque adductum ab Episcopo suo Alexandro. Per quod inuentum studuit opinionem doctrinæ cum iurisdictionis auctoritate confundere; eâ planè ratione, quâ quis diceret, Rhemeni Concilio præfuisse Bernardum.

Enimuerò Brentij ac Suauis dictum adedò redarguitur mendacij veterum monumentis, vt Basilius Imperator sub finem octauæ Synodi fateatur, à Constantino post omnium Episcoporum nomina suum subscripsisse Nicæna; cum tamen Legatorum S. Siluestri subscriptio primo loco posita legatur. Compertum etiam satis est, ab eodem Constantino infra cunctos Episcopos sibi sedem delectam, vt ^f Theodoretus & ^g Eusebius narrant. Id ipsum confirmatur per ea quæ ^h Rufinus commemorat, illum videlicet Imperatorem professum se minorem Episcopis, atque decere, vt inter illos non tamquam iudex, sed tamquam iudicandus degeret. Adeone igitur Suauem audere citra vllum examen, citra vllam probationem pronuntiare, scriptores illius temporis tribuisse Constantino hoc præsidendi munus in Nicæno Concilio, perinde atque narraret, eidem contra Maxentium victoriam tribuisse.

At ad ea Concilia descendamus, quorum Acta extant, & in ipsis

1546.
a In lib. 5.
Historiarum
cap. 9.

b Lib. 3.
Summa Ec-
clesiæ cap. 6.
c Lib. 1. de
Concil. cap.
12. & 13.
d In Prole-
gomeno in
Petrum So-
tum
e In lib. 4.
Instituti-
onum c. 7. sub
initium.

f Lib. 7. de
Histor.
cap. 7.
g Lib. 3. Vi-
ta Constanti-
ni.
h Lib. 10.
cap. 1.

1546.

facti euidencia, sicut Suauis ait. De duobus prioribus solum lo-
quar, ne huius auctoris fabula ad longius episodium me distrahat.
Libertate cognoscere, an & quæ in Ephesino fuerit præsidendi ratio
Candidiani Comitis, à Suauis commendata? De Candidiano
Theodosius & Valentinianus, dum eum ad Concilium mittunt, ita
scribunt: *Candidianum præclarissimum &c. ad sacram vestram Synodum
ire iussimus, sed eâ lege & conditione, ut cum questionibus & contro-
uersis, quæ circa Fidei dogmata incidunt, nihil quidquam commune habeat,
nefas est enim, qui sanctissimorum Episcoporum catalogo adscriptus non est,
illum Ecclesiasticis negotiis & consultationibus sese immiscere: verum et
Monachos, & seculares, & ceteros denique omnes, qui huius spectandi cau-
sâ vel eò nunc confluxerunt, vel in posterum fortè confluent, ab eadem
ciuitate modis omnibus submoneat.* At verò ibi præfuisse Cælestinum
Pontificem per suum Legatum, concordî voce confirmant omnes
Historici, quos Bellarminus latè recenset in * lib. 1. de Conciliis.

* Cap. 19.

Iam ad Chalcedonenſe gradum faciamus, in quo maiorem re-
claritatem Suauis iactitat. Numquid aliud ibi comperit, quàm supra
omnes Episcopos Marcianum confedisse? Idem pariter con-
gisset in Tridentino, si Carolus Quintus adfuiſſet. Ceterum, si
certò scire cupimus, quis ibi fuerit Præſes, ac Iudex Ecclesiastica-
rum omnium caularum, id nos edocebit tum qui præfuit, tum ipſi
Synodus, tum Pulcheria Augusta. S. Leo Magnus, Epistola 40. ad
idem Concilium, de ſuis Legatis hæc habet: *In his, qui à Sede Apo-
ſtolica directi ſunt, me Synodo vestra fraternitas existimet præſidere.* Ipſi
verò Legati, qui, ut apparet, omnium primi ſemper & loquuntur
& ſubſcribunt, Actione tertîa in hanc ſententiam verba faciunt:
*Sanctiſſimus ac beatiſſimus Archiepiſcopus magne & ſenioris Romæ Leo,
per nos, & per præſentem ſanctam Synodum, unâ cum ter beatiſſimo &
omni laude digno beato Petro Apoſtolo, qui eſt Petra & crepido Eccleſiæ
Catholicæ, & ille, qui eſt recta Fidei fundamentum, mudauit Diſcretionem
tam Episcopatus dignitate, quàm etiam & ab omni Sacerdotali alienauit mi-
niſterio.* Ita illius Concilij Acta pronuntiant, ſcripſiſſe ac dicente
abſque vlla cuiuſpiam contradictione Pontificem, cuiſque Lega-
tos. Poſteâ Synodus ipſa, in Epistola quam ad Leonem ſcripſit, in-
uitur verbis: *Tu quidem, ſicut membrîs caput, præcras in iis qui tunc
tenebant ordinem, beneuolentiam præferens; Imperatores verò, ad ornanda
decentiſſimè præſidebant.* Alia igitur præſidendi ratio habebatur
Romano Pontifici, alia Imperatori: illa interior, & tamquam capi-
tis, membra moderantis; hæc exterior, & tamquam coronæ, frontem
exornantis. Sed tandem rem totam reponamus in iis, quæ de
hoc

hoc scribit Pulcheria Augusta, cui omnis auctoritas, totumque regimen innitebatur. Habetur ipsius Epistola ad sanctum Leonem, quæ de mittendis Episcopis hoc pacto loquitur: *Et illic facto Concilio & de Catholica confessione, & de his Episcopis, qui sese ante hoc se-gregauerunt, sicut Fides & Christiana pietas exigit, te auctore decernant.* Non ergo solum caput præcipuum, cuius causâ coaluerat Conuentus, definitioni Concilij committebatur, prout Suauis affirmat; sed contumacium Episcoporum damnatio: atque hoc totum à Concilio peragendum erat ex Romani Pontificis auctoritate. Nolo fusiùs hac de re agere, ad aliud librorum descriptionis genus spectante: necesse tamen mihi fuit, commonere minùs peritos lectores, quàm tutum sit ipsorum fidei, illius narratoris inniti structura, cuius fundamenta non cæmentitia, sed commentitia sunt.

6 Pergit porro dicere; Nullum fuisse antiquis Synodis discrimen priuatorum coetuum, ac Sessionum publicarum; nullam actionem cæremonis impensam; omnia per designatos scribas adnotari; omnia esse Concilij Acta, quæ in lucem edebantur, & non sola decreta, vt in Tridentino sancitum est. Cur etiam non dixit, Principis temporibus in more non fuisse Principibus tot diuersa ministrorum munera, seu qui essent ab epistolis scribendis, seu qui consiliis ac cæteribus interessent; tot cæremonias, tantam titulorum varietatem, cum numerum Oratorum, qui vt ordinariis modò, modò extra ordinem destinantur, quæ negotij quæ officij causâ? At neque tunc per statos tabellarios ex vna in aliam Prouinciam literæ deterebantur. Cùm igitur hominum sensa ac ciuile commercium vel magis expolita sint, vel certè mutata, necesse est, vt pro illorum varietate variauerint pariter rationes Ecclesiasticarum rerum agendarum, quæ tractantur per homines, & propter homines, qui nunc viuunt, & cum animorum propensionibus, moribusque qui nunc in illis vigent, non qui per antiquiores ætates viguerunt. Quapropter deridenda meditatio esset, & planè inepta, quæ in opus deduceretur, si quis vellet in præsentia morem seruare veteris simplicitatis in Ecclesiasticis conuentibus, in quibus & suas partes summi Principes agunt, & agitur de rebus summi momenti, ad felicem Reipublicæ statum. Perinde ac pariter foret, si nostri æui templi architecturæ legibus extruerentur, quadringentis abhinc annis vsurpatæ, similiter illius temporis picturam sacræ Imagines in Altaribus retinerent, & illius temporis harmoniam sacræ psalmodiæ concentus.

7 Addit Suauis: *Contingebat absque dubio aliquid interdum temerarium*
ex

1546. *ex alicuius imbecillitate; sed charitas, quæ fratris noxas excusat, illud obtegebat.* Ita enim uerò: sed hac ætate, quâ homines gignuntur contrariam animorum affectionem gerentes, cuiusmodi Suauis est, qui non modò retegunt Antistitum maculas, sed è sepulchris eruunt, sed amplificanc, sed procreant; opus est, ut aliis cautionibus ueremur, imitantes in hoc eam formam, in peragendis negotiis diuersam à veterum more, quæ prudenter in ciuilibus negotiis adhibetur. Nec mihi quispiam opponat, magis decere sinceritatem Ecclesiasticam, absque his inuolucris rem agere, à profano artificio petitis: falsissima enim uerò positio, quæ sub specie sinceritatis imprudentiam inducit. Nulla consuetudo tantum prodest, quantum ea, quâ pudor ac uerecundia custoditur, ne palàm peccetur. In Christiana Republica huius ruboris ut emeretur uinciola, præberet sanè cunctas diuendere Phœnicis purpuras. Sileat seu inuicem, seu nequitia: non propterea Christianum genus fictione deterret, sed modestiâ melius euasit, si studiosius quàm antea honestatis et decori in functionibus publicis rationem habet: cum certè argumentum sit haud indomitæ animi impotentis, posse illi, cum leuauerit, frænum iniicere.

Hæc itaque huiusce mutationis causa est in habendis priuatis cœtibus; non ea quam Suauis adducit, hoc est, arrogata sibi à Romano Pontifice auctoritas præsidendi, profanis Principibus inde prorsus eiectis, quorum timor Episcopos in publicis Sessionibus intra fines officij continebat. Ac primò quidem satis liquet ex dictis, hanc auctoritatem haud recenter à Romano Pontifice quesitam.

Secundò, longè maior fuit, & absolutius ea exercita in antea Conciliis, præsertim habitis in Occidente, cum in Occidente nulla validior potentia de supremo regimine rerum Ecclesiasticarum cum Pontifice contendebat; neque Principum intererat, quid in Conciliis definiretur: quamquam fuerit postmodum in Tridentino usurpata, cum præualida hæreticæ factionis contentio, variisque ad res politicæ respectus profanæ potestatis, adigebant Petri Cymbam, ut per fretum angustissimum, uentisque contrariis agitarum nauigaret. Postremò, si recentes Synodi, ob excussum Principum metum, effrenatiùs se gesserant, ergo quidquid ipsæ auctoritatis ac prerogatiuæ in Romano Pontifice agnouere, haud certè ab illis per metus uolentiam extortum, sed per Concilium spontè delatum. Cum autem hæc, necessitas, & hæc consuetudo secretorum confessionum, ne in contentiones indecoras prorumperetur in publicis Sessionibus, Suauis teste, in summum excreuerit in Tridentino; ergo Concilium

cilium hoc seruire non fuit, quale toto suo volumine suadere idem conatur, sed omnium, quæ celebrata vniquam fuerint, maximè liberum.

1546.

9 Præter mendacia iam dicta, spargit etiam Suavis aliquid veri, sed valdè fucatum. Vnum adducamus. Scribit, Legatos * per literas, ad mandata, quæ memorauimus, deprecanda missas, petiisse inter cetera, an essent suffragia numeranda pro Nationum, an pro capitum ea ferentium numero. Quod planè verum. Sed addit, eosdem præmonuisse, priorem modum reiiciendum, ne cuiusque peculiaris Nationis Episcopi vnà inter se coalescerent, adeoque irritus cederet maior Italicorum numerus, in Sedem Apostolicam præ ceteris fidelium. Quod totum fimbriæ sunt, in officina Suauiana contextæ: Legatorum siquidem literæ nihil habent præter hæc: *Nescimus, an tentaturi sint computare suffragia per Nationes.* Deinde pariter affingit redditum Romæ responsum, consonans Legatorum sententiæ, hæc etiam ratione à Pontifice confirmatæ, quòd hanc computandi suffragij consuetudinem per Nationes, Synodi Constantiensis ac Basileensis induxerant, haud certè imitandæ. Illud tamen verum est, in responsionibus * Romæ delatis cum reliquis capitibus satisfaceret, ne vnum quidem verbum legi de hac re, quippe huiusmodi, de qua Legati scripserint fieri posse vt ea proponeretur, non verò fuisse propositam, imò ne animo quidem destinata; adeoque tam festinà deliberatione minimè indigentem. Quòd si Pontifex responsum super eo reddidisset, haud certè scripsisset, Constantiense Concilium imitandum non esse, relictis potius huiusmodi sensis Luthero, qui in illud rabidis execrationibus debacchabatur. Neque in eo Concilio sancitum est, per Nationes suffragia computanda esse tamquam ex ordinario ritu, cum id neque per sacros Canones fuerit comprobatum, neque in more positum in Ecclesia, sed tamquam extra ordinem vsurpatum, ob peculiare rerum condiciones.

* Ad Farnesium, 14. Decembris 1545.

* Vltimè Decembris 1545. & 21. Ianuar, 1546.

10 Ex manuscripto fidei haud contemnendæ didici, Venetiis in Bibliotheca S. Marci seruari volumen Bessarionis Cardinalis, in quo Constantiensis illius Concilij Acta continentur, ibique narrari, cum ageretur de componendo dissidio, quisnam legitimus esset Pontifex, dubitationem subortam, ne Antistites Italici, ingenti aucti numero ab intruso Ioanne XXIII. ab eoque tum iureiurando, tum minis, tum etiam donis secum obstricti, quorum plerique inopes & pecuniæ & animi, reliquarum omnium Nationum suffragia multitudine obruerent, Synodumque Ioannis voluntati manciparent. Eapropter Nationes quatuor, quæ tunc aderant, nimirum Italicæ,

Pars I.

Z z z

lica,

1546. lica, Germanica, Gallica, Britannica, cum abesset Hispanica, seorsim reipsa simul coactæ; ac postremæ tres conuenerunt, ut ex Nationibus calculi aestimarentur: nec illis postea Italici obstitere. In Gallienensi, peculiaris habita agendi ratio. Etenim quatuor Patrum cœtus destinati, quos *Deputationes* nominarunt, vnam de Fide, de Præter alteram, tertiam de Reformandis moribus, quartam de Bono communi; adeo ut negotia in suo quolibet cœtu prius digesta, postea in reliquis omnibus expenderentur. Sed consultum fuit, ut singulis cœtibus par ex singulis Nationibus numerus interesset, cautumque ne quid ad generalem conuentum referretur extra grauem necessitatem, nisi prius in proprio cœtu, mox in ceteris omnibus, vel certe in ipsorum tribus comprobatum fuisset. Sed alibi fortasse occurreret opportunitas ad hæc ipsa tractanda. Interim pro se quisque reputet, iudicandi munus hominumne sit, an regionum; & vtrum pauci homines in rebus ritè intelligendis discernendisque arce habendi sint pluribus, eò quod regio vnde proficiantur, situ sit amplior.

* Præsertim in enarranda legatione Moroni Card. ad Ferdinandum Cæsarem, Oenipontem anno 1562.

CAPVT V.

Quid in secunda Sessione actum.

Præstituto die 17. Ianuarij secunda Sessio habita. Solemniter in ea Sacris operatus est Ioannes Fonseca Stabienfis Antistita: ac Latine concionatus de corruptis moribus, læsæque Religionis, Coriolanus Martiranus, S. Marci Episcopus. Inde perfoluente ex more precibus, Angelus Massarellus, qui Ceruino Cardinali ab Epistolis erat, & ante biduum à cœtu delectus, vti Synodo à Secretis tantisper esset, dum id muneris alicui firmiter demandaretur, Legatorum nomine illam admonitionem recitauit, quam Summus primo inchoationis die habitam falso dicit. Eam à Polo Cardinali confectam comperio in monumentis Seripandi, qui tunc ibi aderat vt supremus Eremitanorum Præses, & quem alia tempe proponet hæc Historia Purpurâ spectabilem, & inter Concilij Præsides confidentem. Admonitionis summa in eo sita erat, vt ad defluendas ex animo noxas Patres compelleret, moresque ad operum exempli formam restituendos; quæ cum in quibusdam iam tam conspicerentur, sperandum esse dicebat, in eorum animos Spiritum Sanctum illapsum: nec leue pignus Diuinæ miserationis esse illam

* Complectuntur initia Concilij vsque ad 5. Februar. ann. 1546. & seruantur apud Barberinos.

Autographum cuiuscumque scripti citandi, est Neapoli apud Augustinianos, in Conuentu S. Ioannis in Carbonario: hoc verò Auctor, Alexandri VII. auctoritate Romam portandum curauit, & tulpexit.

ipsam inchoationem coacti Concilij ad reparandam Ecclesiam. Repererent memoriã, quæ peregerint Hebræorum ductores, recensita in libris Esdræ, Nehemiæ, ac Danielis, vt à Deo deposcerent, ac deinde opere perficerent instaurationem Urbis Ædisque Hierosolymitanæ: ea proinde imitarentur, si cuperent Dei Ecclesiam feliciter restaurare. Prænuntiabatur, haud defuturos qui ipsis acerrimè oblectarentur: inculcabatur necessitas animi purgandi à prauis appetitionibus, quæ mentis vim aciemque peruertunt. Admonebantur qui Principum causas sustinebant, ne vsque adeò illis essent addicti, vt ab omni eos culpa excusarent: delicta Principum ac subditorum, laicorum ac Sacerdotum, sibi mutuo respondere: Principum utilitatem eà moderatione defenderent, vt primo loco Dei causam spectarent, nec se Præfules esse obliuiscerentur: sensa ad pacem lenitatemque prona conciperent, cum ea potissimum Synodus celebraretur ad extinguendas discordias, quæ Ecclesiam dilacerabant.

2 Post hæc Episcopus Stabiensis perlegit è suggestu Pontificis Constitutiones, tum de apertionis die, tum de suffragio, Antistitum Procuratoribus interdicto.

Mox à Synodo decretum editum, quod multa pietatis opera, corporisque afflictiones Patribus aliisque præscribebat; atque omnes adhortabatur, præsertim verò literatos, vt rationes quam possent efficacissimas excogitarent ad hæresim profligandam, moresque corrigendos.

Declaratum est, ex qualicumque sedendi, seu ferendi suffragij forma, nihil cuique iuris accessurum, aut detractum iri.

3 Rogati de more Patres, an decretum placeret, fuit communiter comprobatum; sed cum duplici exceptione, quarum alteram Suauis præterit, alteram falsò recenset. Prior fuit, quã Guillelmus à Prato Claramontanus Episcopus petiit, vt in decreto, quo preces pro Cæsare, ceterisque Principibus generaliter iniungebantur, Rex Gallia nominatim apponeretur. Fuerat id in antecedente confesso à Gallis propositum; cumque responsum fuisset, Per id excitatum iri æmulationem reliquis Principibus, nisi pariter nominarentur; si verò singuli nominandi, rem in lites molestissimas de nominationis ordine delapsuram; institere tamen Galli, asserentes, Quem admodum Rex Gallia dumtaxat præter Cæsarem in Pontificis literis de Synodo nominabatur, ita ipsum pariter tantummodò in decreto nominandum. Plerisque tamen supersedendum visum est, habitã potissimum Regis Romanorum ratione. Plurimum autem

Z z z 2 valuit

1546.
* Literæ
Cervini ad
Farnesium,
9. Ianuar.
1546.

valuit ad Gallos ab incepto dimouendos * communis Ecclesie con-
fuetudo, quæ sacrosancto Parasceues die nullius profani Principis
præter Cæsarem in publicis precationibus mentionem facit. Vnde
quisque enim facile consuetudini acquiescit, seu quod ipsa ab
natura sit, vnde quidquid ab ea provenit, quasi naturale quiddam
ferimus; seu quod nimis apud ceteros inuidiosa illius causa sit, qui
dum à consuetudo secedit, tamquam communitatis perturbator oculis
habetur.

Secundo loco complures Patrum responderunt, Haud sibi pla-
cere, prætermisum in decreto titulum Synodi, *Ecclesiam vniuersalem
representantis*. Hæc oppositio Gallis generatim ac dumtaxat adscri-
bitur à Suauis: & tamen in ea conuenere plures ex Hispanis & Ita-
lis, quàm ex Gallis. Ex his vnus, Antonius Filiolus, Archiepiscopus
Aquensis, consentit; at ex Hispanis Franciscus Nauarra Episcopus
Pacensis, Ioannes Salazarius Episcopus Lancianensis, Ioannes For-
seca Stabienensis, & Didacus Alaba Asturiensis; & ex Italis Petrus
Tagliauia Archiepiscopus Panormitanus, Baccius Martellus Ep-
scopus Fesulanus, Henricus Loffredus Caputaquensis, Iacobus Iaco-
bellus Bellocastrensis, præter Angelum Pasqualinum Mortulanum
Antistitem, qui dixit, simplicem inscriptionem, qualis in præterita
apponebatur, sibi pro ea vice tantum probari; & in eadem sententia
fuisse memoratum Asturiensem quidam ferunt. Postea rogati ite-
rum Patres: Placeretne alia Pontificis Diplomata, quæ penes Ita-
liensem erant, ad euitandam inutilem prolixitatem, pro iam lectis
haberi: An vellent eos singulos singula ad munia designare: (& hic
eorum nomina recensita, qui in antea cætu fuerunt comprobati).
Denique, Vtrum ipsis videretur futura Sessioni destinandus dies
quartus Februarij. His omnibus vnanimis assensere.

Labitur adhuc, sed minus grauitè, Suauis. Ait, Decem nobiles
honorario confessu functioni adfuisse, cum fuerint septemdecim;
Theologos verò viginti circiter adfuisse, cum fuerint triginta quin-
que: Oleastro siquidem, & alteri ex suis collegis, qui iam aduene-
rat, sedendi honor concessus. Sed minutulis mendis omisis, duo,
quæ liuidè perpendit, prætereunda non sunt. Alterum est, quadre-
ginta tribus capitibus Oecumenicum Concilium esse constatum,
nimirum quatuor Cardinalibus, quatuor Archiepiscopis, viginti-
octo Episcopis, quatuor Religiosorum Ordinum supremis Præfectis,
& tribus Abbatibus. At non aduertebat, consultò per eos primis
confessus moram duci caremoniarum functionibus, rerumque
apparatu, vt ad deliberandum de grauioribus alios præstolarentur,
qui

qui postea confluxere; nec illos ad iter commotos, donec aperta Synodus instar magnetis eorum pedes quasi ferreos attraheret. Hi verò quadraginta tres, virtute doctrinâque conspicui, erant selecti ex variis terrarum Orbis regionibus; vnaque cum iis aderat Theologorum præstantium comitatus cuiusvis Nationis; inter quos viuunt adhuc illustres in impressis Operibus Sotus, Oleaster, Catharinus, Castrius, Vega, ea certè nomina, quæ integro sæculo cohonestando, nedum conuentui, satis forent: præter varios excellentes Canonici iuris Consultos. Num insuper ignorabat Suauis, gigantes etiam nasci puellulos, & ex Philolophi documento principium mole quidem quantumuis modicum, vi & efficaciam plus quam dimidium esse?

6 Alterum ab eo nequiter expensum, Pontificem petit. Dicit, eò fuisse missos à Paulo, quò suffragia suis addicta Legatis multiplicarentur, binos titulo tenus Episcopos, quorum neuter Ecclesiam suam aspexerat, Olaum Magnum, Archiepiscopum Vpsalensem in Suecia, & Robertum Venantium (sic ille affirmat) Scorum, Archiepiscopum Armachanum in Hibernia, quos plures annos de suo Pontifex Romæ sustentarat. Eneruem enim uerò calumniam: quasi Paulo deesset par alterum Episcoporum, longè impensius à se dependentium, vel ex Aula sua, vel è sua ditione, quos eò destinaret. Atqui duos illos selegit, vt adessent Concilio omnium Gentium Præsules, tum ad dignitatem, tum ad vtilitatem, quippe idoneos ad docendos Patres cuiusque Nationis statum atque indigentiam, præter egregias dotes illis peculiarias, ob Fidei constantiam, exilium ac paupertatem tolerantibus, præcipue verò Olaum Magnum: cui enim illius sæculi notitia adeò ieiuna inest, cui eius viri præstantia in literis ac laboribus Apostolicis explorata non sit? De altero, quem deridet Suauis, satis erit dicere, tam exactè fuisse ab ipso cognitum, vt hominis neque cognomen quidem didicerit, Venantiâ illi familiâ attributâ; cum tamen, vt Spondanus obseruat, Venantius fuerit alterum ipsius nomen; cognomen verò ac familia *Vaucopia*. At re ipsâ luculentum de illo præconium Suauis profert; si namque, ex Favorini sententiâ, tepidus laudator vehementer vituperat, dum in affluentia laudandi, cupiditate argumenti laudabilis, penuriam præse fert; frigidus pariter obtrectator, ex pari quadam ratione per honorificè commendare censendus est. Et sanè quæ frigidior obtrectatio exquiri poterat, quàm illum traducere, quòd hebeti esset oculorum acie, & cursor expeditus in equitando? At verò conuenientius illius Antistitis meritis elogium texuit Spondanus, com-

* An. 1546; num. 3.

* Favorinus apud Aulum Gellium.

* Loco citato.

Zzz 3 memo-

1546. memorans eximias illius legationes, Ecclesiae causam susceptas apud Caesarem & Galliae Regem, & obseruans, Suauis dictoria ex feroculo Sleidani fonte hausta fuisse. At vulgaris minusque operosa virtutis esset indicium, in se impiorum rabiem morsusque non incitare.

CAPUT VI.

Cætus habitus post secundam Sessionem: nouumque in eo certamen de Concilij titulo.

NOuus post Sessionem congressus, ad decimum tertium Ianuarij diem dilatus, quod illi Giennensis interesset, nuper inter Vaticanos Senatores adscriptus, qui post collatam Purpure nuntium se à publicis functionibus abstinerat, donec dignitatis insignia suscepisset.

Suauis sui planè impos in proferendis quas ignorabat rerum causis, scribit, hoc accidisse, quod nondum Romam peruenerat qui Purpureum capitis insigne deferret. Res aliter se habuit. Pileus Paceco^a multos ante dies missus fuerat, ipse verò se habere in animo significauerat, illum sacro Epiphaniæ die ritè suscipere, obtenta illi moræ specie, comparandæ sibi prius Venetiis suppellectilis opportunitate. Sed vera huius & adhuc longioris cunctationis causa fuit, quod maluerit prius Giennensis præstolari consensum Caesaris; qui indignatione ob non impetratam antea illi Purpuram, prohibuerat, ne reliqui in suam gratiam eam donati ipsam induerent. Nec Patribus decora visa est tanta profani Principis ratio à Paceco habita in sacris ornamentis suscipiendis, ac præsertim à Gallis damnata, ex more vtriusque Nationis, in huiusmodi rebus sese inuicem & criminantis & imitantis.

Perlato itaque Caroli consensu, ornatoque Purpurâ Paceco, Generalis congressus repetitus: ubi primus Legatorum questus est, cum in Cœtu diei quintæ statutum fuisset, magnificam illam inscriptionem omittere, *Synodi Vniuersalem Ecclesiam representantis*; quosdam tamen parum decorè in solenni Sessione, illius causam formæ Decreti propositi contradixisse: ibique denuò rationes plurimæ perpensæ, huiusmodi titulum improbantem. Hæ fuerunt, Ritus veterum Conciliorum: ne in Constantiensi quidem, nisi in quibusdam maioris momenti tractationibus usurpatum; ut cum actio intentata in occupantem haud legitime primam Sedem, vel cum auctores nouæ hæresis proscripti: tam magnificam appellationem minime con-

^a Literæ Legatorum ad Farnesium, ultimo Decembris

1545.
^b Literæ Ceruini ad Farnesium, 9. Ianuar. 1546.

congruere conuentui Patribus infrequenti, & ab Oratoribus inopi, ne Lutheranorum obtreactionibus exponeretur, vetus prouerbum exprobraturis, Pusillorum esse, sese in pedes erigere. Et ipse Asturientis Antistes eam sententiam longâ oratione confirmauit. Sed nihil ad eò aduersantium animos sedauit, quàm Hieronymi Seripandi, Augustinianæ familiæ summi Præsidis, animaduersio.

Cùm ille intelligeret, difficultatem in componendo opinionum certamine esse ipsam hominis repugnantiam in concedenda aduersario ingenij victoria, differuit: Haud tunc agi, an esset perpetuo excludenda illa inscriptio, sed an seponenda ad commodiora tempora, ad florentiorem Concilij statum, & ad sanctiones ad eò præcellas, vt earum frontem illius epigraphæ maiestas deceret. Ita obiectâ dilationis vocabulo cessionis veritate, illi Episcopi à certamine se honestè subduxere. Voluerunt tamen, vt antecedenti Decreto voces alibi narratæ adderentur, *Synodi Oecumenicæ & Vniuersalis*, quippe illi tributæ à Pontifice in conuocationis Diplomate. Atque ex hac vocum accessione facta Decreto iam edito contigit, vt impressa ipsius exemplaria alia iis epithetis clarescant, alia careant. Vnus Fesulanus ad eò illius fulgore tituli illectus erat, vt in altero generali cœtu, cùm de Symbolo Fidei Decretum conformandum esset, contestatus sit, se religione teneri, ne vniquam Decretum approbaret eo debito ornamento denudatum, negaueritque rem, vti Polus postulabat, remittere sententiæ, in quam plerique Patrum iterum irent. De quo à primo Præside obiurgatus: sed grauissima obiurgatio ipsi fuit suamet pertinacia, ab omnibus destituta, hominis contentione defessis, planeque indignantibus, vnius collegæ dissentiu contemni commune iudicium eorum, qui vt legitimi Iudices vniuersi Christiani generis confidebant.

CAPVT VII.

Disputatio in Congressu decimoctauâ & vigesima secundâ Ianuarij, An à dogmatum, an ab emendationis tractatione inchoandum. Quid ibi statutum, & super ea re Pontificis sensa.

Hæc de qua dictum est, habita in confessu Idibus Ianuarij, quasi velitatio fuit præ grauiori conflictu in * subsecutis congressibus. Vnus ex nodis difficillimis in elaborata diu Concilij textura semper fuit, vt sæpius obseruatum est, An inchoandum, imò an persistendum dogmatibus decidendis; an emen-

* 18. & 22.
Ianu. 1546.

emendationis leges prius faciendæ. Hoc postremum expebatur à Cæsare, quippe identidem à Germania, & ab ipsis hæreticis postulatum: at si à Decretis Fidei inciperetur, eos damnationibus exulcerari, non cupitis sanctionibus mitigari putabat. Verum Pontificij, quod iam sæpius insinuauimus, contraria semper & sentierant & prædicauerant.

Haud ipsis deerant validissimæ duplicis generis rationes. Alia ad populi captum, cuius præuisum iudicium plurimi faciendum in deliberationibus Romani Pontificis, qui reuerentiam Patris communis sustinere, & vicem Redemptoris gerere debet: Populus vero, utpote crassioris intelligentiæ, facilius capitur argumentis non tam ex imo solidoque, quam ex extimo spectabilique petitis. Alia rationes minùs quidem erant ad speciem apertæ, sed quasi tenuia aris fila, & tenaces & idoneæ ad subtiliora ingenia constringenda. Primi generis erant: Hanc prioribus Conciliis obseruatam consuetudinem: Primum locum argumentis dignioribus deberi, qualis est Fides collata cum moralibus Virtutibus, ad quas spectat mortuum emendatio: Fidem salutis fundamentum esse, & à fundamento, non à recto ædificium inchoandum. Secundæ classis erant: Dum ab hostibus vrbs obsideretur, hostes prius profigandos, quam ciues corripandos, ne eadem ipsa brachia verberarentur, quorum neruis est dimicandum: Præterea, valde stultum videri, qui partes actoris agit, se reum spontè constituere, ac relictis interim periculis, eorum tamquam Iudicum censuræ se submittere: Quodnam publicæ incolumitatis studium suadere, ut morbis leuioribus curandis intenti, sinant grassari pestem cum immedicabili populorum pernicie?

Accedebat, hanc ad eò efflagitatam emendationem tendere potissimum in Ritus ac Romanæ Curie Tribunalia: nec prudentis esse consilij, à Principe Regiam suam subditi correctioni subditorum. Cunctorum quidem sententiam explorandam; paucorum consilium petendum: ceterum illius esse, familiæ suæ leges ferre, ne gens sibi subiecta illius gesta accusare consuescat, quem venerari debet, ac longè minùs eum dirigere, à quo est regenda. Esse homines plerumque acerbos chirurgos in alienis membris; parum ab his intelligi, minùsque ipsis dolere vulneris acerbiter. Episcopos, alios rerum imperitiâ, alios imprudenti Religionis studio, alios etiam priuatæ rei commodo, desiderio gratificandi Principi, in cuius ditione nati sunt, irâ atque inuidiâ in supremum Principem, meditari seuerissimas Aulæ Romanæ leges, quæ non tam corruptelas

purgarent, quàm imminuerent eiusdem potentiam, maiestatem, ad eum confluentium frequentiam, & quidquid habet præstantissimi succi, quo quasi vitis mystica in Christianarum Ecclesiarum palmi- tibus vim & vnitatem sustentat ac fouet. Quid porro agendum Pontifici, vbi ea Tridenti statuerentur? Num ignaue cedendum, ac plus detrimenti inferendum Petri Solio, per Concilium à se aduersus hæresim coactum, quàm ipsamet hæresis intulisset? An repugnandum, abrogandaque fides illi conuentui, cuius in hæresim arma, non nisi publica veneratio futura erant? Numne Ducum suo exercitu decertandum, vbi cum hoste congregandum erat? turbæque Basileenses iterum excitandæ, eò certe in præsentia periculosiores, quò materia promptior erat ad incendium concipiendum huiusmodi fauillarum iniectu?

3 Neque hæc discrimen hæsurum. Etenim, quemadmodum Clemens prudenter animaduertenterat, veritos forsitan Episcopos, ne Decreta de Romana Curia in irritum caderent, tentaturos prius iudiciariam potestatem sibi stabilire, Basileensem planè cœtum imitantes, conaturosque statuere Concilij supra Pontificem excellentiam: quibus haud liceret Pontifici consentire, dignitate & conscientia reluctantibus; quippe doctrinis perquam perniciosis, quæ non modo Pontificalem Sedem deiicerent, sed vniuersum Hierarchiæ ordinem peruerterent, ac sub specioso libertatis colore, pacifici Regis Ecclesiam in perennis discordiæ campum conuerterent; dum Antistites, quibus nec à Capite plenè satisfieret, & in ipsum iurisdictio arrogaretur, vbi loco simul coirent, ita pariter in dies singulos animis inter se coalescerent, vt Capiti vellent superesse potestate, sed ab eodem seiuncti voluntate, & à suis Diocæsis locis & curis: nec ab incundis hisce frequentibus noxiisque congressibus arceantur, vt vsuuenit subditis profani Principis, seu metu seu robore dominantis. Adeoque perpetuum futurum dissidium inter Christi Vicarium & Episcopos: quin etiam inter sese; vt fert ingenium magnorum cœtum, inter homines indole, natione, & vtilitate discrepantes, nec à supremo Principe coëreitos: ac per eum æstum Comitiorum, quem Latini in prouerbij metaphoram transtulere, exprimendæ congregatæ multitudinis gratiâ, irrequieti Ecclesiam agerent, molientes in ea perpetuam legum nouitatem, quæ à cunctis antiquitatem ac venerationem, hoc est, geminos cardines conuelleret. Ad tam grauiâ arcenda pericula, par esse, vt primo loco Synodus in doctrinis examinandis distineretur; interim verò ab ipso Pontifice pro dignitate ac prudentia leges esse sancendas

1546. Aula Romanæ opportunas; quæ dum seueriores à Concilio libi pertimesceret, facile inclinaretur ad excipiendas à Pontifice, non per obsequium modò, sed per grati animi sensum, mitiores: quæ pariter salubriores euaderent, cum verum sit Aristotelis essatum. Quasdam Respublicas instar quorundam corporum, si noxiis cutis humoribus expurgentur, non sanari, sed confici.

Hæ rationes Pontificem impulerant ad mandata, quæ memorauimus, vt opus à Fidei articulis exordium sumeret. Legati vero sentiebant, Patrum sententiam ac voluntatem ab eo vel maxime abhorre: aliorum quidem, quòd existimarent, librum, qui præ ceteris hereticos conuinceret, illum esse, in quo Christi lex legeretur, operum characteribus scripta in ipsis Catholicæ religionis cultibus: aliorum verò, quòd adhærent Germanorum Religionis studentium votis, quibus Ecclesiæ bonum promouendum putabant, cum in curationibus potissima habenda sit ratio partis agrotantis: ac ferè omnium, quòd optarent suis Infulis aliquod potestatis incrementum, quam à Romanis Tribunalibus ac priuilegiarum raram corrosamque querebantur. Id in causa erat, cur Legati sperare amplius non auderent, absque dissidio Patres adduci posse, vt vtrumque simul argumentum tractaretur. Quare consultus Pagninus, an ipsis iure liceret Patribus aduersari, vbi hi vtriusque argumenti coniunctionem exposcerent, negauit; quæ omnia beneficio ab ipsis communicata sunt. Sed cum dies aliquot fuisset data responsio, stultissimam huius moræ causam Suauis profert; narratur, Pontificem bello in Protestantes intentum, *parum de Concilio laborasse*: perinde quasi ab vltimo Decembris die, quo amplissima Legatis mandata miserat, ab ipso Suauis memorata, vsque ad Idus Ianuarias, quo die oportuit huiusce responsionis literas fuisse obfirmatas (quippe quæ ad Legatos peruenire ante confessum vigesima secunda eiusdem mensis) ingens aliquid contigisset, quo rerum conditionibus perturbatis, Pontificis animus verti potuerat: quasi idem, tamen parum in Concilio spei fundasset, fuisse pallidus, vt ex præmissione horum mandatorum, illius imita aliquid detrimenti caperent: quasi earum dubitationum plena solutio paulò post non peruenisset, die 22. Ianuarij signata: ac denique, quod opus sit, altiores causas peruestigare, cur epistolæ de rebus plurimum, iisque arduis Tridenti conscriptæ, quæ Romæ in peculiari Purpuratorum confesfu erant expendendæ, non nisi post tres hebdomadas responsum fuerit. Qui ita scribens etiam ita sentiret, ne prima quidem Aula Principum elementa delibasset. Præterquam quod

6. Ianuar.
ann. 1546.

nus ea de re sollicitus Pontifex erat: cum enim paulò antè certa super his iussa præscripsisset Legatis, numquam in suspitionem venit, uti postea patuit, eos aduersus quam iubebantur consensuros; non expectatâ reuocatione mandati. At plerumque contingit consilia turbari, quia euenit quod minimè verisimile credebatur. Atque ita planè tunc necesse fuit Legatis, in primo generali congressu eam quæstionem publicâ trutinâ subducere, quippe in Sessione proxima decernendam, & reipsâ postmodum exercendam.

5 Cardinalis Tridentinus, qui Germaniæ suæ utilitati prospiciebat, fuse disseruit, à disciplinæ restitutione inchoandum. Contra verò Giennensis verba fecit (ex quo liquet hallucinari Suauem, dum primam sententiam generatim Cæsarianis tribuit) & Aqueus Archiepiscopus; quippe ambo studiosi, ne in patrias ipsorum terras hæreticum labes irreperet, adeoque solliciti, ut hæc communi Ecclesiæ decreto confestim profligarentur: sed in morum legibus sancendis procraftinationem amabant, quò interim frequentia suorum augetur, qui decreta promouerent, ipsorum nationibus accommodas. Cum iis pariter Bituntinus consensit. Sed Thomas Camppeggius, Feltrienis Episcopus, vir ibi magnæ in Concilio auctoritatis, & quem ob experientiam, prudentiam ac doctrinam plerique secuti, Fidei morumque negotium simul agitandum putauit.

Alia quoque, sed minus digna memoratu proposita sunt; ac diutius protractâ disputatione, alius deliberationi statutus conuentus, interim de rerum statu ^b Farnesio per Legatos admonito.

6 In postera congregatione, intra quadriduum habita, exposuit Montanus: Videri sibi, in superiori congressu perpendisse Patres ad coniungendam dogmatum emendationis que tractationem; proinde eos rogare, an illi sententiæ adhærerent, quò ipsius decretum in prima Sessione conficeretur. Tridentinus, quâ ut prolatam à se sententiam tueretur, quâ inflammatus ad eam propugnandam validissimis laudum follibus Caputaquensis & Clodienis Antistitum, disputationem singulari à se studio elaboratam legit, quâ omni conatu confirmare nitebatur hoc argumentum: Reconciliandis nimirum hæreticis, Ecclesiasticorum emendationem esse vnicè opportunam. Suauis, qui Acta non legit, sed solum aliquot Legatorum literas ad Farnesium scriptas, ignorat, quisnam is esset, qui memoratam disertationem protulerit; in iis enim literis omisso nomine, solum nuncupatur *Magnus & opulentus Antistes*.

7 Scriptionis eloquentia, & differentis auctoritas, quæ supra quodcumque rationis pondus ad permouendam multitudinem vires habent,

Aaaa 2 bent,

1546.

a Vide aliqua Seripandi monumenta.

b Literæ Legatorum ad Farnesium, 19. Ianuar. 1546.

c Totum habetur in aliis Literis 21. Ianuar. Congregationis die Legatorum ad Farnesium Cardin.

1546.
* Literæ Lega-
torum ad
F. rochiam,
21. Iouar.
1546.

bent, partem maiorem Patrum ad se pertraxerant. Quare primo
Legatus (non verò Ceruinus, sicut narrat Suauis) inpectis animi
sentis in singulorum fronte, priusquam eadem audiret ex ore, ex-
quisita prudentia consilium improuisè cepit, non minus oppor-
tunum causâ, quàm sibi decorum; atque, Se Deo gratias agere,
qui afflaret Tridentino eam mentem, viro Ecclesiastico dignam, et
Christianæ gentis emendationem à semetipsis inchoandam putare
se paratum offerre, vti qui gradu præibat, exemplo præiret, se Iu-
nensi Tiarâ abdicaturum, splendorem suppellectilis depositurum,
aule frequentiam diminuturum; eadem posse à reliquis præitari,
ita paucos intra dies morum emendationem elucenem in Patribus
vniuersis, Christianorum Nationibus incitamento futuram: ac non
idcirco declarationem Fidei differendam, nec permittere, ut
plurimi tenebris obvoluti absque luce Concilij, cuius erat eorum
mentes illustrare, exitio proximi periclitarentur: Christiani gen-
tis emendationem negotium esse magni moliminis, ac tempora
diuturni; non indigere morum correctione solam Aulam Romæ
nam, aduersus quam altius exclamabatur; non quòd pluribus sca-
teret vitis, sed quòd acrius obseruatis: abusus per omnes homi-
num ordines serpere; vestem omnem egere scopulâ, omnem can-
pium rastro; par non esse, vsque ad exitum operis tam prolixis, sed
incertos protrahi de vera diuini Magistri doctrina; multosque de-
feri inter Coeyti glareas, sicut Scripturæ loquuntur, mersos, quos
per Iordanis aquas intrare censebant.

Hæc Legati dicta, quasi per incantamentum, omnium vultus
animosque mirauit. Inualuerat ad eam vsque diem persuasio, ab
hominibus Romanæ Aulæ addictis nihil æquè formidari, ac lega-
tibus ipsi reformarentur: *Fidem & Dogmata*, speciosa quædam esse
vocabula, & tucum simulati studij religionis tuendæ. Sed vbi Patres
experti sunt in Legatis tam promptos animos ad emendationem re-
ipsâ complectendam, stupore simul ac plausu rem excepere: solum
Tridentinum pudor incesse, eum se cerneret ex omnium ducto-
re, ac penè iam ante pugnam triumphante, qualis ingressus fuerat
repente destitutum, ac peditem, & ex omnium accurato censore ad
censuram obliquè vocatum, tamquam emendationis indigum,
ob Ecclesiasticorum prouentuum opulentiam, ac domesticæ cul-
tus magnificentiam. Animo itaque conturbato subdidit: Sua di-
cta sinistram in partem esse detorta: suæ non fuisse mentis quæ-
quam perstringere; se satis nosse, binos quandoque Episcopos
tutus ab vno melius administrari, quàm solum vnum ab alio: se ve-

Historia
Concilij
Tridentini
lib. 6. cap. 7.

Hebiv e
-sch-
-om iban
-cancu
-s I xitil b
-ba motou
-muhau
-atoual e
-d 27
-mno T
-ti unio
-rehoi
-the I
-x 1
-Gongr-
-uon hic
-L
-ha
-om Car
-an

noo c r r r A

10 Brixienfis abdicacionem offerre, vbi Concilio ita videretur. 1546.

9 Ceruinus collegæ ſenſis inhærens, adiecit, Rem agi à Patribus in conſpectu Iudicis, cui nequit imponi: ſi ſuâ quiſque vtilitate poſt-habitâ, quæ Dei ſunt quæreret, id ſanè totius humani generis reue- rentiam iſtis comparaturum: ad eam mercem coëmendam, verba eſſe ſtipulam, aurum facta. Oſtendit deinde neceſſitatem haud omit- tendi definitiones Fidei, exemplo antecedentium Synodorum, eâ pariter tempeſtate, quâ mundus corruptelis minimè mundus. Ad eandem ſententiam accedebant Polus & Pacecus Cardinales, qui adiecit, morum reparationem haud coarctandam ad certam homi- num claſſem, ſed omnibus vniuerſè præſcribendam. Quod etiam Generalis Seruorum Præfectus confirmavit, prolatis hæreticorum teſtimoniis, adſcribentium corruptos Eccleſiaſticorum mores Re- ligionis falſitati; cum vitium neceſſe ſit impietatis eſſe pediſſe- quum: vnde niſi prius Religionis veritas ſtatuſſet, qualiſcum- que acceſſiſſet diſciplinæ reſtitutio, numquam illos tanquam ho- neſtam comprobaturus eorum vitam, quorum Fidem vti ſacrile- gam damnarent. Adeò igitur inualuit ſententia, inueſtigationem Fidei, diſciplinæ ſanctionibus non eſſe poſthabendam, vt quidam dixerint; Vbi alterutra retardanda eſſet, quò locus alteri tractan- dæ daretur, ſatius eſſe, à ſola Fide exordium ſumere.

10 Verum potiſſima ratio, quæ qualiſ neceſſarium perſuaſit vtram- que coniunctim proſequi, illa fuit, quòd in Decreto ſuperioris Con- uentus Wormatienſis dicebatur: Vbi ſcilicet coactis Comitibus, quæ in proximum Ratiſponæ indicta fuerant, ſpes non affulgeret opportuni remedij in Concilio, pro vtriuſque rei indigentia, vt pet Conuentum Caſareum illi conſuleretur. Quare neutrum præter- mitti licebat citra periculum, ne profani homines id negotij in ſe ſuſciperent cum Eccleſiæ ignominia & clade, atque hæreticorum triumpho. Alia leuioris momenti in eo Cœtu decreta ſunt: ſed an- tequam ea referam, euentum huius controuerſiæ abſoluendum pu- to; cum hiſtoriæ ſit, rerum potiùs ſeriem, quàm temporum pro- ſequi.

11 Præſides, dum rem geſtam Farnefio per literas exponunt, hanc modò conflictus diem appellarunt, modò Sedi Apoſtolicæ glorio- ſiſſimam. Significarunt etiam, fuiſſe priùs adhibita præferuida offi- cia, quibus augetur numerus fauentium emendationi priori loco agitandæ. Quare ſi verum fuit, à Legatis è contrario partem alte- ram promotam, id iuſtæ deſenſionis cauſâ factum eſt; præterquam quòd meliori cauſâ patrocinaſſent. Oppoſitam ſententiam ſe-

1546. cutos non modò ingens mœror incessit; sed, uti assolet in commo-
ni iactura, ingens inter se dissensio, contra singulos singulis expo-
brantibus infelicem rei exitum; Tridentinus verò angebatur, quòd
ab aliis imprudenter animatus, ab aliis inconstanter desertus esse.
Sed non minor victores quàm victos animi ægritudo peruasit, dum
commendationis loco, obiurgationem à Pontifice reportarunt.

* Literę Far-
nesij Car-
din. & Mas-
sei ad Lega-
tos, & ad
Cerinum,
21. 26. &
27. Ianuar.
1546.

Maturè planè delatum Romà responsum iis quæ Legati signifi-
ficarant, priusquam ad exitum peruentum esset; ac per illud, nullo
habito rationum appositarum respectu, iubebantur à prioribus man-
datis nihil recedere: fieri non posse, uti duo tam grauius argumeta
simul procederent: & ubi aditus fuerit angustior, digniori præven-
dum, cui ad dexteram locus debetur, cuiusmodi Fides est præ vir-
tutibus quæ mores regunt: talem deprehendi in superioribus Con-
ciliis consuetudinem. Atque ut ad nouitatem proni erant hæretici,
non minùs proinde religiosam antiquitatis obseruantiam conueni-
re Catholicis: eò certe id esse decentius in eo negotio, quò maiore
instabat metus ex turbidis quorundam ingeniis, quorum obseruan-
da sensa, & detegenda consilia per vnã & alteram Sessionem, quæ
in agitandis dogmatibus turè & commodè impenderentur. Quin-
obrem Præsides perperam vnæ arbitrio commississe, quod ex ses-
sione Pontificis exequi debuissent. Aucta deinde reprehensio, ubi
de re tota Pontifex certior factus. Vnde per æstum iracundiæ ma-
gis intentus ministris castigandis, quàm rerum conditionibus
considerandis, iniunxit Legatis, ut ad sua priora mandata per-
ficienda regrederentur, tamen Patrum decretum obstaret. Verum
deinde acie minùs obumbratâ animaduertens, id neque fieri posse,
neque, si posset, expedire, iisdem significauit, cum ipsis non esse
ampliùs integrum sequi absolutè optimum, quod optimum reli-
quum erat rerum statui solerter curarent.

Ad priora Pontificis mandata Præsides vehementer conturbati
non solum quòd intelligerent, se tamquam reos haberi ob ea ge-
sta, ex quibus benè gestæ Reipublicæ laudem sperabant; sed quòd
iuberentur dicta retractare, facta peruertere, existimationis iactu-
ram facere, & quod fieri non poterat, planè conari. Accedebat in-
dignitas ac vituperatio, in quas rescuerant incidisse se apud Aulam Ro-
manam; quæ, ut omnium mos est, suum Principem vbique om-
nipotentem facillè rata, æquè immoderatè timet, aucterque; ipso-
rum imprudentiæ & imbecillitati ducebat, huic flumini cuiusmodi
cursum atque impetum ab illis fuisse permissum, qui pro sperata in
Ecclesiæ campis irrigatione salutari, inundationem minaretur,
perer-

perennemque sollicitudinem incuteret ad aggeres extruendos quibus contineretur. Pontifex verò postea de reliquo Legatis indul-
 sit, visusque est probari sibi rationes allatas, plurimum scilicet tri-
 buendum huiusmodi virorum auctoritati, operi insistentium; & in
 quo eorum queuentu offensionem perturbationemque vitandam, ex
 retardatione orituram: sed iisdem seuerè interdixit, ne sinerent
 Synodum, in iis quæ ad reformandam Romanam Curiam pertine-
 rent, quidquam agitare; cum eam per seipsum breuì compositu-
 rum affirmaret. Quamquam pedetentim postea Pontifices, dimi-
 nuta ipsorum dissidentia, aucta que intelligentia, quantum id Ec-
 clesie bono conferret, Concilio permiserunt, vt eas etiam quas sibi
 reseruarant leges statueret, quæ proinde maiori Orbis Christiani
 reuerentia ac voluntate susceptæ sunt, partim eiusdem Pauli ætate,
 partim illius Successorum, qui Concilium instaurarunt, & ab-
 soluerunt.

14 Nec Legati primâ Pontificis obiurgatione percussî destitère
 causam suam strenuè tueri. Causati sunt, si Patribus solenniter edi-
 xissent firmam Pontificis voluntatem, vt solius Fidei negotium age-
 retur, exposituros se fuisse Pontificiam auctoritatem dedecori con-
 tumacie: etenim ab iis, quibus per priuata colloquia rem ipsi si-
 gnificauerant, fuisse mentem suam patefactam, nolle se in ea re
 deludi, quemadmodum in Concilio Pisano ab Alexandro V. & in
 Constantiensi à Martino Quinto Patres delusi; Qui Pontifices, aie-
 bant illi, Fidei dogmatibus confectis Synodum occluserunt, mo-
 rum emendatione neglectâ. Buccinari cum suis asseclis à Bucero,
 In Concilio ipsorum doctrinas proscriptum, non item proscriben-
 tum, & Christianæ gentis vitia correptum iri. Esse insculptam ho-
 minum mentibus, atque etiam Antistitum, opinionem, moras om-
 nes Concilij celebrationi interiectas, fuisse machinas constructas
 à Pontificibus, correctionis terrore agitatis. Cum igitur neque pro-
 crastinari liceret illius articuli propositionem, per quem aditus da-
 batur ad reliquos, neque sperari melioris conditionis decretum;
 quanto conuenientiùs fuisse Pontificiorum Legatorum dignitati,
 eosdem apparere auctores potius quàm oppugnatores decreti, quod
 inuitabile prænoscebatur? Quàm decorum, quàm conducibile
 futurum, palàm omnibus se tecisse, non quæri à Pontifice Fidei
 munimentum, quasi ad arcendos Patres ne disciplinam pertinge-
 rent; sed ab eodem curari, vt res Christiana in vtraque parte col-
 lapsa restitueretur? Sibi positum ob oculos à Pighino, cum indi-
 ca fuisset Synodus per Pontificium diploma, vt ipsa vtramque rem
 ageret,

1546.
 • Literæ
 Farnesij ad
 Legatos,
 14. Februar.

1546.

ageret, ac tam incerta videretur diuturna Christianorum quies, nihil suppetere prætextum, quem liceret opponi efflagitantibus breuitatis gratiã vtriusque argumenti tractationem: tum verò fidem futuros animo Legatos ad resistendum Cæsari, vbi tentaret emendationem sacri Ordinis Cæsareis Comitibus committere, sublatam negligentia titulo ex parte legitimi Legislatoris, vel vbi decisioni dogmatum obstare vellet, ademptã illi ansã cauandã, eam impedimento esse, ne maiori indigentia consulereetur.

Ex eo præterea, quòd illi tam alacriter in eam sententiam deuenissent, e multorum animis disiectas umbras, qui non rectè de Pontifice sentientes, constanter contendebant, omnem initio impendendam esse operam solis morum legibus sancientis, vt quod periculosius in tuto foret: adeoque Legatos, si omnino repugnarent, non utique eas leges exclusuros, sed ipsis fautores; nec se adigi ob susceptum consilium, ad ea in præsentia tractanda, quæ Pontifici suspecta erant futura. Aliud esse, argumentum emendationis vniuersè non retardare; aliud, de his potius quàm de illis agere; & ab hisce potius quàm ab aliis exordiri: posse initium duci à portionis partis refectione, quæ Domus Dei est; nimirum Tempia, si eorum cultui consulatur: inde gradum fieri ad Antistitem domos, ac Regularium, ac denique vniuersi Ordinis Ecclesiastici: posse quoque in qualibet Sessione eas disciplinae leges Fideique dogmata commungi, quæ sibi mutuò responderent. Atque hoc posito, cum designaretur inter prima dogmata discutiendum, quod spectat ad originale peccatum, ac Iustificationem; emendationis capita, quæ cum articulis hisce consonant, nihil ad Aulam Pontificiam, ac Romana Tribunalia pertinere, commodumque Pontifici spatium dari, ad eas prius leges, quæ sibi visæ fuissent, suæ Curia præscribendas: in iis verò, quæ ad ipsum Pontificem, eiusque actiones spectarent, Legatos minimè permissuros, vt Synodus vltra procederet, quàm ad monita atque consilia: tribuendum aliquid eorum iudicio, quò no. ab auribus, sed ab oculis reguntur: tres simul Legatos in eandem sententiam conspirasse: conuenisse pariter Pighinum, certumque sibi esse, Farnesium ipsum, si aduisset, vna secum consensurum.

* Literæ Legatorum ad Farnesium, 1. Februar. 1546.

Verumtamen * quòd Pontificis voluntati submissius obsequeretur, apud se statuisse, decretum copulanda gemina tractationis in alteram Sessionem differre, vel eandem Sessionem protrahere; causantes apud Patres, velle se prius responsum Pontificis præstolari. Et quamuis postea per nouas Farnesij Cardinalis linc-

ras recreati cognouissent, non esse mentem Pontificis vt sententiam cum existimationis iactura reuocarent, perstitere tamen in curanda decreti prolatione, quò interim comprobatio formæ sibi à Pontifice præscriberetur; polliciti Patribus, nihil de re immutatum iri, & perinde ac si vulgatum fuisset, decretum vim habiturum. Quo non nisi sex repugnantibus obtento, Romam scripserunt, iam inde constare, quantum auctoritatis ac fidei fuissent generatim adepti, postquam se à reformanda disciplina minimè abhorrentes professi fuerant. Inter sex aduersatos, vehementiores visus Asturiensis atque Pacensis Antistites: hic eò impotentia actus, vt exclamarit, Patres à Legatis decipi. Quod quanto mitius à Montano correctum, tantò fortius Tridentinum ac Pacecum impulit, vt iniuriam Præsulum grauiore castigatione increparent. Huiusce denique rei euentus ostendit, non esse optimum administrum, qui magis quod dominus velit, sed qui magis quod domino proficit, exequitur.

17 Statim ac innotuit Cæsari Tridentinum Decretum, ad Pacecum scripsit, ac Dandino coram affirmavit, Satius esse lentè procedere, nec per anathemata in furorem agere Protestantes. Ad eoque Cæsar, ex accusatore, qualis diutius fuerat, adactus est ad agendum precatorem alienæ cunctationis. At contra, si ab initio de sola Fide agi decretum fuisset, altiori obstrepuisset voce, & acriora protulisset animi sensa, indecora Pontifici, præpedita per suos clientes operis effectione, eo nomine, quòd nationis Christianæ vulnera primo loco indigerent medicinâ morum in Ordine Ecclesiastico. Quo exemplo docemur, cum vis omnipotens nulli hominum, quantumuis præcellentium, insit, summi esse detrimenti consilium, summum emolumentum peruicaciter velle.

C A P V T V I I I

Literæ in eodem Cætu Pontifici ac Principibus destinatae; sed postea prætermissa, & cur. Trium peculiarium confessuum statuta diuisio. Consensio de recitando Fidei Symbolo in prima Sessione.

IN eadem congregatione decretum, vt Concilium Pontifici gratias ageret, ob collatam ad ipsum promouendum operam, eundemque rogaret, vt sibi patrocinari pergeret, præsertim confirmatâ inter Christianos concordia, prius titubante.

Pars I.

B b b b

Vti

1546.

20. Ianu.

& accepta

2. Febr. de

quibus men-

tionem fa-

ciunt in re-

sponsis

4. Febr.

b Narratur

in Literis Le-

gatorum ad

Farnesium,

4 Februar.

& fusiis in

Actis Mal-

fazelli.

c Literæ

Dandini ad

Legatos

Tractati,

4. Februar.

1546.

1546.

* 19. Ianua-
rij.

Vti pariter ad alios Principes darentur literæ, adhibitis precibus, vt per suos Oratores Synodum cohonestarent, vrgerentque suorum Prouinciarum Episcopos ad eò maturandum. Sed in posterum congressu, expensis epistolarum formulis, quibus conficiendis id motus tunc fuerat Coriolanus Martiranus, S. Marci Episcopus, nondum firmiter electo qui Concilio à secretis esset, sententia variarunt. Non defuit, qui cum aliquorum risu proponeret, mandandum pariter Æthiopiæ Principem, vulgò *Preteiannem* nominant, Arabes, & Armenos. Ioannes Michaël Saracenus, Archiepiscopus Materanus, qui à Legatorum primo, postea Pontifice Maximo, ad Purpuratorum ordinem euectus est, admonuit, comprobante confesso, in epistola ad Pontificem non esse ab eo tam arctè petendum, quod in Martirani formula habebatur, vt Italicos Episcopos ad Concilium sollicitaret, sed cuiuscumque regionis Antistites; pro eo quòd ad cunctos auctoritas Pontificia protenditur, de qua numquam gustè sentire videbatur illa tam coarctata petitio.

Non ita consensum est Episcopo Stabiensi, qui volebat, huiusmodi literas vel à singulis, vel ab aliquo Episcoporum obligari mitti; sed contrà reposuit Montanus, Temperaret sibi ab inuidentium Legatis debita ipsorum muneris prærogatiua. Qua in re fortalitem ad Ephesinæ Synodi exempla respexit, in cuius literis sola Presidium nomina subscripta visuntur; tum Constantiensis, in qua plerumque non nisi eorum subscriptio legitur, qui præerant Nationibus, in quas, vt enarrauimus, ea Synodus partita fuerat. Haud equidem dissimulauerim, obseruatum à me, in quibusdam Seripandi narrationibus affirmari, illum Antistitem acerbis in eo inceptum à Legato, sed eius acerbicatem haud fuisse collaudatam, cum ea petitio non tam arrogans censeretur, vt non repudianda solum esset, sed insuper castiganda.

Verùm potissima discordiæ materies in eo fuit, quòd vnusquisque postulabat, vt in literis ad suæ Nationis Principem aliquid peculiaris honorificentia apponeretur. Quin exorta contentio, Num in decreto, Gallia prius, an Romanorum Regem nominari oporteret, tum in Sessione priusne recitari literas ad hunc, an ad illum conscriptas. Nos verò euoluentes monumenta, quæ apud Fachineros seruantur, è quorum familia Innocentius Nonus, dum esset Neocastrensis Antistes, interfuit postea Concilio, & plurima ex antea in eo legitime signata collegit, comperimus, in eo Cætu diutius ea de re disputatum, Gallis causantibus, ipsorum Regem posse perfectè & absolute Regem esse, primumque locum possidere præ
ceteris,

ceteris, præter Imperatorem: at verò *Romanorum Regem* nihil amplius sonare *quàm Regem in spe*, non item in re præfenti. Ex aduerso Germani disputabant, Regem Romanorum pari cum Imperatore auctoritate pollere; iura beneficiaria & Clientelas largiri; Imperij Principes regalia, vt ipsi vocant, ab eo iuxtà ac ab Imperatore suscipere; hoc absente in Imperatorio Solio ipsum consistere; Edicta & iussiones edere, Comitia conuocare, promulgare leges; excipi atque coli ab vniuerso Imperio æquè planè ac Imperatorem. Id ex eo confirmabant, quòd Orator Maximiliani, tunc Romanorum Regis, dum adhuc viueret eius parens Federicus Tertius Imperator, in Sacello Pontificio supra Ludouici Gallix Regis Oratorem astitisset. Hisce dissensionibus effectum est, vt hæeret negotium, dareturque Legatis opportunitas remouendi leniter huiusmodi inuitationes, vbi compertum habuère, haud probari Pontifici, à Synodo sibi munus adscribi, quod ad se tamquam caput & auctorem spectabat.

4 Primos hosce passus, è quibus vel recta vel obliqua progressio illius togatorum exercitus pendeat, sollicitè Paulus obseruauit, summamque curam adhibebat, ne Concilium, more multitudinis recens congregatæ, prius in fastum abiret, mox in audaciam, ac denique in contumaciam, quam ille suspicabatur haud fortasse à Principibus, quantum oporteret reprimendam, & à Protestantibus omni ope fouendam. Equidem haud abstinendum mihi putauerim ab huiusmodi rerum narratione, tametsi satis intelligam, quibusdam imbecillæ mentis hominibus videri, à me per eam arma porrigi Suauis, qui gaudet hæc Pontificis consilia exaggerare, ac deinde damnare, quasi ambitiosæ calliditatis plena, immoderatum imperium affectantis. Atqui existimo, cuiuscumque hominum, cui lioris tabes rationis aciem non infecerit, satis esse, si repetat animo, quod prius identidem obseruatum à nobis est, ambitionis artem non esse, sedulò tueri supremam potestatem in Romano Pontifice diuinitus constitutam, & Ecclesiæ incolumitati necessariam. Quòd si liceat huiusmodi solertiam vituperare, quoniam ea est dominanti iucunda; vituperandus etiam erit, quicumque cibo vitam sustentat, quia cibaria gustatui voluptatem afferunt. Atque ob eandem rationem non nisi hebetioris mentis homines à Suauis se decipi patientur, ad vertendum Præsidiibus vitio id quod ceu virtus commendari solet in cuiusvis legitimi Principis ministris; eos nimirum Domini sui iura ac dignitatis excellentiam facta tecta custodisse. In quo sanè quantò exquisitiore laborarunt industriâ, tantò ampliorem laudem commeriti sunt; cùm prudentia virtutum moralium Regina, &

Bbbb 2 laudum

1546. laudum omnium fons, nihil aliud sit, quàm ars obtinendi ea que decent, per ea quæ licent. Qui verò prudentem à vafro non differunt; neque pariter militem fortem, qui decertat pro patria, fecerunt ab audente grassatore, qui pro rapina decertat.

Inter has artes etiam illa connumeranda est, quâ Patres in cœtus peculiare, in ædibus trium Legatorum habendos, apte delegati fuere; quorum cœtum duobus, Paceus & Madruus per delegatos à se viros interessent. Causa præterea, cur id fuerit à Legatis propositum, & à Patribus in generali congressu statutum, & quò tribus in locis celerius & vberius de rebus deliberaretur, liceretque singulis disputare citra confusionem, quam sempergens deliberantium numerus parit, & cum ea libertate, quæ extra theatrum exercetur, loquentibus singulis suo arbitratu seu Latino seu patrio ac familiari sermone. Sed Legatorum mens etiam præterea in eo spectabat commoda. Primum erat, Ratio longè facilius moderandæ multitudinis, in tres quasi riuulos attenuata, quàm in ingentem fluuium intumescens. Alterum erat, Per eam partem nem perfringi factiones & fœdera, quibus Patres irretiri possent cuiuspiam vel auctoritate vel arte. Postremum, Quò vitaretur, ne quis ingenio turbulento, sed simul dicendi vehementia & eloquentiâ præditus, vniuersum Conuentum ad aliquid perniciosum decerpentè impelleret.

Hi peculiare congressus secundo Februarij haberi cœpi sunt. Iis singulis relatum, à quibusdam Patribus peti, vt Fidei morumque sanctiones protraherentur, causantibus, multos Antistes Principesque Germaniæ propediem aduenturos, Episcopum Patauensem Ferdinandi Regis Legatum, se iam in viam dedisse; ex Gallia expectari Oratorem breuè accessurum, vnà cum duodecim Episcopis, & compluribus Theologis; octo ex Hispania Præsules eo accessuros à Cæsare, qui Mendoza vice, lentâ quartanâ laborans, Franciscum Toletanum eò destinabat Oratorem; adfuturos in dies plures Italos, & præcipuè ab Aula Romana, vbi Pontifex eos seorsim & generali iussu stimulauerat. Proinde satis rationi consentaneum videri, magnarum rerum deliberationem cum ea tam egregia et tam propinqua virorum frequentia communicandam.

Quid à singulis Episcopis disertè responsum, compertum non est, nisi de cœtu habito apud Ceruinum; cuius cœtus Acta Massarelli diligentia, qui Ceruino à secretis erat, in commentarium relata. Ibi Aquis Archiepiscopus, qui prius tam impensè perorabat huiusmodi moram, vbi sibi sensit oblatam, à sententia recessit.

a 22. Janu.
1546.
b Literæ Legatorum ad Farnesium, 21. Februar. 1546.

1546.
 opposuitque, Indecorum videri, si Sessio omnis decreti vacua celebraretur. Et cum Gallo Hispanus consensus, qui fuit Fonseca, Stabienfis Antistes. Alij satius existimabant præstolari absentes. Petrus Bertanus ex Prædicatorum Ordine Phanensis Episcopus, cuius doctrinæ ac virtutis præmium Purpura fuit, postquam Legatorum Princeps Coronam accepit, admonuit, ex antea actarum Synodorum more, in Sessione proxima publicè recitandum esse, ac recipiendum Fidei Symbolum, ab Ecclesia in sacrificio legi solitum. Seripandus stupore perfusus, quòd vellet Ceruinus superfedere nunc illà sanctione, quam paucis antè diebus tam sollicitè quæsierat, & tam alacriter obtinuerat, ignarus latentis causæ, sed gnarus, ab huiusmodi viro eam mutationem haud temerè factam, sententiæ Phanensis ad hæsit, adducto ad eam confirmandam Toletanarum Synodorum exemplo, apud quas ritus fuit, vt memorati Symboli acceptio reliquas actiones antecederet. Improbabant id ipsum alij, ea potissimum de causa, quòd in Articulis Symboli, Catholici à Lutheranis haud discrepant. Alij contrà eadem de causa id comprobabant, propterea quòd in quacumq; doctrina tradèda, à principiis ordiendum certissimis, maximeque receptis. Atque in hanc sententiam conuenire reliqui duo priuati congressus: quare id in generali Conuentu postridie habito propositum, postquam Legati molliora acceperunt mandata à Pontifice de statuta coniunctione Fidei ac disciplinæ.

* 3. Februarij.
 Fuit res efficaciter promota, prius studiis priuatim adhibitis erga singulos, dein in consensu, auctoritate ac rationibus Tridentini ac Giennensis, qui plurimum apud Casarianos valebant. Vna siquidem inter artes à Legatis adhibitas ea fuit, vt initio duobus hisce Cardinalibus plenissimam facultatem darent sui animi sensa effundendi, quacumque vellent libertate dicendi, postea verò, vbi iam potuissent experimento doceri, se per eam agendi rationem cum promissa turba misceri, & frequenter subire discrimen abeundi è congressibus exitu sibi parum honorifico; illis insinuarunt Legati, magis è gradus dignitate futurum, si prius ipsi secum consilia communicarent, eaque mutuo inter se composita, Conuentibus postea communi studio exponerent, successus prosperi penè secuti. Id consilium à duobus illis Purpuratis (quippe ipsorum honori consentaneum) libenter susceptum, in Legatorum pariter commodum cessit; tum quòd Madrutius & Paceus longè facilius in Præsidum sententiam trahebantur rationibus, quas animo sedato remotis arbitris placidè audiebant, & nondum contrario animi sensu Patribus, seu per priuata colloquia, seu publicis in congressibus patefacto;

* Monu-
meora Seripandi supra citata.

* 3. Februarij.

1546. tefacto; tum quòd iam propensiores in eam partem, à qua sibi honor deferebatur, magis etiam afficiebantur ad eamdem sententiã de operã prosequendam: quemadmodum videre licet, in causis dubiis quemcumque patronum proniùs credere pro suo cliente instare. Hinc factum est, vt paucis reclamantibus conuenerit de celebranda die postero Sessione; de recitando complectendoque ibi Fidei Symbolo; de indicenda futura ad quintam Feriam post quartam Quadragesimæ Dominicam diem, hoc est, octauã Aprilis, dato ablentibus opportuno spatio; de non promulgando decreto, quo mores cum doctrina copularentur; sed de illo postea oblectando in præstituta Sessione, perinde ac si solenniter promulgatum fuisset. Tanti est ad plurimorum intellectuum concordiam, si concordia præcedat in ea animi facultate, quæ secundum naturam à mente regitur: sed frequenter ex hominum more intellectum regit.

CAPVT IX.

Tertia Sessio: & que sub idem tempus in Germania circa Religionem acciderint.

Sicut Senensis eius discipulus lib. 4. Bibliothecæ sanctæ, in voce, Ambrosius Catharinus.

VT ea perficerentur die quarto Februarij, rem diuinam ritu solenni celebrauit Petrus Tagliavia, Archiepiscopus Pannormitanus: Latine verba fecit Ambrosius Politus, Senensis, & Dominicana familia, qui antequam religiosam vitam susciperet, Ius Ciuile professus, primum Legatum discipulum habuerat; postea verò Minoritanus Episcopus, ac deinde Archiepiscopus Compfanus constitutus est: hic ex pietate erga cælestissimam virginem ciuem suam, suumque Religiosum Ordinem, *Catharini* cognomen sibi adoptauit; idemque inter Scholasticos insignis plures ingenij laudatores habet, quàm doctrinæ sectatores.

Postea duo Decreta sunt recitata. Dicebatur in altero: Cum agnoscerent Patres rerum ad quas accedebant ingens molimen, ad extirpandas hæreses, moresque reformandos, cumque futura ipsi non esset colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus spirituum nequitiam in cælestibus; omnes in primis cohortari, vt in Domino, & in potentia virtutis eius corroborati assumerent scutum Fidei, galeam sibi salutis imponderent, & arriperent gladium Spiritus, quod est Verbum Dei. Statuebant deinde, Confessionem Fidei ante omnia præmittendam, veterum Patrum exemplo, qui sacratiora Concilia ab illa inchoare consueverant, eoque interdum

vnicò

vnico adjuamento ethnicos ad Fidem traxerant, hæreticos conuicerant, fideles confirmarant: atque eâ gratiâ Symbolum, quo Romana Ecclesiâ vitur, recitandum esse. 1546.

Altero Decreto præscribatur futuræ Sessioni dies octauus Aprilis, longius quidem distans, sed datâ operâ selectus, quò per eam cunctationem accederet auctoritas dignitasque sanctionibus, quæ parabantur; cum esset compertum, multos iam iter iniisse, vt Concilio interessent, & alios ad ineundum esse paratos. Interim non esse cessandum ab iis argumentis expendendis, quæ digna Synodi Constitutionibus viderentur.

3 Patribus de priori Decreto rogatis respondit primus Præsidum, ac postea reliqui omnes, *Placet, & ita credimus*. Tres tantum Episcopi, vt aliquid adderetur petierunt oblatâ schedulâ, ne vocibus reclamantes offensionem parerent. Fuit vnus ex his Fesulanus, qui in eo scripto affirmabat, sibi comprobari non posse vel illud vel aliud Decretum, absque debita Concilio inscriptione, *representantis Ecclesiam Vniuersalem*. Duo reliqui fuerunt Episcopi, Caputaquensis & Pacensis, qui contestabantur, assentiri se quidem vt in præsentî Decreto ea inscriptio ommitteretur; ita tamen, vt integrum esset Concilio eam addere, quocumque tempore visum foret. Idem duo de altero Decreto rogati, nouas schedulas protulere, in quibus affirmabant, haud sibi videri silentio prætereundum, quod iam inter Patres conuenenerat, de copulanda dogmatum morumque tractatione. Fesulanus verò respondit: Quod etiam ad secundum Decretum spectaret, se persistere in porrectæ iam schedulæ sententia, hoc est, in magnifici tituli postulato. Vsq; adeò nonnulli abhorrent à defendenda sententia sibi semel probata, quasi à publica errati confessione, vt malint videri semper in hoc ipso non solum aberrantes, sed indociles.

4 Dum hæc Tridenti agebantur, negotium religionis in Germania iniquies erat. * Sub illius anni primordia Protestantes Francofurti * Belcarius lib. 24. c. 19. coacti, conspirauerant ad extorquendam omnino licentiam conscientia, liberam cooptationem in Cæsaream Cameram Spirensis, & impunitatem Ecclesiâs diripiendi: eapropter statuerunt Tridentinæ Synodi euerfionem moliri, foedus Smalcaldicum in Cæsarem, ac defensionem Archiepiscopi Colonienfis Apostatæ aduersus eundem simul & Pontificem. Eodem tempore Palatinus Septemuir, qui diu anceps nutauerat, præceps corruit, abiectâ Catholicâ Religione, ac suis è terris expulsâ.

Caro-

1546.
 * Belear. loc.
 cit. & Spon-
 dan. an-
 no 1546.
 Relatio Billi-
 ci ab eo ci-
 tata, & Co-
 chlæus de A-
 ctis Lutheri,
 an. 1546.

Carolus, tametsi * animaduerso, Protestantes non mentis caligine sed animi prauitate peccare, adeoque non ad illuminandum, sed ad concremandum facibus opus esse; tamen & vt promissa seruetur, & impotens exuendi spem illius pacificæ reconciliationis, ad quam & religionis & vtilitatis studio votis omnibus ferebatur, colloquium prius indictum haberi iussit Ratisponæ ad exitum Ianuarij: & Præsides illi destinauit Mauritium Huttenum Episcopum Eistertensem, & Federicum Fursterbergium; addiditque his postmodum Iulium Flugium tunc Nauburgensem Antistitem, Protestantibus susceptum, quippe à sua Ecclesia illorum operâ depulsum. Disputatores et Catholicis fuere Petrus Maluenda ex Dominicana familia, Euerardus Billicus Carmelita, Ioannes Hoffmeisterus Augustinianus, & Ioannes Cochlæus: ex acatholicis Martinus Bucerus, Ioannes Brextius, Georgius Maior, Erardus Schneppius. Hoc colloquium de Lutheranorum causâ dilatum est, eorumque cauillationibus lenitè productum fuit; ab iisdem post mensem tertium præcisum potius quàm solum, Ratisponâ inuito Cæsare, & nondum expectato eius responso profectis.

Nihilominus adhuc Suauis infectam rem vitio vertit (cùm certè Pontifici non possit, non modò illius nihil participi, sed et pro viribus aduersato) Catholicorum technis, & simulationibus subdolis ipsius Cæsaris. Ex quo liquet, hunc hominem non Pontifici solum fuisse inimicum, sed cuiuscumque hæreticis non amico. Quòd nunc defluxit studium illud obedientiæ erga profanos Principes, quod ille tam magnificè præferebat, ad aucupandam suæ Patriæ gratiam, quando per volumina publicè impressa, Germanorum Cæsaris perduellium patrocinium suscipit, præter laudes cohortationesque per suas priuatas literas, quas Operis initio protulimus, Vgonotus Gallicæ Regis perduellibus impensas? Spondanus scriptoresque ab eo adducti adeantur, & in comperto erit, quàm mendax, quàm iniquus extiterit Suauis in huiusce rei narratione. At meo iudicio nequit in eum produci testis luculentior ipso Suauis, à me roces in huiusmodi vitis deprehensio, adeò vt concursus eius narratio parum absit, vt fidem abrogare possit probatoris fidei scriptoribus.

Martini Lutheri mors, & de eo iudicium.

NObilitavit hoc idem tempus Martini Lutheri mors, quæ Illebij* accidit in Comitum Mansfeldiorum oppido, vbi natales habuerat. Varij ex Catholicis Scriptoribus varia recensent diuinæ vltionis signa, seu certè cognita, seu per famam vulgata, quæ instar Poëtæ narrat quandoque quod conuenit potiùs quam quod euenit. Defecit anno climacterico. Quispiam, cui libere argutijs ludere, diceret, caelestes orbes videri per hoc voluisse, se quoque aliquid benemereri in extinguendo monstro tam noxiè pestilenti.

Fecundo ingenio præditus fuit, sed huiusmodi, vt plurimum acerbi, nihil vniquam maturi protulerit: quippe ne vnam quidem illius meditationem reperias, quæ legentis animum expleat, & quæ non magis imitetur gigantem abortiuum, quàm fetum perfectum. Mens quidem illi robusta, sed vastatori aptior quàm ædificatori: atque ita spectamus Catholicam Religionem ab eo pluribus in Regnis euersam, sed eiusdem doctrinam angusta in regione fundatam. Copiosam rerum eruditionem obtinuit, sed quasi plurimæ supellectilis congeriem, siue nummis æneis locuples ærarium, non quasi vestiarium nobilium aulæorum, siue vniouum gemmarumque thesaurum. Et hac ipsa eruditionis affluentia vsus fuerat veluti quædam imbris æstiuæ procella, quæ tellurem vsquequaque obruit, nusquam ad fecunditatem imbuit: nullum enim argumentum, variarum historiarum notitiã, vel multorum auctorum lectione indigum, ab illo vniquam illustratum. Fuit eloquens lingua & calamo; sed instar turbinis puluerem attollentis ad oculos occæcandos, non placidi fontis pellucidam aquam effluentis ad recreandos; cum in tot eius Operibus ne vnam quidem periodum inuenire liceat, quæ incultum & agreste quiddam non præ se ferat. Audacem se præbuit, non fortem; suetus rixas initio per impetum aggreddi, postea per timorem prosequi, veritus ne despiciatui haberetur, neve sibi venia denegaretur. Nemo petulantior in conculcandis ipsis regnantium Sceptra, dumodò à se remotis, lutulento pede, per suas nimirum contumelias veriùs quàm satyras: nemo illo formidolosior, cum propè instabant pericula. Sæpè dolorem prætulit, quòd vsque eò progressus fuisset aduersus Pontificem; sed pertinaciter adhuc pugnavit, quòd iam præcisum à tergo pontem sibi crederet:

Pars I.

Cccc

deret:

* 18. Febr.
1546. Vide
Spondan.
eodem anno
à num. 12.
ad 15.

deret: atque eâ spuria fortitudine usus est; quam Aristo teles bellis tribuit, quæ acriter pugnant, cum ad sua spelæa paludesque receptum non habent. Sæpius obtulit silentium, si pariter aduersari tacuissent: in quo palam fecit, se ab honoris humani zeloty, non à Diuini studio moueri. Rem Christianam peruertit, sed magis aliorum iacturâ quàm suo lucro. Eum Principes sunt secuti, sed ut ipsi ditescerent, non ut illum ditarent: vnde semper in egestate iacuit, eò miseriore, quò ipsius superbiæ magis inuisa magisque eiusdem intemperantiæ intolerabilis. Multis principatibus prouocauit Ecclesiam: sed visum est id ipsum ex Diuino consilio ualuisse ad hanc mysticam vitem potiùs putandam, quàm obruncandam, cum eadem ex causâ & in Fide Catholica vegetiores, & in omni uirtutum genere fecundiores euaserint palmites illi, qui viti conuulsa persistere: atque ex hoc ipso visum est non tam diminui, quam perpurgari aurum, ut eius probitas emicaret, collata cum fordibus segregatis; cum patuerit in atroci illa Christiani generis seditione, quænam esset pars fidelis, quæ sincera Respublica, & non rebellium turba; hoc est, pars maior, nobilior, doctior, moratior, sanctior. Perennis permansit in posterorum memoria; sed perennitas infamiæ uerius quàm gloriæ: cum & numero frequentiores sint, & auctoritate præstantiores ij qui hominem ut hæresiarcham detestantur, quàm qui ut Prophetam venerantur.

A Suauî narratur, Tridentum ac Romam maiori affecta fuisse gaudio ex abrupto Germanico Colloquio, obituque Lutheri, quam mœrore ex Palatini & Palatinatus hæresi: *Sed ea, que ad nostram usque ætatem euenere, palam fecisse, Martinum tantummodò admodum præfuisse, causas uerò alias potentiores atque abstrusiores.* Hoc postremum satis superque refellitur per ea quibus consimile sophisma diluuntur in cæde Zuinglij à Suauî conflatum. Ceterà dubitandum non est, Concilio ac Pontifici placuisse Colloquij cessationem. Martini quidem illi formidabant, ne qua ibi concordia cuderetur, sine certati Fidei, & Ecclesiæ auctoritati perniciofa, per summum dedecus Concilij, cuius erat huiusmodi rebus legitime prospicere, quodque ad eas componendas tanto Ecclesiasticorum incommodo coalescerat, ipsâ Germaniâ efflagitante: adeoque lætabantur, spectantem Ecclesiam ab eo subtractam periculo, eaque ratione subtractam, ut inuidia recideret in hæreticos, qui Colloquium præciderant, nihil in eo Pontificiis molientibus, vnde simplici Germanorum multitudini turbatores concordie viderentur. At fuisse Pontificios in spem magnam erectos morte Lutheri, neque verum confiterentur

ex monumentis, quæ videre est, neque simile vero ex rerum conditionibus, quas obseruare licet: nisi fortè Suauis de imperitæ turbæ spe loqueretur; cuius sensa proferre quasi vnius Reipublicæ, vniufque Principatus sensa, pudendum certè Suauis, satis gnaro, nullas esse posse Athenas adeò doctas, vbi turba ignara non sit; & ne Platonem quidem existimasse, illam in sua commentitia ciuitate futuram fuisse prudentem. Enimuerò homines facti conscij, & rerum ciuiliū intelligentes, nullam super Lutheri cineribus spei molem extruere potuerunt.

3 Scripserat multos ante annos ad Pontificem Contarenus, vt suo loco narratur: Si non Lutherus modò, sed cuncti Doctores hæretici non, inquit, extincti, sed ad Fidem reuocati fuissent, nihil id fuisse permoturum Principes ac populos ad hæresim deserendam, cui non ex opinionis errore, sed ex ingluuie rapinarum, ac licentiæ cupiditate inhærebant defixi. Id ipsum comprobarunt exempla in morte tot veterum hæresiarcharum, nuper in funere Ioannis Hussi, ac postremò Vlrici Zuinglij. Et tamen his extinctis, ipsorum hæreses non tam altas radices egerant quàm eo tempore Lutherana. Lætabantur itaque eo funere cordati Catholici, itidem ac lætatur obfessa ciuitas ruinâ collabentis hostium machinæ; non quasi conuulsa iam mœnia illius casu resurgant, sed quòd ciues metu liberentur stragis nouæ, quam infesta moles minitabatur. Nos verò calamum ad Concilium conuertamus.

CAPVT XI.

Quæ post tertiam Sessionem agitata. Quæ proposita ad sacrarum Literarum libros comprobandos. Vbi etiam expenditur, quousque Florentina Synodus perdurauerit.

1 **M**olesta Legatis accidit ea quæcumque fuerit trium Episcoporum contradictio in Sessione præterita. Videbatur ipsis probi Senatoris officium esse, in priuatis consultationibus sententiam liberè dicere; ac vbi oppositum maiori sententiarum numero statutum fuisset, hoc ipsum postea tamquam propriam sententiam tueri in Cõuentibus publicis, auctà per eam concordia professionem & auctoritate Decretis, & reuerentiâ Senatui. Quapropter in proximo congressu * singulos Montanus orauit, vt acquiescerent titulo satis amplo ac decore, quo Synodus appellabatur, prout reuerà erat, *Oecumenica & Generalis*: quæ huic addenda

* 8. Februarij 1546.

Cccc 2

qui-

1546. quidam putabant, ab antiquioribus Conciliis minime fuisse vitata: à Constantiensi verò inducta, quòd tunc certus Pontifex non extaret, qui vniuersæ præfideret Ecclesiæ; adeoque nec ab eo Concilio dici, per quamecumque Synodum, vniuersalem Ecclesiam representari, sed nominatim per illam. Compertum esse in duobus legitimis Conciliis, Florentino ac Lateranensi, post Constantiense habitis, eam inscriptionem prætermisissam. Quæ rationes à contraria sententia aliquos retraxere.

* Ex Fachen-
netorum
monumen-
tis.

Legatus idem ad aliud argumentum, quod posteriorem oppositionem exciuerat, sermonem conuertit, ad omittendum videlicet Decretum de coniunctione dogmatum ac disciplinæ: Nihil deamenti passam sibi videri Synodum, si verbo tacuisset quod reprehendisset: Decretum illud sub ea forma, sub qua vulgandum fuisse, exile ac ieiunum à se semper existimatum, nec honorificum præter tanti Concilij sanctioni solenni: Quidnam aliud in eo dici, nisi quidquid summam indictum fuerat per Pontificum Diploma, quo celebrandæ Synodi causæ exponuntur? Sibi fuisse consilium illius ampliandi, adiectâ denuntiatione Episcopis absentibus, ut ab se conferrent, suamque causam dicerent, aliisque rebus vsui futuris; sed ab eo consilio se dimotum summorum virorum auctoritate aliter sentientium.

Porro Didacus Alaba, Asturiensis Episcopus, acer ingenio, ac libertatis amans, subiicit: Non decertandi, sed addiscendi studio Legatum à se rogari; exponeret; quâ illâ auctoritate habuisset in animo, ut iam dixerat, Decretum consensu Patrum confirmatum immutare? Se quidem interfuisse cum potestate iudicandi variis Hispaniæ tribunalibus, quibus Cæsaris Consiliarij præerant, nec unquam nouisse, ab vlllo Præsidente sibi auctoritatem arrogatam immutandæ vniuersi consensu sanctionis. Tunc Montanus temperatâ loquendi ratione vsus, quæ ictum quouis impetu grauiorem incutit in huiusmodi prælis, ait: Cùm tam humaniter id ab Episcopo quaereretur, se libenter illi facturum satis: Sibi videlicet tunc in animo id agere, quod non solum Legato, sed cui libet etiam Episcoporum liceret, id autem esse, antequam Decretum promulgaretur, illius mutationem proponere, rei arbitrio Patrum suffragis relicto. Quod autem spectabat ad auctoritatem, quam ibi Legatus obtinebant, haud sibi rationem suppetere, per quam illi tam cum satisfaceret, cùm ea tam latè pateret, ut nequiret in pauca redigi. Hoc à se generatim dici posse; Effatum esse apud Canonum consultos, Legatis à Latere licere quidquid seu à voce communi, seu

à peculiaribus Pontificis iussionibus eisdem non denegatur. His 1546.
 responsis quantò mitioribus, tantò efficacioribus ad reuerentiam re-
 spondenti conciliandam, & inconsiderantiam in percontante de-
 monstrandam, tacuit Antistes coronâ plaudente.

4 Deinde quò res per futuram Sessionem statuendâ discuterentur,
 idem Legatus exposuit: Optimum sibi factu videri, vt primo lo-
 co recenserentur ac reciperentur libri Canonici sacrarum Litera-
 rum, quò certò constaret, quibus armis esset in hæreticos dimican-
 dum, & in qua basi fundanda esset Fides Catholicorum; quorum
 aliqui super ea re miserè angebantur, cum cernerent in eodem li-
 bro à plurimis S. Spiritus digitum adorari, alios contrâ digitum im-
 postoris execrari. Hoc statuto tria in peculiaribus Cœtibus propo-
 sita sunt. Primum, An omnia vtriusque Testamenti volumina es-
 sent comprobanda: Alterum, An ea comprobatio per nouum exa-
 men peragenda: Tertium à Bertano ac Seripando propositum, An
 expediret sacros libros in duas classes partiri: alteram eorum quæ
 ad promouendam populi pietatem pertinent, & illius ergò solum
 ab Ecclesia recepti tamquam boni, cuiusmodi videbantur esse Pro-
 uerbiorum & Sapientiæ libri, nondum ab Ecclesia probati tam-
 quam Canonici, tametsi frequens eorum mentio haberetur apud
 sanctum Hieronymum & Augustinum, aliosque veteres auctores:
 alteram eorum, quibus etiam Fidei dogmata innituntur. Sed ea
 diuisio, tametsi ab aliquo auctore ^a priùs facta, & tunc à Seripando
 promota per libellum eruditissimum ^b eà gratiâ conscriptum, quò
 cuncti libri Canonici ritè expenderentur, vti reuerà firmam ratio-
 nem non præferbat, ita nec suâ specie Patres allexit, vix nacta lau-
 datorem: quare nihil vltra de illa disputabimus.

5 Ex tribus propositis quæstionibus, in prima fuere citra discor-
 diam, partem affirmantem secuti; pro qua Ceruinus Cardinalis in
 peculiari priùs, deinde in generali cœtu disseruit. Aliquot, aie-
 bat ille, sacrarum Literarum libros non ab hæreticis solum, sed ab
 aliquo Catholicorum in dubium vocari: incompertum quidem
 esse, vndenam ea dubitatio exorta fuerit; sed verisimile videri, il-
 lam exhaustam ex hæreseos cloacis, sedulo studentis tamquam fal-
 sa calumniari legitima testimonia, quibus fallitatem suam redargui
 sentit. Ad diserte comprobanda ea volumina quæ Canonica cen-
 serent, inuitari Patres exemplo & Canone postremo Apostolo-
 rum, ac Trullano Concilio, in quo illorum pleraque recensentur, &
 Laodiceno, eadem planè connumerante, ac tertio Carthaginensi,
 quod libros Iudithæ, Tobix & Apocalypsis inter Diuinos agnoscit.

Die 22. Fe-
 bruarij.

^a Vide Ca-
 num lib. 2.
 de locis
 Theol. ar-
 gumento 6.
 cap. 10. &
 in eius Solu-
 tione cap. 11.
^b vbi acriter
 arguit Cate-
 tanum, quòd
 in fine sui
 Commenta-
 rij de Libris
 historicis
 veteris Te-
 stamenti, af-
 ferat &
 comprobet
 eam diuisio-
 nem inter
 sacra volumi-
 na.
^b Extat inter
 scripturas
 Seripandi.
 c 22. Febr.

1546.

Consimilem etiam syllabum fuisse confectum à SS. Athanasio & Gregorio Nazianzeno, à quarta Synodo Toletana, ab Innocentio ac Gelasio Romanis Pontificibus, ac denique à Concilio Florentino.

In altera quaestione dissidebant inter se Praefides, & vniuersum Conuentum in duas partes ex æquo ferè diuiserant. Montanus, cui Paceus adhærebat, eiusque consilij verè auctor visus fuerat, cum de superiori capite disputauit, quodcumque nouum examen recitabat. Contrà verò Ceruinus ac Polus, consentiente Tridentino, qui pariter in primi articuli disputatione suam hanc sententiam indicauerat, satius ducebant, nouam impendi operam discutiendis ac diluendis aduersariorum obiectis. Asserebant primi, Hanc esse consuetudinem ac firmitatem Ecclesiæ, veteres Conciliorum ac Patrum Sanctiones in litem minime reuocare. Redigebant in memoriam sapientissimum Gelasij ac Leonis summorum Pontificum documentum: Res semel decisas haud retractandas: hinc à Marciano religiosissimo Imperatore per sua edicta cautum fuisse, ne amplius in disceptationem adducerentur: satis esse habitas in ceteris à prioribus Concilijs disputationes: hæreticorum cauillos abundè refelli à Fischerio Cardinali, à Cochleæ, à Pighio, ab Eckio, & ab alijs præstantissimis viris. Cuiam vsui hoc nouum examen? Num ut anceps apparetur Concilium de auctoritate legitima earum scripturarum, quæ fundant intentionem Ecclesiæ in hæreticos, & nostræ Fidei prima principia constant? An ut Lutheranis liceret gloriari, suis argumentationibus suspectas fallitatis reddidisse Catholicis superiorum Conciliorum definitiones? Disputationem ad id solum institui, vt veritas indagetur: quicumque finis alicuius gratia quidquam adhibet, eundem profiteri se adhuc sine carere.

Arguebant ex altera parte, adhibendum examen, non solum quod veritas comperiatur, sed quod etiam confirmetur. Debere Patres non seipsum tantummodo alere cælestis sapientiæ pabulo; sed esse Pastores, quin & Pastorum Pastores: proinde sui esse muneris, illos idoneos reddere, *exhortari in doctrina sana, eosque, qui contradicunt arguere*. Iniunctum Catholicis à postremo Lateranensi Concilio, vt argumenta cuncta dissoluant obiecta Fidei nostræ mysterijs; cum planè necesse sit, omnem huiusmodi argumentationem, quippe veritati oppositam, quoddam esse sophisma, adeoque dissolubile. Docuisse S. Thomam; Quemadmodum Theologi non est Christianæ Fidei principia comprobare; ita ipsius esse partes, eadem aduersus omnes oppugnationes tueri. Id à summo illo Doctore perfectum in

aurea Summa contra Gentes, eiq̄ue veterum Patrum exempla præfulsisse. Extare disceptationes S. Athanasij cum Ario, S. Hieronymi cum quodam Luciferiano de rebus iam per Concilia confirmatis: disceptationes quidem non verè habitas, sed confictas; ac eiusmodi, quæ ostendant, hand disconueniens nec inutile visum sapientissimis illis Patribus susceptum à se patrocinium causæ Catholicæ, etiam post denuntiatum ab Ecclesia iudicium. Testificari Concilium Africanum, Donatistas ad disputandum super doctrinis longè prius à Nicæno damnatis, fuisse à Catholicis inuitatos; & S. Augustinum cum iis disceptationem iniisse. Cum Macario Antioeheno Patriarcha, iam à sexta Synodo proscrip̄to, decertasse Bonifacium iussu Benedicti Romani Pontificis; & S. Dominicum cum Albigenisibus hæreticis manifestatis. Post Decreta Nicæna quoties vocem *ὁμολογίαν* in controuersiam reuocatam? Ne ab ipso quidem S. Leone, qui prohibuit in disputationem deduci, quæ Nicææ & Chalcedone à S. Spiritu stabilita fuerant; ingenij sui operam denegetam iis, qui hausto iam simplici definitionum lacte, solidiorem rationum cibum mandere cupiebant. Vel sanctissimos Apostolos Christianæ Fidei fundatores, & à Diuino Spiritu planè veritatem edoctos, vbi de Veteris Legis obligatione decernendum fuit, rem examini subdidisse. Existimationis plurimum Concilij Decretis accessurum, vbi vniuersæ Nationes audierint, hæreticorum rationes ab ea expensas & confutatas. Alioquin eam, quam Patres appellarent venerationem antiquitatis, ab aliis vocitatum iri laboris fastidium, aut responsionis incertiam.

8 Præpotuit hæc posterior pars, in priuato confesso coram Ceruino eam promouente. In primo^a Generali nihil perfectum: in altero^b tanta fuit in sententiis diuersitas, tanta in sermonibus confusio, vt opus fuerit iubere Promotorem, suam quemque ordinatim rogare sententiam, ac numerare.

a 12. Februarij.
b 15. Februarij.

Re ad eam suffragationis formam redactâ, de cunctis sacræ Scripturæ libris recipiendis concorditer conuenere. In eo discordabant, an assignendum anathema cuiuscumque eos recusanti, quò audacia comprimeretur quorundam etiam Catholicorum aduersantium, inter quos Caietanus quoque connumeratus. Id contendebat Paccus, quem Legati ac supra viginti ex Patribus sequebantur. Repudiabat Madrucus, quatuordecim ei fauentibus.

E sacris Literis ad Apostolicas Traditiones progressi sunt; ad ea videlicet documenta, ac mandata Christi Domini, & Apostolorum, quæ non quidem in libris Canonicis scripta continentur, sed ab

ab

1546. ab illis voce communicata, suis alumnis in persuasione, ritibusque communi fidelium persistere, atque in Patrum voluminibus, & Ecclesie historiis recensita comperiuntur. Statutum fuit in cæcis peculiaribus, ut primò ageretur de his recipiendis; deinde de corruptelis tum sacrarum Literarum, tum etiam Traditionum, tam in prioribus interpretandis, quàm in utrisque populis edocendis. Fuit qui vellet, ut Ecclesie Institutiones adicerentur; alij, Concilia & Decreta Romanorum Pontificum. Et sanè tot sententias, quot linguas tunc fuisse comperio. In hisce priuatis congregationibus * bini Patres in singulas ex tribus designati, alter Theologus, alter sacrorum Canonum peritus, qui Decreta perscriberent de Canonicorum voluminum, ac Traditionum comprobatione. Hi fuerunt Saluator Alepius, Archiepiscopus Turritanus, & supra memoratum Archiepiscopi, Materanus & Armachanus; qui iam patet, an ad grauiora conseretur idoneus quàm ad equis cursoribus iter habendum, qualem illum Suauis expingit: & præter hos, Episcopi Pacentis, Bellocastrensis, & Feltrientis.

* In peculiari cœtu coram Ceruino 13. Febr. ex monumentis Maffarelli.

Perlectæ sunt insuper Scripturæ; ac sacrorum Doctorum testimonia Traditionibus fauentia. Admonuit opportunè * Claudius Iaius e Societate Iesv, Procurator, ut diximus, Augustani Cardinalis, duo esse genera Traditionum; alterum ad Fidem spectantium, alterum ad mores ac ritus: priores absque exceptione recipiendas videri; ex posterioribus eas dumtaxat, quæ in Ecclesie consuetudine hodie vigent. Quod Ceruinus S. Basilij auctoritate confirmauit, docentis non nisi eas Traditiones amplectendas, quæ ab Apostolis traditæ ad nostra vsque tempora propagatæ fuissent.

* 16. Februar.

Ea omnia in generalem * conuentum relata; vbi haud modicè dissensum est. Volebant siquidem alij, ut nominatim distinguerentur Traditiones recipiendæ: alij, inter quos Turritanus, è diuerso volebant, ut generatim acciperentur, sed omisâ voce, *Apostolicarum*; ne reici viderentur omnes reliquæ de ritibus, ab Apostolis non profectæ. Has postremas nequiquam recipiendas censebat Clodienus Antistes, quippe numero infinitas, ac nimium graues. At Fesulanus & Asturientis, in discordia à reliquis semper concordēs, conuesti sunt, cum iam conuenissent de coniungenda Fidei ac disciplina tractatione, nunc solùm alteri operam dari, non sine inconstantia nota, & cum temporis in nihil agendo iactura. Quo Thomas Caselius, ex Ordine Dominicano Britonorientis Episcopus, commotus inuit, Mirum sibi videri, vnum aut alterum hominem arrogasse sibi, ut Synodo vniuersæ perpetuò aduersarentur; nam forte,

fortè, ait, consensu plenissimo decretum non est, agendum post libros Canonicos de Traditionibus, ac deinde de abusibus utrimque ortis? Vtri igitur æquius conqueri possent, Patrum Vniuersitas de binis dissentientibus, an par dissentientium de communi omnium sententia?

10 Neque Polus Cardinalis, tametsi modestiæ singularis tenax, ac taciturnus, sibi temperare potuit, ne conuerso ad duos illos inquietos obtutu se uero exclamaret: *Quicumque hoc in Patribus vel inconsistentiam consilij, vel iacturam laboris appellat, ne iste tenuem rerum intelligentiam præ se fert. Lutheri turbo, quo Ecclesiam conuoluit, quoniam è specu prorupit, nisi ab audacia oppugnandi tum legitimam auctoritatem, tum uersionem sacrorum Voluminum, in quibus doctrinas suas fundat Ecclesia? Et quod attinet ad corruptelas, an non pleraque & grauisima Ordinis Ecclesiastici ad hæc duo capita rediguntur? Nimirum ad rationem concionandi ac docendi, quæ refertur ad sacras Literas; ad Confessionem, ad Dei cultum, ad obseruantiam Rituum, Legumq; Ecclesiasticarum, quæ ad Traditiones spectant? His ritè confectis, sui profecto curriculi plusquam dimidium Synodus feliciter confecerit. Horum uerborum pondus auctum grauitate dicentis, amorum confidentiam compressit, atque in pudorem conuertit.*

11 Ac mihi quidem libet has humanas labe in eo sacrosancto Cœtu deprehensas sincerè proferre, cum uiderim ab ipso Deo multò fœdiores suo calamo exaratas, vel de iis quos elegerat populi sui Duces, suæque Ecclesiæ fundatores: vna ueritas alterius occultatione tuenda non est, cum ipsæ altera alteri numquam aduersentur. Historia instar est pictæ imaginis, quæ tunc præstantior, cum expingitur non quod pulchrius, sed quod exemplari similius. Sætem ex his immoderatis æstibus alicuius Antistitum facillè quisque deprehendet, quàm nequiter mentiatur Suauis, dum ab eo Concilio libertatem omnem excludit, quò sibi suisque sociis eam arroget ad doctrinas ibi definitas reiiciendas, legesque ibi sancitas perfringendas.

Inter has minoris pretij altercationes, nouum argumentum proposuit Clodiensis, quod validissimum uidebatur: *Iuuatne, inquit, cæco nos impetu Traditiones comprobare, perinde ac sacras Literas recepimus, innixi Decreto quasi à Florentina Synodo confecto, quod nihil ad eam Synodum spectat, cum illi finem imposuerit postrema ipsius Sessio anno 1439. Decretum uero ob signatum comperiat 4. Februarij anni 1441.?*

12 Sed obseruarunt Legati, & eorum primus, siue suâ sponte, siue

In prima parte Acto- rum sub

Pars I.

Dddd

admo-

Paulo III. seruata in Arce S. Angeli: Literæ Ceruini ad Farnesium, 27. Febr. 1546, & Diarium Massarelli in Cœtu peculiari apud Ceruinum, 13. Martij 1546.

1546. admonitu Ceruini respondit: Falli eos, qui Florentinæ Synodi exitum anno 1439. tribuebant: ibi quidem desinere Latinam revisionem Bartholomæi Abrahami Cretensis, quod solum ad id usque temporis, hoc est, usque ad septimam Sessionem ibi Græci fuerunt commorati, & Acta perscripserint, ex quibus modò laudatus interpres desumpsit eam partem, quæ Conciliorum volumini fuit inserta. Reuerà tres insuper annos persistisse Synodum illam Florentinæ, ac inde Romam commigrasse; vti liquet ex constitutionibus, quæ visuntur non modò in Actis Synodi positæ, sed etiam ab Augustino Patrio Canonico Senensi, in Epitomen Basileensis Concilij à se conscriptam relatæ. Ibi extare duo Florentinæ Synodi Decreta, alterum anno 1440. habitum, quo electio Pseudo-Pontificis Felicis Quinti irrita declaratur; alterum 26. Aprilis anno 1441. de transferendo Florentiâ Romam Concilio. Neque dari dubitatio- ni locum, an Decretum, de quo agebatur, reuerà esset Florentinæ Concilij; nam Ceruinus sustinet oculis vsurpauerat eius autographum in tabulario Arcis Eliæ inter Acta illius Concilij, chirographo Romani Pontificis & Cardinalium signatum, plumbeâque bullâ munitum. Addebat ille: Cùm videret Eugenius, Græcis abentibus adhuc persistere Conciliabulum Basileæ, Florentinum Concilium, velut oppositum illi propugnaculum, ab eo detentum. Ibi ex Patrum sententia ab eodem in Ecclesiæ sinu susceptos hæreticos, Armenos nuncupatos, à quodam Iacobo Syro iam seductos, aliosque hæreticos Ægyptios, qui eundem auctorem agnoscetes, *Interdixit* speciatim nuncupantur. In quorum reconciliatione, ac Fidei doctrina ipsis tradita continetur memoratus sacrorum Voluminum catalogus. Fuisse pariter ibi agitatum de præstolandis etiam Oratoribus Æthiopiæ, qui dicebantur illius Concilij famâ perterriti ad ipsum adeundum iter aggressi: sed à Pontifice, Romanorum precibus fatigato, Romam tuisse traductum Concilium, constitutâ in Laterano Sessioni die decimaquintâ post reditum. Neque officere veritati omnia in exordio constitutionis verba solennia consuetæ, *sacro approbante Concilio*: illius enim constitutionis procerum meram esse ex accidente prolusionem; sed vbi doctrina traditur, consultò verba prius ommissa disertè apponi.

His consonat quod ætate nostrâ contigit: nam operâ Horatii Justiniani, Sacerdotis è Romana Oratorij Congregatione, & Vaticanæ Bibliothecæ Custodis, eiusdemque postea supremi Præfati, cùm dignè fulsit in Purpura, quædam Florentinæ Synodi Acta in lucem prodire, in quibus hæc omnia perleguntur, Synodique Con-

* Vide Baronium an-
no 535.

Constitutiones vsque ad annum 1445. continentur, vnà cum accessu ad Concilium Æthiõpum Legatorum, regressuque Syrorum, Chaldæorum ac Maronitarum ad Romanæ Sedis obedientiam. Sed hæc gestorum notitia, quò per ea tempora, de quibus loquimur, obscurior erat, eò certè illustriorem reddit eruditionem Legati. De his omnibus, itidemque de plurimis aliis rebus gestis, quas paulò antè narrauimus, quæque in Actis visuntur, Suauis nihil mutit: si quoniam ea ignorauerit, nimis temerè historiam Concilij aggressus est; quemadmodum, vt superiori vtamur similitudine, pictor, qui vellet certum hominem expingere, cuius vultum ignoraret: si quoniam de industria illa omiserit, ad occultandam Legatorum eruditionem, & exquisitam Synodi solertiam in rebus expendendis, nimis fraudulenter se gessit cum suis lectoribus, & in vtrovis indignus fide conuincitur.

14. Hoc tamen silentio probrosior est mendax eiusdem narratio, sollicitos fuisse Patres de libro Baruch, qui inter Scripturas sacras nec à Laodiceno Concilio, nec à Carthaginenti, nec à Romanis Pontificibus connumeratur, cuiusque desideratur initium: vnde *omissus fuisse, sed obsabat*, inquit ille, *quòd in Ecclesia ex eo Lectiones recitentur; que ratio adèò valida visa est, vt Congregationem adduxerit ad asserendum, à veteribus fuisse habitum Ieremiæ partem, eiq; apponendum.* Nihil ex vero. Ceruinus, cum aduertisset librum illum ab aliquo etiam Catholicorum in dubium reuocari, admonuit, nihil obstare syllabo sacrorum Voluminum à Synodo Florentina confecto, inter ea ibi connumeratum esse Baruch, tametsi à plerisque antiquorum de ipso mentio non sit habita; illorum siquidem mentem fuisse, non hunc librum excludere, sed comprehendere in libro ^b Ieremiæ, cuius amanuensis fuerat Baruch; vti constat ex multis Patribus, agnoscantibus Opus Baruch inter libros Canonicos, & adducentibus tamquam idem ac Ieremiæ Opus: atque huiusmodi sunt ^c Clemens Alexandrinus, Ambrosius, Basilius, Chrysofomus, Augustinus, & cum illis Sixtus Primus, Felix Quartus, ac Pelagius Primus Romani Pontifices; cum tamen asseueret Suauis, hunc librum à Romanis Pontificibus haud fuisse receptum. Ad hæc addi poterat, à SS. Cypriano & Cyrillo ^d eundem citatum sub nomine ipsius Baruch; præter eos Patres, qui nullo apposito Auctoris nomine Opus ipsum nominant atque interpretantur vt diuinam Scripturam. Non igitur sola auctoritas, quæ provenit illi libro ex Ecclesiæ vsu, recitantis desumptas ab eo Lectiones in sacrificio sanctioris Sabati, ac Pentecostes, permouit sapientissimos viros, vt eum tam-

Dddd 2 quam

a Ioannes Driedo lib. 1. de Scripturis & Dogmatis Ecclesiasticis, in vltimo argumento capitis postremi.
b Ieremiæ cap. 36.
c Vide in Bellarmino lib. 1. de Verbo Dei, cap. 8.
d Lib. 2. in Iudæos, cap. 5.

1546. quam Canonicum per Fidei dogma pronuntiarent; sed auctoritas etiam antecedentis Concilij Oecumenici, & antiquissimorum simul ac sanctissimorum Doctorum, tam ex Græcis, quam ex Latinis, Romanorumque Pontificum. Ex his mendaciis, quorum hic aperte conuincitur, meritò mihi licet conicere, æque planè commentitia esse, quæ ille de multorum sententiis colorat, præsertim verò Lunelli Franciscanorum Præfidis, ac Marinari Carmelitæ quarum rerum & in Actis & in literis Legatorum ad Farnesium Cardinalem, & in aliis copiosis monumentis, quæ apud me hactenè vestigium quidem comperio, prout absque dubio comperissent.

* Literæ ad
Farnesium,
27. Febr.
1546.

Dedit* postmodum Ceruinus operam, ut sibi à Farnesio mitteretur ex Arcis Eliæ tabulario legitimum exemplar memoratæ Constitutionis à Concilio Florentino habitæ: narratque, à beato Ioanne de Capistrano, cum is diem obiit, fuisse relicta aliquot Pontificia Diplomata in quodam Minorum Obseruantium Cœnabio apud Samnites, & ab Archiepiscopo Surrentino, quo tempore Aprutinam regebat Ecclesiam, missa Romam iussu Pontificis, atque ab ipso Ceruino illud Diploma inter cetera traditum Custodi, ut in Arcis tabulario collocaretur. Farnesius verò confestim postulationi

* Literæ
Farnesij ad
Legatos,
23. Martij
1546.

* satisfecit. Ita contingit difficillima quædam, primaque specie superabilia, antiquis legitimisque Traditionibus aduerfantia, hactenè esse ex vmbri tenebræ antiquitatis constatas. Non tamen, quod nobis claritas desit ad eas dissipandas, deesse debet firmitas ad repudiandas: cum vel ignauia vel superbia sit, veri amplitudinem inter angustias scientiæ nostræ circumscribere, & ex eo putare non posse vim argumenti, contententis à veteri ac pacifica possessione depellere communem aliquam persuasionem, quod nobis alius diluendi ratio non occurrat.

C A P V T XII.

Quid actum de sacrorum Librorum corruptelis.

INterea inter sex Patres delectos breuè conuenit forma Decretorum de libris Canonicis ac Traditionibus recipiendis. Sed illa Patrum iudicio proposita statim impegit in oppositionem molestam, cunctisque Decretis communem, de Inscriptione, obiectam à Fesulano: qui hinc postulabat eas voces, *representans vniuersalem Ecclesiam*, tamen si antiquitus non usurpatas, hinc improbat illas voces, *presidentibus Sedis Apostolicæ Legatis*, eo nomine, quod apud veteres non essent in vsu. Sed Ceruinus ore simul ac sermone pre-

cato ostendit denuò, priores voces nec à Constantiensi Synodo ple-
rumque adhibitæ, imò ne semel quidem eo tempore, quo certus
Pontifex sedit, sed tantummodò, cum ex certi Pontificis defectu,
& ex Hispanorum absentia dubitari poterat, an ea Synodus Vni-
uersam Ecclesiã repræsenteret. Quod spectabat ad posteriores
voces, Aqueus Archiepiscopus incipiebat Fesulanum reuicere,
cum Ceruinus ab eo petiit, vt huiusmodi labori parceret; proba-
uitque vetustiorum Synodorum generalium exemplo, quorum A-
cta perdurant, eam epigraphen fuisse appositam, non quidem cui-
bet Decreto, sed fere semper Sessionum initio. Excepta est ea con-
tentio confessu Patrum æquè admirantium tolerantiam Legati, &
importunitatem Episcopi; qui nec propterea quieuit, sed centies
eamdem litem intentauit, semper gliscente vituperatione perui-
cia damnatus.

1546.

Cetera quæ sigillatim fuere apposita formæ Decreti, mox affere-
mus, postquam ea quæ prius disputata sunt de corruptelis, narraue-
rimus. Constitutus fuerat priuatorum Theologorum cœtus, qui
coram Legatis expenderet quæ ad ipsorum doctrinam spectarent,
eaque postea satis digesta referrentur ad Patrum congressus tam pe-
culiariæ quàm generales. Et quidem inter Patres aderant complu-
res eã scientiã præditi; at eorum præstantiores (prout accidit in
omnibus disciplinis) erant priuati homines, quippe per publicas cu-
ras minimè distracti ab assidua meditatione, sine qua sæpè quidem
excellens prudentia, sed rarò excellens doctrina comparatur. In
primo horum congressu sancitum est id quò antea Patres inclina-
uerant; vt nimirum tam sacri Libri quàm Traditiones reciperen-
tur, præmissò non quidem publico examine Actis inferendo, sed
priuato; quò non in dubium adducerentur, sed ratio redderetur.
Deinde vti Decreto insisterent adiungendæ negotio Fidei morum
emendationis, habitus fuit peculiaris Patrum & Consultorum de-
lectus ad obseruandas circa diuina Volumina corruptelas, iisque op-
portunè consulendum. Hi fuere Filholius Archiepiscopus Aqueus,
Marcus Vergerius Sinogallienis Episcopus, & Antistites supra
nominati, Cauensis, Stabiensis, Phanensis, Bituntinus, Asturiensis,
Generalis Augustinianorum Præfectus Seripandus, Alfonsus à Ca-
stro, & Riccardus Cenomanus Franciscani, atque Ambrosius Ca-
tharinus Dominicanus. Præscriptum insuper est, vt his saltem in-
mensis singulos priuatim conuenirent Theologi ac Doctores, in-
uitatis etiã eò Patribus vt frequentes adessent, prout effectum est,
fructum inde sibi decerpturi, & animum illis addituri; eã tamen

* 10. Febr.
1546.

* 20. Febr.

Dddd 3 lege,

1546. lege, vt silerent, quò Theologis fieret coronæ accretio, non temporis libertatisque diminutio.

• 17. Martij. Hi ad cœtum postremum retulere corruptelas ab ipsis adnotatas, & excogitata remedia; quæ prius ab Aquensi Archiepiscopo, & deinceps à digniore, breuiter exposita, postea copiosius à Bituntino, quæpe facundiore. Quatuor circa sacras Literas abusus præcipue obseruati.

Primus erat, Tanta versionum varietas, quâ Diuini Verbi veritas reddebatur incerta. Huic malo visum erat occurri posse vnicâ cunctis versionibus tamquam legitimâ constitutâ; eâ videlicet quæ maximam obtinebat auctoritatem ex Ecclesiæ vsu communi, adque Vulgata nuncupabatur.

Alter fuit, Mendorum copia, quæ Biblia tam Latina quam Græca & Hebraica contaminauerant. His non aliter dicebatur profici posse, quàm si Pontifex ea denuò diligenter correctâ typis edenda curaret, eorumque exemplar singulis Episcoporum Sedibus traderet.

Tertiò loco obseruauerunt, Suo quemque arbitratu diuinas Literas detorquere. Ad hanc licentiam coercendam variæ leges proposuere, quibus cauebatur, ne Scriptura declararetur nisi ex antiqua Ecclesiæ ac Patrum sententia, & ne huiusmodi Opera vulgarentur ab Episcopis Ecclesiasticorum Censuram permissu.

Postremus erat, Typographorum vitium, qui sacra Volumina imprimebant, desumpta ex corruptis exemplaribus, simulque præuoluntate interpretationes adiciebant. Huic vitio prospectum putarunt, si illis graui multâ pecuniariâ, aliisque ex arbitrio pœnis interdiceretur huiusmodi librorum impressio, nisi obtentâ ab Ordinariis facultate, auctorumque nomine libris apposito.

Huiusce generis multam improbarunt Episcopus Asturiensis, & Archiepiscopus Panormitanus, causati, Ecclesiæ non licere laicos pecuniæ multam irrogare, proinde infligendas pœnas animis solum puniendis accomodatas, vt anathemata. Contrâ Barzilaius dissentit; Plerosque ex delectis Censuris alia sentire, agnoscentem in Ecclesia vniuersam illam potestatem, quâ Orbi Christiano rectè administrando opus est, & asserentes, ab experientia cunctos doceri, longè efficaciores esse, ad externa delicta prohibenda, pœnas bonæ corporis adimenes, quàm solum animum afficientes; propterea quòd pœna inducta est tamquam frænum improborum: ut verò ad probos coercendos, satis esse ipsam operis prauitatem, legem contrariam, quamuis impunitam; & malos ideò malos, quòd corporis bona animi bonis anteferant.

• A. G. a. Masarelli, eiusque Diarium Cœtus peculiaris coram Ceruino, 23. Martij.

Admo.

Admonuit Patecus, * considerandum inter noxia sacris Literis, morem eas vertendi in vulgaria Nationum idiomatica, & ita verfas ignaræ plebi communicandi. Cui vrbane quidem, sed ardentè Madruccius restitit, asserens Germaniam offensum iri, vbi accepisset, velle Patres populum sacris Oraculis priuare, quæ ex Apostoli monito numquam debent à fidelium ore recedere. Cumque Patecus obiiceret, id fuisse in Hispania interdictum, etiam Paulo Secundo comprobante; respondit Madruccius: Paulum II. & alium quemcumque Pontificum in iudicanda lege conducibili vel non conducibili, falli potuisse, non verò Paulum Apostolum in adducto iam documento. *Ego, inquit, memoriâ retinco Dominicam precationem, Fideiq. Symbolum Germanicè tradita, & communiter addiscuntur cum pietatis sensu & emolumento à Germania populis. Vtinam numquam huc aduenissent literarum Græcarum Hebraicarumq. Professores! nimirum his nunc arumnis non diuexaretur Ecclesia. Nullâ decretâ re dimissus Conuentus est. Verùm Madruccij ratio haud planè satisfecit. Considerabant aliqui, plerisque temporibus & apud Christianos, & etiam apud Hebræos, sacras Literas haud fuisse idiomate populari vulgatas: & positis huiusmodi rerum conditionibus id futurum haud mediocriter perniciosum. Expelli quidem non licere à vulgari sermone Religionis argumenta; id enim perinde fore, ac damnare viros prudentes, ac sanctimoniâ claros, qui ea vtitato communiq. idiomate perscribere. Quinetiam, dum hæretici sua falsa dogmata sermone patrio euulgabant, oportere antidotum affundere iis fluentis, quibus fuerat diffusum venenum; non tamen idcirco permittendum eâ tempestate, vt per linguas populares in plebem effluant saltem omnes Bibliorum partes: in earum quibusdam reperiri loca quàm specie plana, tam re profunda, quæ primâ facie hæreticis fauere viderentur; adeoque posse in hoc nouarum hæresum strepitu imperitorum mentes ab illis perturbari: id autem in aliis libris de Religione differentibus minimè contingere, qui ob doctrinæ subtilitatem vulgi manibus haud terebantur, & vbi, si quis forte nodus offenderetur, solutio præstò erat; quinetiam implicati subdole iisdem linguis, ab hæreticis nodi ad rudiores capiendos afferebantur, sed solutionibus adiectis. Ceterùm cibos, quamuis de se optimos, non esse cunctis corporibus salutare, validiores imbecillioribus præbitos sapièntissimè cruditate, sæpè mortem afferre.*

CAPVT

1546.
* Ex Actis
& Literis
Cervini ad
Farrethum,
17 Martij.

1546.

CAPVT XIII.

Aduentus Francisci Toletani, Oratoris Cæsarei. Actio in Vergerium. Illata Musso molestia à pensionum creditoribus. Legatorum consilium de reformanda disciplina Pontifici datum.

* 15. Martij.

Interea & splendor Concilio, & hinc animus Patribus addebat. Accesserat Tridentum * paucis ante diebus Franciscus Toletanus Orator Cæsaris, ei que primo ab vrbe lapide obuium processerant Purpuratorum familiae, ac plures Antistites. Habebat ille in mandatis, vti vel solus ipse loco Mendozæ, vel vnâ cum collega, si confirmatâ valetudine is Concilio interesset, Oratoris munere fungeretur. Quatriduum ibi commoratus, * Parauim ad Mendozam inuisendum se contulit, quem audierat animo commotum ob susceptum sibi Oratorem, à se quidem postulatam, sed cum voto ac spe repulsæ. At cum opus esset Toletano arcana Cæsareæ mentis rerumque agitandarum notitiâ, Mendozæ concretatâ, ad eam obsequij demissionem se flexit, impulsus Tridentini consilio; tametsi ad id & suâ sponte difficilis, & dehortante Pæcco, qui negabat, præclarâ Toletanorum familiae inclinationem huiusmodi conuenire; seu quod ita sentiret, seu quod (sicut quidem affirmabant) inter ipsum & Mendozam parum intercederet amicitia, seu tandem quod cuperet, vt à se, tamquam ab vnico fonte, opus esset Toletano rerum cognitionem haurire.

Cum Toletanus Legatos priuatim inuisit, professus est, cuius iunctionem cum Pontifice appeti summopere à Cæsare: cuius rationibus eam conducibilem existimabat, cuiusque mandatis consentaneam testificabatur, adeoque non alio se nomine aiebat esse destinatum à Carolo, quam quod ipse veteri obsequio Pontifici deuinctus esset. Exposuit deinde, Cæsarem denuntiâsse Protestantibus, eoactum esse & continuari ex sua voluntate Concilium.

Per id temporis duo contigere, quæ per Suauis narrationem distorta, dirigi postulant calamo veridici narratoris. Spectat alterum ad Petrum Paulum Vergerium Iustinopolitanum Antistitem, à nobis abundè commemoratum. Quem refert Suauis, cum Romæ à Quæsitore Fidei, apud eius Ecclesiam degente, fuisset hæresis accusatus, fugeretque suorum populorum indignationem, imputantium ceu poenam ad eius impietatem puniendam, sterilitatem quæ agrum ipsorum inuaserat, se Tridentum contulisse, cum alius ipsi locus non

* Literæ Ceruini ad Farnesium, 20. Martij 1546. & Literæ varia nuntiantes, missæ Tridento Romanam, inter monumenta Ludouisiorum.

non occurreret, vbi cum dignitate moraretur, seque opportunius purgaret. Verum cum ibi Legati à Synodi functionibus illum excluderent, & hortarentur, vt Romam ad suam causam dicendam adiret, profectum inde fuisse, suam Sedem repetiturum: sed obsistente illi Nuntio, cui demandatum fuerat vt in hominem inquireret; siue indignatione, siue metu correptum, siue alia ex causa, post paucos menses Italiã decessisse. Aded accuratè suas habet narrationes Suauis. Iam alibi scripsimus, hæresim in sinu Vergerij coalescentem acutis Aleandri obtutibus traluxisse, qui Pontificem de ea certior fecerat anno 1539. postea anno 1540. eundem Vergerium interfuisse, tamquam à Francisco Rege missum, Wormatiensibus Comitibus, & colloquio: quod cum Cæsareis, magisque Pontifici displiceret, cuius se occultum administrum palam venditabat; hic Cæsari significauit, gratissimum sibi fore, si hominem à Germania remoueret: à se quidem nihil diligentia prætermisissimum, quò suam ad Sedem illum blandè reduceret, oblato etiam pensionis leuamento: ab inferenda vi se abstinere, ne Vergerium præcipitem ageret in apostatis insaniam, cum dedecore Pontificalis Characteris quem ferebat, ac dignitatis Nuntij Pontificij quam gesserat. Ex his redarguitur Sleidani fabula, de destinata à Pontifice Purpura illi à Wormatiensibus Comitibus redeunti; sed quòd postea in suspicionem uenerit corruptæ in eo religionis, mutasse consilium. Subsecutis annis occulta Vergerij perfidia magis in dies est patefacta: vnde de hæresi postulatus fuit, & in ius Romam vocatus. Tunc ille ad Concilium tamquam ad asylum perrexit, sperauitque, fretus Tridentini Cardinalis patrocínio, se dicturum in Synodo sententiam de ea religione, cuius reus agebatur. Inde exclusus, obtinuit tamen à Legatis commendatitias literas aded efficaces, vt veniam impetrauerit se Romæ non sistendi, commissâ eius causâ Nuntio ac Patriarchæ Veneto, prout ipse postulauerat. Denique cum animaduerneret Vergerius, delicto suo nullam excusationem obtendi posse, in Rhætiam inter hæreticos se recepit, vnde in Religionem, in Concilium, & in Pontificem libros edidit, non infultos minùs quàm audaces, eorum dumtaxat placituros palato aded deprauato, vt in eo fel, sicut olim manna, cuiusuis delicatissimi saporis vicem obtineat. Ac de hoc homine eiusque rebus gestis abundè fuerat legere, præter alia, Vergerianas & Catholicas literas Mutij, eiusdem concilijs.

4 Alterum quod suis phaleris Suauis concinnat, est, Episcopum Bituntinum Romam accitum fuisse, ad persoluendas impostas Ecclesiæ suæ pensiones; eumque ea de re conquestum, cum affir-

Pars I.

E e e e

mare,

1546.

maeret, detractis pensionibus haud sibi quidquam reliquum fieri, præter quadringenta annua scuta; & tamen opus esse ut minimum sexcentis, quibus se in Concilio sustentaret. Dein subicit, super ea re graues exortas querimonias in congregatione s. Martij, danti-
nantibus Episcopis, præsertim pauperibus, Romam acciri ad rem soluendam, intentatâ censurâ poenâ, Præsulem in Synodo degen-
tem; & affirmantibus, Apostolicæ Cameræ Auditorem mereri ex eo, ut Tridentum ipse citaretur: eosdem deinde ad detestandam pensionum consuetudinem progressos. Vnde Legatos, ut tumultuantes sedarent, pollicitos fuisse, se strenuè acturos apud Pontificem, ut Bituntino subueniretur. Ita rem Suauis enarrat: verum & in Actis illius congregationis, & in literis Legatorum, harum turbarum ne murmur quidem subauditur. Quod sanè iniuriâ obstrepuisse: perinde quasi vel qui Synodo intererat, liber esset ab æris alieni solutione, & non deberent potius Christianæ disciplinæ restitutores præluere virtutum omnium exemplo, inter quas vel maximè necessaria iustitia est; vel ipsa Synodus irritas redderet præteritas obligationes, quibus Antistites iureiurando se iam obstrinxerant; adeoque haud amplius liceret eos in ius vocari, ex tenore pactio-
nis iurisq̃ue iurandi, ad Tribunal Generalis Pontificij Auctoris, qui Purpuratorum etiam Iudex est. Verum quidem est, Matsum Romam in ius vocatū, exposuisse per summam moderationem Legatis suæ rei familiaris angustias, eorumq̃ue patrociniū implorasse; ipsos verò hominis merita testificatos apud Pontificem. Quicū de suo vellet, non de alieno liberalitatem exercere, ^b negant quidem debiti solutionem ei relaxare, sed centum aureos vrgentis incommodi subsidium est elargitus.

Sub idem tempus Legati, ^c post annum Tridenti exactum pensionem inde petierunt: Ceruinus quidem ac Polus modesti ducti; at Montanus morbo vexatus, ob Alpini cæli rigorem, podagra chiragræque doloribus nexibusque conflictatus; quibus per eos planè dies ne Cœtibus assisteret fuerat præpeditus. Sed plenam humanitatis repulsam à Pontifice retulere, cum adiecta ipsorum operâ egregiè nauatæ commendatione. Quippe intelligebat Pontifex, in arduis nodosisque negotiis pertractandis oportere eorundem ministrorum operâ semper vti, nisi vbi vel non ascendendi tædium, in ipsis administris rerum fastidium, ac tandem negligentiam pareret, vel in iis, quibuscum res illis est, rerum agendarum ratio, animorum alienationem ingeneret, vnde opus sit novos mittere, non vti artifices habiliores, sed ut materiam sibi parationem habi-

a Literæ Legatorum ad Farnesium, 6. Martij, 1546.

b Literæ Farnesij ad Legatos, 23. Martij, 1546.

c Literæ Legatorum ad Farnesium, 17. Martij, 1546.

habituos. Et quoniam Paulus cupiebat emendationem Romanæ Curia stabilire, ac palam facere, eam prius à se fuisse perfectam, quam à Concilio designatam; ad Legatos exemplar Diplomatis misit, multos ante annos ea de re confecti, ut suam ipsi sententiam fidenter super eo promerent. 1546.

6 Legati eodem tempore Pontificem disertè iam monuerant, Episcopos inhære defixos vni rei, quam enixè pariter ac iuste cupiebant; ut videlicet integra sibi esset suarum Ecclesiarum administratio. Ad eam rem oportere in ipsorum potestate relinquere collationem sacerdotiorum, præsertim quibus adnectitur animarum cura, & causarum in primo iudicio cognitionem, ac ius in commissum sibi gregem, tot immunitatibus abrogatis. Si hoc fieret, videri sibi nihil pertimescendum, ne Synodus in seditiosam controuersiam prolaberetur, de prærogatiua inter se ac Romanum Pontificem; cum Antistites & obsequium erga ipsum præ se ferrent, & satis intelligerent, ad hæreticos deprimendos haud sanum esse consilium, se abscisso capite ceu truncum reddere: eos ipsos qui petierant importunè Inscriptionem, quâ Synodus Vniuersalem Ecclesiam representare diceretur, id planè non nisi de Synodo intellexisse, Pontificem uti supremum Principem complectente. Ceterum ipsis memorati Diplomatis tenor haud plenè rei sufficere visus est, ut fusiùs mox dicemus. Legatorum monita Paulus probauit; eisque rescriptis, ea omnia meliorem in formam redigenda: Episcopos vero liberam Ecclesiarum administrationem consecuturos, modò nomine *libere* solutam à gubernatione Sedis Apostolicæ minimè intelligerent; & modò eam iurisdictionem postularent, quâ illis opus esset ad exercendum minoris, non supremi Præsidis munus, vnde in monstrum mille capitibus varium Ecclesia degeneraret.

* Literæ Legatorum, 7. Martij 1546.

* Literæ Farnesij ad Legatos, 23. Martij 1546.

CAPVT XIV.

Disputatio & consensus de formando Decreto pro recipiendis sacris Libris ac Traditionibus.

Hæc de reformandis moribus agebantur. At de dogmatibus, huiusmodi à Legatis Decreti forma proposita est: Recipiendas simul esse cum sacris Voluminibus eas Traditiones, quas Apostoli acceperant vel ab exteriori Christi voce, vel ab interiori Sancti Spiritus afflatu, & quæ ad eam vsque ætatem fuerant propagatæ. Fuit qui opposuit, eam ita restrictam acceptionem obnoxiam fore ludibrijs hæreticorum, qui iactarent, eas nobis solum

* Cæsus Generalis de hac re habiti, 27. Martij & 1. 3. 5. & 7. Aprilis.

Eccc 2 Tradi-

3546. Traditiones probari quæ placuissent, ceteris per voluntariam delictudinem deletis: id quoque in Maiorum exprobrationem casurum, qui aliquas excidere passi essent, quamquam à cælesti Legislatore sibi relictas. E contrario Scripandus existimabat, eam receptionem iusto ampliorem: quippe quæ Apostolicos etiam Canones complecteretur, in quorum postremo liber Ecclesiastici, qui ut canonicus ab illo Decreto agnoscebatur, connumeratus fuerat inter eos, qui à iunioribus ad alendam pietatem legi possent; atque ita oblique admittebatur ut conducibilis, non ut canonicus.

Hæc tamen obiecta maiorem Patrum partem à sententia minime dimouerunt. Considerabant siquidem contra primum obiectum, Traditiones in eo Decreto connecti cum sacris Literis, eò quod utraque pariter fundamenta Fidei essent, adeoque diuinitus inspirata. Inter eas contineri quasdam spectantes ad mores, & à Deo non ceu leges immutabiles Apostolis traditas, sed ut illis temporibus congruentes. Quod ipsum pariter innotuerat ex Ecclesiæ Traditione, falli nesciæ ob Dei eam regentis tutelam, & ex humana etiam verisimilitudine, impotentis confingere, posito innumerabilium testimonio quibus conflatur. Non igitur ex incuria, sed omnino cum ratione potuisse posteros omittere huiusmodi leges; proinde nec eas in præsentia cunctas ab Ecclesiâ restituendas. Scripandi dubitationi responsum: Postremum Apostolorum Canonem inter eos aperte recenseri, quos Gelasius apocryphos appellat, propterea quòd in eo inter diuinas Scripturas reponantur Constitutiones Clementis, qui liber post ætatem Apostolorum confectus est. Idcirco Canonem illum, neglectâ comprobatione improbandum Concilij Trullani, exemplo Carthaginensis ac Florentini, à Tridentino repudiandum.

Habebatur in Decreto, Scripturas sacras ac Traditiones *quæ pietatis ac reuerentiæ affectu recipiendas*. Hæc æquatio quibusdam, ac præsertim Bertano haud probabatur. Quamquam enim à Deo ambæ procederent, tamen cuiusque veritati commune est à primo vero proficisci; sed non ideo cuncta quæ vera sint, perinde ac quæ sacre Literæ, veneranda esse: noluisse Deum tantam imperitiam Traditionibus firmitatem, cum aliqua deserint, adeoque nec tantam pariter venerationem. At Bituntinus, quem pars maior Patrum secuti sunt, respondit, Quamcumque sanè veritatem à primordiana esse; proinde neque singulis veris parem cultum habendum: at sanè tam Traditiones, quam sacras Literas esse Dei verba, ac

1546.
 a Vide lib.
 17. cap. 8.

post aliquot annos Synodo sub Pio Quarto restituta non modo ille interfuit, sed à Legatis fructuosè admotus arduis grauibusque negotiis, quibus admouendi non erant, nisi qui magno in pretio haberentur, non solum ob pietatem studiumque Religionis, sed ob consilium atque prudentiam.

In excipiendis Diuinis libris, vt omittamus minoris momenti animaduersiones, optabant aliqui, b ne Psalmi generatim *Psalmi Diuidis* appellarentur, cum ex multorum sententia ille non omnium auctor fuerit. Episcopus Feltriensis, qui Decretum per ea verba conceperat, respondebat, Illa ex Florentino Concilio à se excepta addebatque Bituntinus, Totius appellationem desumi à maiori partis ratione. Plerique tamen censuere, c *Psalterium Davidicum* potius nuncupandum. Sancitum præterea, ne Acta Apostolorum post S. Pauli Epistolas, vt cogitatum erat, sed ante collocarentur.

Maior altercatio fuit de puniendis anathemate sacrorum Librorum, Apostolicarumque Traditionum violatoribus, vt habebatur in Decreto. Obstabat Seripandus, d illud anathema nec in Laodicæ, nec in Cathaginis, Florentiæque Conciliis, nec in Decreto Innocentij ac Gelasij reperiri; at summum ex sententia Iudicis infligendum anathema, & non ex patrato statim crimine contrahendum: intentari quidem anathema in Decreto septimo Synodi à Gratiano relata; tamen ab eo e Canone haud pronuntiari violatores peculiarium librorum, sed omnium Traditionum generatim, seu scripto seu non scripto haberentur. Et quamquam censere aliqui, verba conflati Decreti non significare anathema contrahendum nisi post Iudicis sententiam; obiectum tamen est, contrariam opinionem in eo sacri Iuris Pontificis Consultorum super eodem Canone septimo Synodi, esse communem, aduersus Alexandrinum Cardinalem, quem vulgò Præpositum nominant. Quare visum est, nihil ea in re Decretum immutandum; cum articuli firmitudo, quo Fides vniuersa sustinetur, omnem verborum grauitatem postulet.

Magis placuit postrema Seripandi obseruatio; nomen scilicet violatorum nimis latè patere ac vagari, perinde ac si incurreret idem anathema, quicumque præceptum quodlibet ex Apostolica Traditione ad nos delatum violasset. Et cum subiiceret Materanus, eam vocem contineri pariter in septima Synodo, responsum est à Seripando, Recentiorum munus esse, quæ à veteribus ambigüe dicta sunt, reddere explicatiora: consuetudines quandoque cum laude mutari, quanto laudabilius verba? Vnde statutum denique, vt

b In petu-
 liaz Cœtu
 23. Martij,
 coram Cer-
 uino, vt in
 monumentis
 Massarelli;
 & quæ deli-
 berandæ-
 rant post
 hunc Cœtu
 ad Genera-
 lem sunt, in
 libro monu-
 mentorum
 Seripandi.
 c In Con-
 gregatione
 1. Aprilis.
 d In Con-
 gregatione
 citata 23.
 Martij, vt
 in Diario
 Massarelli.
 e Can. Si
 quis omnem
 primam
 quæst. 7.

violatorum loco reponeretur, in eos qui sacros Libros non acciperent, 1546. Traditionesq; scienter contemnerent. Quemadmodum ex elementorum certamine naturâ artifice pulchriora proueniunt, ita è conflictu mentium virtute artifice præstantiora Decreta proficiscuntur.

C A P V T X V.

Consultum abusibus sacrarum Literarum; variaque de ipsarum versionibus consilia.

DVm expendebatur Decretum de Scripturis ac Traditionibus diuinis recipiendis, consilia de remouendis abusibus neutiqum mittebantur. Communis erat sententia, Vulgata editionem cunctis reliquis esse antefendam. Sed in hoc postulabat Pacecus, * ceteras repudiandas, præsertim eas quæ ab hæreticis essent confectæ; quod etiam postea ad Septuaginta Interpretum versionem ampliavit. Contra Bertanus disputabat: Versionum varietatem semper apud fideles sanctis Patribus comprobantibus vsitatam. Quisnam ausurus prohibere Septuaginta Interpretum translationem, quâ utimur in Psalmis quos decantat Ecclesia? Antiquitus, cum fraus ac suspicio non adeò inualuerant, ne illas quidem quas hæretici ediderant, uti Theodocion, Symmachus, & Aquila, fuisse reiectas. Proinde haud fas esse, eas nunc proscribere; præsertim cum illarum auctores tamquam hæretici solenniter promulgati non sint, adeoque nec ipsorum nomina hæreticorum pœnis subiaceant. Versionem vnicam uti legitimam agnoscendam quidem esse, reliquas neque comprobandas, neque improbandas. Satis hoc esse ad obstruenda hæreticorum ora, blaterantium, doctrinam Catholicorum legitimam esse non posse, cum libri, quibus ceu fundamentis innitebantur, adulterinis versionibus conflarentur.

* In Congregatione 1. & 3. Aprilis.

2 Per eam occasionem dubitatum est, * An certum exemplar sacrarum Literarum, non modò Latinum, sed Hebraicum & Græcum constituendum, prout quibusdam placebat; quod Madruccijs ad reliqua pariter idiomatica deducendum putabat. Potior tamen pars censuit, satis esse id peragi in Latina versione, cuius sermo in regionibus ubi Christiana Religio efflorescit, & quibus per eas sanctiones consulebatur, à cunctis percipitur non idiotis, & ad sacras Literas interpretandas non ineptis; adeoque posse tamquam regulam adhiberi, ad discernenda in ceteris linguis sincera exemplaria à deprauatis.

* In Congregatione 3. Aprilis.

Supererat prospiciendum, quo pacto Vulgata editio mendis, quæ scripto-

1546.

* Monente
Belloca-
strensi, in
Cœtu pec-
liari coram
Cœruino
23. Martij,
in monu-
mentis Mas-
sarelli.

scriptorum vitio irreperant in plerosque codices, purgaretur. Sed habita ratio est, * ne ansa præberetur hæreticis cauillandi, perinde quasi dum reciperetur simul Vulgata, simul etiam declararentur ipsius exemplaria tamquam corrupta, liber idem comprobaretur eadem operâ, simulque improbaretur. Quare Decretum ita confirmandum putarunt: *Curandum esse, ut in posterum Vulgata editio quam emendatissime imprimeretur.*

Quò cautum esset ne prauæ sacrarum Literarum explanationes prodirent, grauissimæ irrogatæ sunt pœnæ cuiusque eas explicanti aliter quàm Ecclesia Patresque sentirent. Sed prudenter Claudiensis admonuit, id non de quacumque diuersitate intelligendum, sed de ea quæ illis repugnaret; cum alioqui liceat è quouis Scripturæ loco nouam sententiam elicere, vbi locus ille nec ab Ecclesiæ auctoritate, nec à Patrum concordia consensione certam iam interpretationem obtinuit. Quò huiusmodi incommodo prospiceretur, auctor erat Giennensis, interdicendam omnibus, qui magistrum & laureæ tesseram non obtinuerint, sacrarum Literarum interpretationem: in qua sententia promouenda ardentè constanterque se gessit; sed non minus ardoris & constantiæ offendit in Tridentino sibi aduersante, haud certè opportunum ratio, fructuosum explicandi verbi Diuini laborem ad hominum condiciones coarctandum, ad quas pietas ac doctrina minimè coarctatur. Videri sibi, nihil typis in eo genere edendum sine sacrarum Censorum approbatione: cum hoc admitti posse dignas homine Christiano contemplationes; perinde, ut cuiusque homini Christiano scribitur cæleste Verbum eiusdemque meditatio, studium est cuiusque Christiano animo consentaneum. Aderant vtriusque sententiæ studiosi: sed posterior vicit, quippe & æquior, & acceptior Legis, & referentibus, à Paceo quæstiones proponi, quod suum ipsi minus existimabant; ut in præterito Cœtu eum * admonuerant.

* 1. Aprilis.

Euentu feliciori proposuit Madruccius, nullam Scripturæ interpretationem accipiendam, cuius auctor ignoretur. Obiciebant aliqui, Modò probaretur fructus, parum referre, à quam arbore produisset agnoscere. Sed ex opposito perpensum est, auctorem non oculi, nisi metu pœnæ, vel infamiæ ex opere noxio subeundæ. Multis dapibus inesse venenum ad certam diem, quod non nisi inflicta lue patefit: qui suspicatur insidias, oblati ab incerto cibus haudquaquam vesci. Dum auctor suum nomen apponit, ipsum quodammodo prælibare quod propinat; adeoque caput suum obiectare vituperationi ac supplicio, vbi pestilens deprehendatur. De

* In Con-
gregatione
3. Aprilis.

5 De Typographis decretum proximæ Synodi Lateranensis confirmatum est, & pœna ibi statuta, si quando absque Ordinarij facultate libros imprimerent. Non tamen defuerunt Patres, qui curam hanc Ordinariis haud vniuersè demandandam putabant; quorum multis doctrina deesset ad iudicandum, multis animus ad resistendum. Ex altera parte nimis graue visum est, Scriptores adigere ad suos libros Romam mittendos, quò à viris à Pontifice designatis prælegerentur. Vnde ab eo vsque tempore de hoc munere Fidei Quæstitoribus communicando agitatum est. Nullius herbæ feracior est terrestris Orbis, quàm corruptelæ; nulliusque herbæ copiosior messis sit, quàm corruptelæ, ab eo cuius est eam colligere; ob voluptatem, quâ sibi quisque blanditur, dum aliena obseruat menda, agitque suæ communitatis censorem. Quapropter immensus corruptelarum catalogus à designatis Patribus proferebatur; ac pro se quisque cupiebat, vt ab se obseruata prima Sessio emendaret. Sed cum totum perfici nequeat, sæpè contingit fieri nihil. Tanta rerum congeries tam angusto tempore digeri haudquaquam poterat; ac proinde integra in aliud tempus seposita est: iam enim indictus Sessioni dies fores pulsabat; nec par erat eam prorogare, auctâ præsertim Synodo & Oratore Cæsareo, & accessu multorum Antistitum ex Hispania, Græcia, & Italia. Solum itaque additum est, quânam vitanda esset praua consuetudo sacræ Scripturæ minis reuerenter interpretandæ. Singuli abusus auferri quidem possunt; omnes, plurimique non possunt: & dum mortales rigido vnius interdico coarctantur, corrupto mortalium ingenio permittendum, vt in alterius exercitatione laxetur. Hominum turba, quæ modò hunc, modò illum diuifim considerat, adeoque singulos ceu medellæ capaces animaduertit, labitur in sophisma, ex ambiguitate sententiæ colligentis ac distribuentis: adeoque vniuersos abusus gubernantium socordix assignat.

1546.

* In Congregatione, 3. Aprilis.

* In Congregatione, 5. Aprilis.

* In Congregatione, 5. Aprilis.

C A P V T X V I

Congressus vltimus Generalis. Toletanus excipitur. Sessio quarta: eius exitus.

1 **P**ridie Sessionis indictæ iterum conuocatus est generalis Conuentus, quò postrema imponeretur manus Decretis die postero sancendis. Præterea iussus est Synodi Promotor absentium contumaciam accusare; cum indignum videretur, quosdam aded propinquos, vt pænè à Tridentinis fenestris prospectarentur, segni-

Pars I.

F f f f

ter

1546.

ter oscitanterque se gerere ad Pontificis indicentis imperium. Obstitit vehementer Tridentinus, affirmans, Germanos saltem excipiendos, quos merito excusabant Comitia Ratisponensia, quibus tunc aderant, Religionis causam & ipsius Concilij sustentantes. Aduersus hæc responsum est, Tunc sanè non agi de ferenda in quæquam sententia, imò nec de vilo nominando: tantummodo Promotorem suo functurum munere generaliter in absentes, necque Concilium postea, nisi per summam æquitatem, maturamque deliberationem ad damnationis sententiam progressurum. Asturienis excepit, non posse absentes legitime accusari tamquam contumaces, nisi denuò accerserentur: etenim, cum Synodus constituto à Diplomate die aperta non fuerit, eos indictæ celebrationis lege non obstringi. Sed ab Auditore Pighino, & Aduocato Grassio responsum: Indictæ Synodi Diplomate nõ obstringi solùm ad illius initia celebranda, sed ad eiusdem actiones prosequendas: adeoque qui Synodæ apertioni non adfuit, eundem adhuc nouâ obligatione teneri ad illam postmodum adeundam; & quò amplius cunctabantur, et grauiorem noxam contrahere: nihil igitur præteritam inceptæ moram obstatre imposito per primum Diploma mandato interueniendi Synodo, donec aperta persisteret.

In hoc cœtu decretus est tenor responsionis reddendæ Toletano: Cæsaris Oratori, qui iam aderat. Is aliquot antè diebus Patris regressus, Præsides iterum inuiserat, eisque grates egerat pro designato ab ipsis sibi loco in Sessionibus; qui erat peculiare subbellium supra cunctos Patres, quasi ex aduerso Legatorum, cui adiectum erat scabellum, duorum hominum capax, in quo videlicet ipse cum futuro collega genua flectere, & inniti posset, de quo prius cum Tridentino conuentum fuerat. Nec destitit, dum eos transferet, oblatam sui Principis, ac suo nomine amplissimam operam iterum polliceri. Deinde adiecit, Se permolestè audiisse, Præsides aliquos ex Cæsaris ditione non exactà interdum vsos modestiã in congressibus: subdiditque: Si Legatis probaretur, velle se ceteris interesse, quò illos in officio præsens contineret, cunctisque patefieret, esse Cæsaris voluntatem, vt qui suæ ditionis aut clientelæ essent, exemplo reuerentiæ erga Pontificem Sedemque Apostolicam ceteris præluerent. Legati gratias humaniter agentes responderunt. Reuerà Patres, Cæsari subiectos, potuisse nonnumquam se consideratiùs gerere; tamen non nisi laude dignos generatim existimandos esse, propter obedientiam quã Legatis Pontificiis obsequebantur: nihilominus si collibitum ipsi foret generalibus cœtibus adesse, sibi gratum futurum.

* Literæ Legatorum ad Farnesium, 4. Aprilis 1546.

* Monumenta Masfarellic.

3 Placuit itaque Toletano, die 5. Aprilis publicè primùm interuenire confessui. Præstolabatur in conclauibus Legatorum, donec aduocaretur à cœtu. Postquam illi retulerunt ad Patres Oratoris postulatam, à tribus Episcopis eò deductus est. Ibi recitatis Cæsareo mandato, & iis quæ ipse proposuerat, perhonorificè responsum est; sed additum, Ne displiceret, si quemadmodum ipse meditate & scripto suam Orationem exhibuerat, ita Patres idem agerent respondendo. Fuit in peculiaribus cœtibus die sexta decreta responsio. * Vnde in Conuentum diei septimæ iterùm deductus Orator; fuitque coram eo ac Patribus perlecta responsio, & comprobata, quæ in Sessione crastina solenniter redderetur. Statutum quoque ibi fuit, vt futura postmodum Sessio 17. Iunij celebraretur, hoc est, quinta feria post solennia Pentecostes.

1546.

4 Postridie petiit à Legatis Orator, vt Decretum de accusanda absentium contumacia ommitteretur, ne fortè Cæsar id sibi offensionem verteret. Hanc petitionem ipsi arbitrati sunt à Tridentini consiliis profectam, dubitantis, ne quid ob eam accusationem sui Germani turbarentur. Verumtamen cupientes Præsides omnem abalienandi Oratoris causam, etsi iustam, leuem etiam amouere; re prius quàm Templum adirent, cum ipso Tridentino & Pæcco, ac deinde cum pluribus Episcoporum ipsos comitantium communitatâ, ex plurimorum sententia, & Gallorum præcipuè, Massarello imperarunt, vt in legendis Decretis illud præteriret. Vbi in sacram Ædem conuenere, solenne Sacrificium habuit Archiepiscopus * Turritanus; Generalis Seruorum Præsides Latine perorauit. Tum confecta Decreta paucis reclamantibus comprobata: nam cuncti absolute consenserunt, pauculis exceptis, quos hîc subiicimus. Episcopus Caputaquensis dixit, Placere sibi Decretorum sententiam; oblique significans, titulum non placere: Fesulanus consuetam de Inscriptione schedulam protulit: Pacensis, & Petrus Augustinus Oscanus, qui nuper accesserat, responderunt, Ea sibi probari, modò liberum esset Concilio epigraphen addere, *representantis vniuersalem Ecclesiam*, vbi ipsi videretur. Clodiensis non vsus est voce consuetâ *Placet, sed, obediã*, indicans quæ paucis antè diebus dixerat in congressu, cum improbabat æqualem pietatem sacris Literis ac Traditionibus exhibendam: aduersus quam æquabilitatem aliquid etiam significauit Victor Superantius, Bergomensis Episcopi adiutor.

* Monumenta Massarelli.

* Suavis dicitur Italicè, di Torre; deberet dicere, di Sassari; cui Latinum nomen datum à veteri vrbe Turris, iam ditata.

5 Plus murmuris excitauit * silentium Decreti, de absentium contumacia accusanda, multis improuifum. Etenim inter Patres querulus susurrus increbuit, quasi Legati arbitrato suo semel in con-

* In Actis.

1546. gregationibus statuta mutarent: quare à Promotore de re admittenti. Nec sanè ipsis displicebat, per eam opportunitatem quasi compelli ad promulgandum Decretum, bonâ Cæsarianorum pacè, & rem illis renuntiare iusserunt: sed Orator cum Paceco ac Madruccio institère, ne legeretur Decretum. Proinde Patribus publicè exposuerunt Præsides, viros summæ sapientiæ & auctoritatis, & precipuè Toletanum Cæsaris nomine, consilio ac precibus sibi suis post congressum, vt Decretum illud omitterent, se verò ex Perceptorum Madruccij ac Paceci, multorumque Patrum sententia consensisse. His auditis, tumultus simul cum suspitione deservit, & à Patribus laudata est Decreti prætermisio, exceptis paucis, sapientibus vt saltem Italicorum contumacia accusaretur: sed à plerisque animaduersum, in communi causâ Nationis discrimen habendum non esse. Postremò recitata sunt mandata Cæsarianæ legationis, Oratoris postulatio, & Concilij responsio. Ea verò aperta commotio ex umbra tam tenui, quæ velut argumentum hanc perfectæ concordie tunc quidem displicuit, pergrata postmodum euasit, vt perfectæ libertatis comprobatio: quemadmodum passim antè contigerat in nigro calculo, apertè collato aduersus electionem magni cuiusdam ciuis in suæ Reipublicæ Principem.

C A P V T XVII

Suavis labes in his recensendis. Responsio ad eius obiecta aduersus editionis Vulgatæ Decretum. Quid inter Legatos, ac Romæ ad hanc rem delectos agitatum.

EX tot casibus negotiisque memoriâ dignis, quæ per legitima testimonia recensuimus, vix sextam partem apud Suauem reperies, eamque mendis plurimis deprauatam. Exemplum proferam. Iussio Pontificis, quâ Legatos vetabat disputationem de Pontificia potestate permittere, & eorum ad hoc responsio à nobis iam adducta, à Suauis profecta dicuntur ex eo, quòd Pontifex memorata Sessionis Decreta perlegerit; tametsi reuèrà multis ante diebus & iussio Tridentum peruenerit, & responsio Tridento remissa fuerit. Pro sua deinde libidine variorum sententiarum Theologorum recenser, nullo profus adducto ad id testimonio: ac mihi affirmare licet, magna ex parte ne umbram quidem illarum sententiarum à me deprehenfam in tanta Commentariorum copia, quæ legi. Sed fabulatorum narrationes hoc planè decet, parum historiarum.

plurimum figmenti. Aliquam fidem mereretur de iis quæ per Germaniam Lutherani dixerunt, cum verifimile sit, suæ cuique factionis res exploratas esse: sed aliàs per me ostensum est, ingenij alieni gloriæ liberaliter à Suauis donari id quod suo Marte procreauerat. Vt res habeat, expendamus ea quæ ipse narrat obiecta vel Tridenti à Catholicis, in sententiis dicendis, vel in Germania ab hæreticis, in probis aduersus memorata Decreta iaciendis.

Oppugnant eorum præcipua Vulgatam interpretationem. Dicit, ab Aloysio Cataneo, ex Prædicatorum Ordine, adductam fuisse sententiam Caietani, cui videtur hinc Suauis, homo nempe religiosus, velle eam laudem restituere, quæ ipsum fraudauerat, vbi ceu imbecillum aduersarium contra Lutherum induxit. Ea erat, Hebraicam locutionem in Veteri Testamento, & Græcam in Nouo intelligere, idem esse, ac Dei verba falli nescia intelligere, at intelligere locutionem Latinam, idem esse ac verba interpretis intelligere, haud falsitatis immunia.

Quod attinet ad Caietanum, qui eum ex editis in sacras Literas Commentariis æstimat, perinde sese habet, ac qui non ex pennis, sed ex pedibus pauonis pulchritudinem æstimat: nempe accidit, vt hominis præcellsa mens, in aliis quidem operibus admirabilis, in his duces secuta, Hebraicæ magis Grammaticæ quàm diuinæ Sapientię gnarum, iacuerit in gloria. Quin in eos Caietani Commentarios commotus Gabriel Præteolus Episcopus Claromontanus, ipsum inter hæreticos connumeravit, & quamuis iusto seuerior fuerit ea censura in virum adedò pium atque illustrem, certè illius interpretationibus nullus datus est nec ab hæreticis nec à Catholicis plausus. Suauianam argumentationem per seipsam expendamus, quæ gigantis quidem speciem præfert, sed ex eo gigantum genere, qui nubium concursu conflati, viuiddâ Solis luce dissantur. Suauem percontabor.

Voluntne Deus, vt Diuinæ Literæ norma sint certissimæ veritatis paucissimis hominibus, imò nemini, an Ecclesiæ vniuersitati? Præceteris quidem Suauis, suisque Lutheranis necesse est, eas vniuersitatis normam affirmare, quippe quamcumque regulam externam præter sacras Literas recusantibus. Iam verò si res ita est, coarctari non potuit Scriptura legitima ad duo idiomata, quorum coniuncta cognitio, in ea præstantia, quæ ferendæ ritè sententiæ satis esset, à nostræ salutis exordio ad hanc vsque diem constiterit in paucissimis, vel potius in nullo mortalium. Dixi, *vel potius in nullo*: etenim in veteri apud Hebræos ratione scribendi, prout communior

1546. fert sententia, puncta non aderant, quæ nostris vocalibus literis extra ambiguitatem definitè respondent; sed solæ literæ, quarum alia per certam minimeque ambiguum significationem solum consonantes sunt; aliæ per disunctionem variis respondent vocalibus, simulque etiam alicui consonantium. * Habent præterea quædam Hebraicæ consonantes tantam inter se figuræ similitudinem, ut vocari non potuerit, quin scribarum imperitia & incuria per aliam atque aliam ætatem ediderit exemplaria multis mendis corrupta, sententiam vitiantibus. Quapropter tam clara tamque certa est Hebraici exemplaris interpretatio homini illius linguæ perito, quàm foret Latini codicis, absque certis definitisque notis, sed ambiguis dumtaxat, ac per disunctionem vocales varias, & quasdam etiam consonantes significantibus, & præterea multis erratis depravati, linguam Latinam callenti. Quin eò planè minus, quòd reuera maior est intelligentia Latini sermonis in quocumque medico Grammaticæ doctore, quàm Hebraici in quouis illius peritus intelligente. Et si quid amplius quisquam venditat, id eò fidenter venditat, quòd iudices idoneos haud formidet, qui suam venditionem damnant. Quod verò spectat ad Nouum Testamentum, quòd maxima saltem ex parte Græcè conscriptum fuit, Græca exemplaria, quæ nostrâ ætate supersunt, mendorum non leuium multis in locis reuincuntur ex iis quæ afferunt sancti Patres, desumpta iam ab illis libris, dum magis incorrupti extabant adhuc in exemplaribus minus remotis, minusque discrepantibus à legitimis autographis. Quare nunc illa Græca exemplaria haud idonei testes sunt ad redarguendam versionem tam diuturno tempore ab Ecclesia receptam. Denique quis est in præsentia, qui sibi arroget & exquisitiorem illarum literarum intelligentiam, & acrius iudicium, & emendatores codices iis, quæ S. Hieronymus obtinebat, qui, si non auctor, certè restitutor fuit nostræ Vulgatæ? Itaque si Vulgatam intelligere, idem est ac intelligere non Dei verbum, sed hominis ab errore non immunis; multò magis id eueniet in ea interpretatione, quæ pro suo quisque ingenio, quantumuis in Hebraica lingua versatus, Hebraicum codicem explicabit. Præterea si huiusmodi rationum pondus inesser, oporteret credere primo tantummodò autographo sacrarum Literarum, quod à primis auctoribus exaratum fuit, hoc est, à Prophetis, ab Euangelij Scriptoribus, ab Apostolis. Nam qui legeret ab alijs exscripta, non legeret verbum Dei, sed hominis qui exscripsit, ac falli potest & fallere. Quamobrem satis liquet, in hoc vniuerso genere ad Diuinam prouidentiam confugiendum esse.

* Vide post alios Serrarium in prolegomenis Bibliorum, in quaestione cap. 3.

* Vide Serrarium citatum, in quaest. vnica cap. 13.

quæ cum & sapientissima sit & potentissima, ubi finem sibi præscripsit, quidquid ad eum obtinendum necesse erat pariter præstitit. Ita videmus, cum à Deo tamquam rerum naturalium gubernatore curandum esset, ut homines certam obtinerent notitiam eorum quæ ad civilia commercia opus forent, opportuna ad id adiumenta ab ipso esse constituta; atque hinc effectum, ut suus cuique proprius character inesset, & qui difficulter ab alio exactè simulari posset: ut publicorum monumentorum custodes, tamen non raro pauperes & abiecti, raro ad fraudem agendam inducantur: ut bini testes raro conveniant ad mentiendum: quoniam totum id & necesse simul & satis erat illi generi vitæ ac regiminis, quod Deus in hac Republica destinaverat.

4 Cum igitur ipse voluisset in Fide quamdam firmitudinem non solum moralem, ut vocant, sed absolutissimam, nulliusque falsi pacem; oportuit, ut sua providentiâ, naturæ ordinem superante, quodcumque erroris periculum amoverit ab iis rebus, quæ huic Fidei fundandæ opus erant, arceretque ab illa quodcumque prudentis dubitationis initium. Et quoniam Fidei cardo verbum Divinum est, quod per ipsam Dei linguam in omnium aures absque interprete immittendum non erat, par fuit, ut suos ipse Nuntios constitueret, qui in eo exercendo munere falli non possent. Sed quando nec his pariter licebat in aures omnium vocem fundere, nec exemplar conscribere omnium oculis exhibendum; opus fuit Divinæ providentiæ, eâ se quasi cautione obstringere, ne in huiusmodi Scripturarum diffusionem menda permitteret, quæ per accuratam collationem humanamque solertiam tolli non possent, in iis saltem mysteriis, quæ Deus voluerat ut innotescerent Ecclesiæ suæ, & ab ea per firmissimam Fidem crederentur. Quò autem id aptè curaret, evitaretque omnem sententiarum ambiguitatem, & quamcumque aliam dubitationem, designandus fuit in terris manifestus Interpretes, qui deberet quidem in hoc eam impendere diligentiam, quam patitur humana conditio, ne Deus ad prodigiosas inspirationes compelleretur; sed simul ita regeretur interius, ut in hoc ipso præstando illis erroribus haud esset obnoxius, quibus in aliis negotiis, adhibita quacumque studiosissimâ industriâ, subiaceret. Is autem interpretes ipsa est Ecclesia, & ipsius Caput.

5 Necessarium quoque fuit, ut cum idiomata mortalium vararent, ac de remotioribus ab usu tenuis superstit notitia, cuiusmodi sunt quibus sacrosancta Volumina ut plurimum conscripta fuerant, perpetuò certa quædam versio maneret in sermone plurimis cognito,

1546.

cognito, cunctis mendis purgata, deprauantibus id, quod Deus coloribus suis certo Fidei assensu credendum præciperet. Non est tamen necesse, hanc versionem omni liberam labe, Diuina verba peruertente, vnicam prorsus esse: hinc noluit Concilium cunctas reliquas à Vulgata distinctas improbare; idque prudenti consilio. Etenim antequam Vulgata perficeretur, cum adhuc apud perpercos esset peritia vtriusque linguæ autographa complectentis, oportuit eam expositionem, quâ tunc utebatur Ecclesia, intaminatam pariter esse, puramque corruptionibus memoratis, tamen de nobis quo minus correctam. Quare si etiam nunc ea perstaret, mereretur pariter nomen legitimæ versionis, quamuis alioqui minus perfecta quam Vulgata. His positis, diiudicare, cuiam vel quibus inter varias interpretationes insit ea corruptionum vacuitas Diuina Oracula deprauantium, adeoque nomen legitimæ debeatur, minus potest esse illius Interpretis, Diuinorum verborum erroribus immunis à Deo inter homines constituti. Iam verò Ecclesia primò quidem per vsum diuturnum, seu docendo, seu concionando, adhibita translatione Vulgatâ, cœpit eam tacitè comprobare; postea, quoniam opus erat, vt in sententia ferenda de tot rerum capitibus aduersus pertinaces hæreticos & cauillatores, omnis abstergeretur dubitatio de fundamentis futurarum decisionum, vt rectè loquitur Tridentinum Decretum, de quo nunc agimus, voluit freta ope diuinitus promissâ Sancti Spiritus sibi adfuturi, legitimam & certam declarare Latinam aliquam sacrarum Literarum versionem; cum Latina locutio sola esset vniuersè cognita cunctis hominibus Theologiæ peritis, adeoque idoneis ferendo de dogmatis Fidei iudicio: cumque id per humanam solertiam peragendum esset, existimauit Concilium, per eam sibi non licere tunc aliam ex interpretationibus comprobare, quàm Vulgatam, quippe quæ ceteris auctoritate præstaret, & cum eadem à S. Gregorij ætate ad hæc vsque tempora ab Ecclesia generatim fuisset vsurpata, & vnanimi consensu adhibita à præclarissimis eiusdem luminibus Isidoro, Beda, Remigio Alemano, Fortunato, Rabbano, Anselmo, Bernardo, Haymone, Riccardo, Hugone Victorino, Petro Cluniacensi, Ruperto Abbate, aliisque innumeris Doctoribus; ad supremam Dei prouidentiam pertinebat, illam immunem erroribus in rebus Fidei morumque præstare, quò pariter immunem feruaret Ecclesiam, illius vsuram auctoritate. Animaduertit etiam Synodus, vbi huiusmodi ratio non sufficeret, frustra futuram omnem operam quæ de nouo collocaretur, ad eandem dubitationis incommodum euitandum: positâ præsertim apud homi-

homines tam tenui atque incertâ notitiâ sermonis Hebraici, tum punctorum defectu, qui creditur in originariis exemplaribus fuisse, adeoque penuriâ notarum, per quas vitaretur crebra ambiguitas ac dubitatio, vtrum hæc an illa vocalis esset apponenda; quæ vocales bases dictionum sunt, adeoque sententiarum: posita item characterum Hebraicorum similitudine, quæ pariter origo est significationis ancipitis, deprauationisque in longissima exemplarium serie, aliorum ex aliis exscriptorum, vti iam ponderauimus.

6 Quod si Canon, *Vt veterum*, distinctione nonâ præscribit, vt Hebraicus codex ad Verus, Grecusque ad Nouum Testamentum intelligendum adhibeatur, cui Canoni, tamen non desumpto à S. Augustino, vt affirmat Gratianus, sed à S. Hieronymo in Epistola vigesima octaua ad Lucilium Bericum; consentit tamen S. Augustinus lib. 2. de Doctrina Christiana cap. 14. & 15. & lib. 11. contra Faustum cap. 2. idemque Hieronymus confirmat in Epistola ad Iuniam, & Fretelam; quid tandem hoc refert? Prætereo, nondum eo tempore ab Hieronymo Latinam suam Expositionem fuisse digestam: adeoque postmodum in secundo Bibliorum prologo eundem haud ita locutum: quod aptè notat Glossa in laudato Canone, *Vt veterum*. Sed certum est, confugiendum Hieronymo fuisse in elaboranda Latina versione, ad duos illos primæuos codices: nunc verò in eam ætatem deuenimus, quâ interpretatio, si ab Hieronymo non confecta, certè ab eo restituta, per multa sæcula ab Ecclesia recepta est, ac proinde sibi auctoritatem obtinuit à comprobatione Diuina. Sed vt etiam SS. illi Patres idem hodie scriberent, quid inde aduersus Tridentini definitionem conficeretur? Num fortè inficiamur, in editione Vulgata multa esse ambigua, obscura multa, quibus lux affundatur à Bibliis primorum idiomatum? Nónne illorum opè Catholici interpretes passim vtuntur? Non id etiam proximè post Concilij Decretum egerunt, quin & adhuc perdurante Concilio? quod palàm facit, id non opponi sententiæ Patrum Tridentinorum. Aliud est, affirmare, versionem aliquam esse legitimam, hoc est, neque datâ operâ corruptam in quacumque parte, quantumuis minima, & ad præcipuam rei sententiam non spectante, neque vniquam planè ex inconsiderantia ab archetypo difformem in iis quæ rem constituunt: aliud verò, affirmare, eidem inesse omnem claritatem, omnem vim, omnes alludendi concinnitates, quæ insunt archetypo. Primum de Vulgata Tridenti definitum est: alterum præstari per nullam translationem potest; cum singula idiomata suis propriis dicendi rationibus & excellant inuicem & deficiant:

Pars I.

G g g g

in

1546.

vnde in multarum dilucida explicatione rerum, alterum alteri spondere non valet.

Hinc diuinæ prudentiæ consilium fuit, quò simul verbo suo perennem vitam in Paginis seruaret, simulque diuinitus non impediret mutationem linguarum, quæ suapte naturâ, sicuti reliqua terrestria, variationi subiacent, non quidquid sacræ Literæ complectuntur, constituere tamquam dogma necessarium, vt innotescat Ecclesiæ suæ; cùm ibi multa loca supersint vel maximè dubia, & alia non minùs obscura, quæ probabile est, ita per omnem mortaliū ætatem permansura. Articuli quoque necessarij non certis signatiusque vocibus à Deo restringuntur; sed huiusmodi conditiones sunt, vt vim & præfium habeant, non tam ex numero quam ex pondere, vt ita dicam, pecuniæ: quod numquam variat ex quocumque permutatione; & secundum quod solum ab interprete fidelis expositio requiritur: quod Marcus Tullius in vertendis Latinè duabus Orationibus contrariis Demosthenis & Æschini, à se præstitum gloriatur. Id ipsum effecerunt Septuaginta Interpretes sacris Literis Græcè reddendis; * quod patet, si hæc cum Hebræis conferantur, quod & ab explanatoribus obseruatur. Quid plura. Quò nos doceremur, Diuinum consilium in sua Fide sacris Oraculis statuenda, aliud quam hoc idem non fuisse, ipsi auctores Diuinorum librorum, quos sancto Spiritu dictante scripserunt, non semper eadem facta dictaque commemorant cum iisdem propriis conditionibus, certisque omnino verbis, quibuscum euenire, sed interdum satis habuerunt cum præcipua rei summa concordare. Quod in causa est, vt viderentur nonnumquam Euangelij scriptores inter se discrepare in eiusdem rei gesta narrationibus; quod SS. Patres ac recentes interpretes sæpè annotarunt.

* Vide Paginum in Magoge cap. 9. 10. & 11. & Hieronymum ibi citatum.

Vide de hac re optimè scribentem Sixtum Senensem, in sua Bibliotheca Sancta.

Quoniam itaque verbum nullum in illis libris exaratum fuit absque Dei afflatu, adeoque absque significatione alicuius peculiaris veritatis, & absque alicuius altioris magisterij documento, illas veritates & mysteria detegenda, quorum certam distinctamque notitiam in Ecclesia non quaesivit, sed voluit vt in suo verbo latente inexhausta vena, conferre plurimum valet linguarum intelligentiis, quibus primò Diuina verba consignata sunt. Nullam igitur vim habet popularis illa ratio, quam affert Suauis: Si editio Vulgata probata est & legitima, ergo reliquæ malæ sunt, & insipienter eis vnam Mendosam eniuero collectio! Fac, historia vel quæuis alia Latine scriptio magni momenti Italico sermone mediocriter exponatur; ea Italicè expositio fidelis sit, legitima dici poterit, adeoque idonea

iis litibus diiudicandis, quæ à rebus præcipuis ac momentosis in ea contentis dependent; sed non idcirco elaborari non poterit alia pariter Italica versio magis viuida, magis propria, magis dilucida vel in totum vel ex parte, quæ multa auctoris acumina explicet atque allusiones, in alia versione minimè declaratas.

9 Neque quidquam amplius eo, quod hîc dicimus, Decreti Tridentini verbis ex necessaria ipsorum vi Vulgatæ tribuitur. Atque in hanc sententiam illa sunt interpretati, ac declararunt præstantissimi Theologi, etiam ex iis qui Concilio interuenere, & à me mox afferentur; non quòd in animo mihi sit iudicem agere vel patronum huius vel illius interpretationis, sed vt ostendam, quicumque impugnat arctiorem & absolutissimam conformationem expositionis Vulgatæ cum locutione Diuina, impugnari ab eo peculiarem Theologorum classem, non Ecclesiam Catholicam vniuersam, in qua interdictum non est cum altera classe sentire, minùs arctè Decretum interpretante, vt pote nixa ipsius verbis, quæ simpliciter authenticam illam versionem appellant; simulque præcipiunt, ne illa in concionibus, néve in prælectionibus, aut in commentationibus reiciatur. Quod sanè statuit, ipsi errores non inesse ad Fidem moresq̃ue pertinentes; ac prætereà in eadem nec fraudem, nec apertam discrepantiam, ne minimam quidem à Diuina scripture, nec vllam secum ipsà repugnantiam contineri, in quibus illa si deficeret, nec authentica esset, nec digna quæ ab Ecclesia reciperetur. Non minoris quoque temeritatis esset, quamcumque è reliquis interpretationibus Vulgatæ ex toto præferre: propterea quòd cum apertis verbis declaret Synodus, à se hanc ceteris anteponi, & inter omnes vnicam à se suscipi tamquam legitimam; vel ipsa omnium optima est, vel imprudenter egit Ecclesia in rei tanti ponderis electione: quod affirmare impium foret.

10 Quod autem Vulgata translatio exemplari primæuo per omnes leuiore minutasq̃ue particulas conformetur, nec ab illo declinauerit, vel in certa arbore, vel in certa animante, pro aliis alias exponendo, pia est aliquorum sententia, quam quidem qui respuat, non damnatur ab Ecclesia. Etenim, vt dicebam, Decretum minùs arctè intellectum est ab auctoribus compluribus qui Synodo interfuere, vel cum iis qui interfuere sunt collocti. Satis nobis sit aliquot adducere; ac primò quidem doctissimum Andream Vegam, qui aderat eà tempestate in Concilio, quiq̃ue, tametsi inter Theologos Consiliarios, non verò inter Patres suffragium ferentes recenseretur, fuit tamen magna cum opinione sapientiæ auditus. Suum ipse iudicium

G g g g 2 cium

1546.
 a De Iustificacione, lib. 15, cap. 9.

b Lib. 2. de Locis Theologicis, cap. 13, conclus. 1.

c In defensione Vulgatæ lib. 4.
 d In præfat. ad Carolum Nonum Regem Gallie ante Opus Origenis.

e In prolegomenis Bibliæ cap. 19. quæstionculâ 11.
 f In prolegomenis in Pentateuchum cap. 5, sect. 3.

g Michaël de Elizarda, de Forma inquirenda veræ Religionis, num. 294. id comprobans ex vñ scriptorum, proxime post Concilium ab Ecclesia permissorum.
 h Lib. 2. de locis Theologicis, cap. 4. circa finem.

ciū protulit per eam planè sententiam, quæ à nobis explicata est & ab ipso Suauis refertur: idemque postea in suis libris testatur Patres id voluisse, & hoc ipsum sibi fuisse à Ceruino Legato significatum; quod eo adhuc viuentē Vega typis vulgavit. Hanc accedunt Melchior Canus, Canariensis Antistes, ^b qui paucis post annis adfuit Concilio sub Iulio Pontifice, & Didacus Payua ab Andrada, qui sub Pio ibidem adfuit; & vtrique licuit seiscitari à comparibus, quænam fuisset Patrum mens Decretum illud conficiendum. Nec minus eruditissimus ^a Gibertus Genebrardus, qui per eadem vixit tempora, & proculdubio sermonem habuit cum auctoribus Decreti. Ac de hoc post multos sapienter disputarunt ^c Nicolaus Serrarius, & ^f Iacobus Bonfrerius, vterque Societatis Iesv, eorum prior multos alios adducit, & oppositis testimoniis respondet. Eandem quoque præ se tulit opinionem scriptor alius religiosissimus, qui per ea tempora vixit, consuetudinemque habuit cum illi qui Concilio interuenere, Sixtus inquam Senensis in admirabili Opere, cui nomen fecit, *Bibliotheca Sancta*: vbi cuique licebit noscere quidquid attinet ad accusationem defensionemque Decreti Vulgatam comprobantis, per summam opulentiam ac soliditatem eruditionis ab eo agitatum. Hi profectò, quantum video, haud intendunt, licet ab ea legitima versione recedere, in rebus tamen nec ad Fidem nec ad mores spectantibus, effrenatè & pro libidine in quolibet verbo & argumento; sed solum in iis locis, in quibus Catholici Doctores haud omnino concordant, nec ab Ecclesia interdictum; vt rectè disputat quidam ^g recentior, quem paulo post nominabimus. Nec leue huic sententiæ momentum accedit et epistola Legatorum ad Farnesium Cardinalem, quam mox profertur, vbi indicatur, hanc fuisse Decreti Conciliique sententiam.

Nec opus est, ad lumen illud propheticum, seu quasi propheticum confugere, quod Suauis requirit in auctore Vulgatæ, tamquam huiusmodi comprobationis necessarium fundamentum, obvoluerit silentio, hanc persuasionem duorum scriptorum, qui fuere Terentianus & Canus, ^h ab reliquis haud fuisse receptam; sed eam eorum Catholicis communem constringens, vt quantum potest officiarum affundat verisimilitudini Orthodoxæ Catholicorum sententiæ. Ac primò quidem quis vniquam dixit, Romanos Pontifices Prophetas aut quasi Prophetas esse, tamen in Fidei decisionibus nec fallere nec falli queant? Deinde in Romano Pontifice saltem agnoscimus Diuinam quamdam opem; quæ præpeditur in eo libertas ad hoc delictum per voluntatem patrandum; ac periculum ne in huiusmodi

errorem per incertiam prolabatur. Sed auctor Vulgatæ potuit esse obnoxius, per potentiam, quam Theologi *antecedentem* nuncupant, periculo in eas latescendi; dein verò ex Diuina planè gratia, quæ honesta omnis actio pendet, sed absque vlla antecedente promissione, nulloque præcipuo Dei afflatu, consequi potuit, vt suum opus hisce maculis careret. Quo posito, Ecclesia postea luminis cælestis ductu tamquam bonum opus illud suscepit, quemadmodum suscipere posset Italicam Tridentinæ Synodi versionem, quamquam auctor suâ sponte, & absque iam explicata Dei aspiratione illam conscripserit.

12 Narrat Suauis, exteros obstupuisse, quo pacto conuentus quinque Cardinalium, quadraginta octo Episcoporum, qui minorum urbium regebant Ecclesias, in Theologicis disciplinis haud excellentissimi, cum eorum plerique viri nobiles essent & Aulici, tantæ grauitatis dogmata definiuerit; & hoc potissimum dogma, quo discernitur vt authentica, quædam versio à suo exemplo discrepans. Mirum hominis ingenium! De Sessione præterita dicit, Cunctos obstupefactos, quoniam Concilium tantâ solennitate coalitum, eruperit tandem in recitationem Symboli Apostolorum: in hac Sessione idem Concilium, ab eo paulò antè magnificè amplificatum, quò ipsum deprimeret quando modica gerebat, ab eodem angustè contrahitur, quò dupliciter ipsum deprimat, quando grandia conficit. Ceterum quid eo stupore vecordius, quam mirari, quòd Synodus, cum vellet multa Fidei dogmata statuere aduersus hæreses, nixas præcipuè in oppugnatione illius sacri Voluminis, quo mille annos communiter Ecclesia vsa fuerat, tamquam primum ædificij lapidem iaceret ipsam prædicti Voluminis comprobationem? Quâ ratione deueniri tandem poterat ad explicandum Dei verbum in articulis de quibus lis erat, nisi prius decisa fuisset controuersia, quodnam reuera Dei verbum esset? In quocumque iudicio nonne prius vocatur ad trutinam, num productæ tabulæ sint legitimæ?

13 Profectò petulantia liuoris est, illius confessus viros deprimere. Conferantur cum eo conuentus habitus in plerisque præteritis Conciliis, eorumque Acta cum iis, quæ tunc protulere Patres in Cæteris Tridentinis, quæ præterquam in Tabulario Pontificio, separatim in Bibliothecis plurimorum illustrium familiarum asseruantur; & quam in partem doctrina præponderet, intelligemus. Duo de quinquaginta tantummodò erant Episcopi, ita planè: sed Ecclesias tenues neutiquam administrabant, vt ille pro certo assumit:

Gggg 3 præter-

1546.

præterquam quòd quilibet è Purpuratis Patribus, si Polum excipiamus, illustribus Ecclesiis præsidebat, eorumque plerique non vni, sed pluribus, pro temporis illius consuetudine. Sed quod plurimum facit, erant illi Præsules delectus virorum ex Italia, Sicilia, Sardinia, Gallia, Hispania, qui eò missi fuerant à summis Christianorum Principibus: erantque præter hos ex Dalmatia, Græcia, Suecia, & Scotia. Tres Legati eximii animi dotibus præfulgebant, & ex iis duo excellenti literatûrà spectabiles, illarum etiam linguarum, quibus commissa fuit ab antiquitate doctrina, & quarum imperitiæ Decreti consilium Suauis adscribit: Ceruius in primis, qui cum in se scientiam, prudentiam, virtutem ac Pontificis gratiam simul complecteretur, curru veluti auriga assidebat: consulebat singulis diebus super iis, quæ ad intelligentiam Græcæ linguæ spectabant, Guillelmum Sirletum, vnum postea ex Purpuratis, tunc verò Bibliothecæ Vaticanæ Custodem, cuius Præfecturam gerebat idem Legatus. Atque in ea Bibliotheca literarum volumen seruatur, quæ de huiusmodi rebus ab utroque inuicem scribebantur. Præter Legatos, Madruccius & Paceus inter primarios & conspicuos Hispaniæ ac Germaniæ viros habiti sunt. His addebantur tres Abbates, familiæ Cassinensis nomine, & quinque supremi Præsides Ordinum Mendicantium, omnes scientiâ illustres, vt Suauis plerimis in locis imprudens fatetur, in eorum recitandis sententiis, cum eos vel narrat vel fingit aduersantes sanctionibus postea in Synodo constitutis. Quòd si velimus eorum rationem habere, quos illi representabant, num leue quiddam æstimabatur à Suauis, tunc præter alios interesse Concilio summos penè omnium Regularum familiarum Præfectos, quæ ad eò conspicua Ecclesiæ pars habentur, ac denique præcipuum Theologiæ compendium, prout Legatus ad Pontificem scripsere in literis à me laudatis: Si verum esset quod profert Suauis, ab eo Conuentu ne millefimam quidem partem Reipublicæ Christianæ representatam, certè quò integra representaretur, oportuisset vt eò conuenirent quinquaginta tria milia Episcoporum, iis qui aderant æqualium; & præterea supremi Præsides sex millium Ordinum, haud imparium Cassinensi, quimilique Mendicantibus; mille summorum Pontificum terni Legati, Oratores missi à ternis millibus Principum, Carolo V. Hungariæ, ac Lusitanæ Regibus minimè concedentium. Sed omnis externis conditionibus, regrediamur ad ea iustranda, quæ maioris momenti sunt, virorum scilicet præstantiam, qui de Vulgatæ Decreto conuenere. Fungebantur munere Consultorum tunc in Concilio qua-

dragem

drageni planè Theologi, ex doctissimis cunctarum Christiani Orbis Prouinciarum; & quorum non pauci à nobis alibi collaudati faculum illud suis Commentariis illustrarunt, satisque per se solos essent, citra omnem amplificationem, ad claritatem illi præteritorum longè maximam in Theologiæ laude afferendam.

14 Deerant quidem Germani, quod Suauis miris modis exaggerat: sed quid mirum, si duces illi consilio non adsint, qui tunc in acie pugnare coguntur? Celebrabantur id temporis Comitia, & paulò antè colloquium Ratisponæ. Vbinam in huiusmodi discrimine fatius erat adesse Germanos doctrinâ præditos & religionis studiosos, ibine, an in Synodo? Nónne prius obseruauimus, ob eam rem noluisse Madruccium ac Toletanum, vt absentium contumacia accusaretur? At si corpore aberant, aderant certè studio. Cum iis pariter egregiis viris per literas argumenta communicabantur, legentur eorum commentarij, & si minùs ipsorum linguæ, calami certè Concilio seruiebant. At quæ deinde temeritas est, tam confidenter affirmare, versionem à Concilio comprobata, ab autographo discordare? Vbinam gentium existit hoc autographum incorruptum? Num fortè innotescit Suauis, quod per tot sæcula ignorauit Ecclesiâ? Et vbi innotesceret, hæ tam manifestæ discordiæ quo pacto ab eo deprehensæ fuere, quando illas non agnouit tantæ doctrinæ tantæque solertiæ vir sapientissimus Hieronymus, qui si non auctor illius, certè emendator fuit? ex hoc planè vniuersæ antiquitati admirabilis, & cuius opera eo viuente inuidentiæ cauillationibus subtiliter exagitata sunt; sed cum præstantiora in dies semper agnoscerentur, elapso aliquo post eius mortem tempore, adepta sunt possessionem per mille annos communis comprobationis in Ecclesiâ vniuersa, in qua viri eruditione præstantes nunquam desuere. Non hîc disputo de sermonis perspicuitate, elegantia, neruositate, quas dotes multi desiderant in Vulgata: solùm affirmo, nihil illi deesse, quò minùs nomen fidelis & authenticæ mereatur. Quin rectè nos admonuit Magnus Gregorius: *Indignum, inquit, vehementer existimo, vt verba caelestis Oraculi restringam sub regulis Donati.*

*Epistola ad
Leandrum
in Expositi-
one lib. Iob
cap. I.

Post huius euulgationem Historiæ, de hoc argumento egregiè scripsit singularis intelligentiæ vir, non minùs literariâ amicitia, quàm Religiosâ familiâ mihi coniunctus, Michaël Elizarda Societatis Iesv, in libro de Forma quærendæ ac reperiendæ veræ Religionis. Huius quidem libri vt admiratio concipiatur, opus non est ignoratione, cuius filiam Aristoteles admirationem agnoscit, quin potius

1546. potius sapientiâ. Ibi auctor haud grauatius commemorare simul se commendare ea de quibus hîc dissertimus, validis de suo ratiocinationibus confirmat. Sed præcipuè telum acutissimum tractat vitio do mentis robore, ab Augustini ingenio elaboratum, * quod est huiusmodi: Scripturæ locutiones, ob quas aduersarij nos ad tribunal Græci Hebraicæque sermonis vocant, aut perspicuæ sunt, aut obscuræ. Si perspicuæ, desipientia foret, sibi persuadere, tot homines præstantissimos, post tam accuratum examen, ac tam diuturnorum annorum curriculo fuisse hallucinatos: Sin obscuræ, atque obfcuritate impenetrabili, huiusmodi admoto tam impensî studij conspectillo, ac tam longo temporis spatio ibi defixis obtutibus, quâquam vmquam arrogauerit eas priuatâ suâ doctrinâ ad perspicuitatem adducere? Quæ ratio haud sanè prohibet quasi superuacaneum huiusmodi laborem, in locis dubiis per commentationes amplius explicandis, ad ornamentum incrementumque disciplinarum, quæ intra fines probabilis opinationis continentur, qualis est Theologia, seu Moralis, seu Scholastica, seu Mystica: sed eadem ratio inexpergnabilis planè est ad ostendendum, quemcumque cuiusuis literati ingenij laborem frustra conaturum, vt in effatis ad hanc vsque diem minimè claris, per suam expositionem certos redderet homines, ita planè in autographis fuisse Spiritum sanctum locutum, adeò vt possit in ea Fidei assensus ab omni suspitione liber fundari, quo quis obstringatur ad mortem pro illius veritate sustinendam. Quare nobis vnice id expectandum est ab eo interprete falsitatis immunum, quem Deus ad sua interpretanda verba constituit inter mortales, & cui ipse præstò est interiori ductu, illum ab omni tutum errore seruante, quod idem est ac dicere, ab Ecclesiâ id expectandum. Ad do: Cum Suauis ea recitasset, quæ Vega in congregationibus disputauit, nec ea vmquam repudiata dixisset, adeoque tacite falsus esset, fideles à Decreto ad strictiorem interpretationem non obstringi; haud sanè illum potuisse citra manifestam calumniam, memoratis insimulationibus Decretum prægrauare.

Quinimò id quod insinuat Suauis, fuisse illud Aulicorum inconsideratum consilium, adeò distat à vero, vt potius Aulici Romæ degentes, cum per illud breue tempus nondum omnem operam studiumque nauassent tam amplo argumento percensendo, mentemque variis oppositionibus, sapius auditis seu lectis, aduersus varios Vulgatæ versionis locos occupatam gererent, nec Theologorum Tridentinorum rationes accepissent, hoc Decretum acriter innotio damnauerint, obiicentes, multa Vulgatæ menda nec amanuen-

* Litere Farnesij ad Legatos, 17. Aprilis 1546.

sibus neque Typographis adscribi posse : ac certè debuisse in Decreto denuntiari, eam esse recognoscendam & emendam. Tantumque ea de re obmurmuratum est, vt deliberatum fuerit, de impressione illius Decreti tantisper retardanda, dum nonnullis adiectis reconcinnaretur : quod tamen vociferabantur eleuaturum esse existimationem Synodi, & ansam hæreticorum irrisionibus præbiturum. Hisce literis responsum est & à^b Ceruino priuatim ad Maffei, & à Legatis communiter ad Farnesium Cardinalem ; nihil ab ipsis opponi quod à Concilio non fuisset maturè perpensum, cum ibi adessent Theologi ex omnibus Nationibus selecti, qui tam exquisito examine res ponderabant, vt præsertim ea quæ super libris Canonicis ac Traditionibus obseruauerant, talia essent, quæ vel Wittembergæ proposita plausum ab hostibus extorquerent.

Duas itaque de Vulgata opiniones fuisse : alteram, quæ S. Hieronymo eam tribuebat ; alteram, quæ id negabat : sed omnes consentisse, turissimam versionem esse Vulgatam ; quippe cui tam diuturno tempore, scribebant illi, *numquam hæreseos nota fuit iniusta, tametsi in aliquo loco videatur ab Hebraica locutione discrepare, humiliq; serpat stylo, nec extra barbarismum aliquem, aut solacismum. Cùm enim satis liqueat, ab Hebrais atque hæreticis multa fuisse loca in sacris Paginis deprauata, haud apparet, quò tutius confugiendum sit, quam ad obseruationem illius Ecclesiæ, quæ præterquam quod Caput est Christianæ Reipublicæ, peculiari Dei priuilegio ac beneficio semper perstitit absque hæreseos labe, cum perpetua & numquam interrupta successione Pontificum.*

¹⁶ Addebant postea, Tridenti quoque animaduersa fuisse Vulgatæ menda ; se tamen noluisse idcirco illam vniuersè pronuntiare mendosam : arbitratos & honorificentius & conducibilius esse, si reipsâ remedium adhiberetur, exemplo, ad exequendum Decretum, mendis purgato in lucem edito, & à Pontifice ac Synodo comprobato.

Huiusce rei rationes esse : Primò, quia alia res est exemplarium deprauatio, alia codicis in seipso : hanc ad speciem, illam ad singula peculiaria pertinere ; & in variis exemplaribus esse variam & inæqualem. Deinde, quia vtrumque se res haberet, neque necessarium erat, neque conducibile, disertis verbis à Concilio affirmari, inesse quidquam labis, quamuis ex accidente, ac minimum in exemplis omnibus, & vniuersa specie interpretationis Vulgatæ, nè argumentum porrigeretur caullationibus, quas inde deducerent hæretici : quamquam enim reipsa inanes, plurimum tamen apud vulgus valebant, variisque technis ab aduersariis adhibebantur : vnde par non erat, quasi cotem ad eas exacuendas suppeditari. Aiebant post-

Pars I.

H h h h

stremò,

a Literæ Maffei, à decretis Pontifici, ad Ceruinum, 17. Aprilis, & aliæ arcane administri eiusdem Ceruini, eodem die. b 24. Aprilis. c 26. Aprilis.

d Prima opinio erat Soti; vt constat ex Diario Massarelli 28. Aprilis 1546.

1546. strendò, cum satis animaduersum esset illius Decreti pondus, & vnã quidem syllabam in eo fuisse præteritam, quæ examinetur diligenti discussa non fuerit, vt compluribus nimis id religiosum videretur. Hæc Legatorum responsio vituperationem in commendationem apud plerosque Romæ conuertit, & eandem apud alios saltem in epochen, seu sustentationem iudicij, vt idem Maffio Ceruino significauit continuatis arcanioris amicitie officijs. Ita tæpè reprehensio laudi seruit, quò extra iactantiæ periculum dari potest opera, vt eluceat meritum in eo, quod primã specie nota videbatur.

C A P V T XVIII.

Alia, quæ Suauis obiicit aduersus librorum Canoniorum ac Traditionum receptionem; & contra regulam Scripturæ interpretandæ ex sanctorum Patrum sententia.

SVorum Lutheranorum personam agens Suauis, cetera Sessionis illius Decreta sic oppugnat: *Mirum quiddam fuisse visum, auctoritatem Canonicam libris antea incertis & apocryphis tribui. Vnum vellem protulisset librum, quem aliàs Ecclesia non probauerit, ac præsertim Oecumenica Synodus Florentina. Mirum igitur & audax facinus habendum est, si Concilium alterum alterius sanctiones confirmet?*

Eadem ostentatione stuporis admiratur, fuisse præscriptam & constantem rationem intelligendi Dei verbum: & supra refert, in conspectu occasione aliter loquendi fuisse datam à Caietani doctrina, quam docuit, factis, pariter ipse comprobauit; hoc est, novos Scripturæ sensus repudandos non esse, vbi cum illius locutione concordant, nec alieni sunt ab alijs hec Scripturæ sacre, ac Fidei doctrina, tametsi Patrum agmen in aliam sententiam confluat.

Equidem in primis affirmo, Caietanum, quamuis à suis in hoc dicto licentiæ notã reprehensum, numquam protulisse sensu Tridentino Decreto in hac parte aduersantia. Secundò, Concilium neque præscripsisse, neque coarctasse nouis legibus rationem intelligendi Dei verbum; sed declarasse illicitum & hæreticum, quod supponaturã erat huiusmodi, & prout semper habitum ac declaratum fuerat à Patribus, à Pontificibus, à Concilijs. Quod spectat ad primum; legatur inter alios doctissimus Canus in aureo volumine Theologicorum locorum; quamquam ipse quoque paulò auctior

* Lib. 7.
cap. 3. & 4.

interdum reprehendi meruit, vbi Caietanum tamquam parentem ac magistrum reueritus, eum tamen seuerissimè castigat, ob illius assertionis audaciam, quam ille proponit initio suorum in Genesim Commentariorum. Et tamen, sicut indicabam, Caietani dictum Concilij Decreto non obstat. Prohibet quidem Concilium, ne sacris Literis aptetur interpretatio repugnans vnanimi SS. Patrum sententiæ, idque in rebus tum Fidei, tum morum: at Caietanus, vtut rem Canus intelligat, de his minimè loquitur, neque vquam declarat, fas esse aduersus communes SS. Patrum sententias obuiam ire; sed fas esse, depromere Scripturæ expositionem prorsus nouam, & ab omnibus eorum expositionibus diuersam. Etenim quemadmodum ipsi discreparunt inter se in illius explicatione sententiæ, adeoque singulæ illorum explanationes per se ipsas dubitationi subiacent; ita, quantum conicio, visum est Caietano, posse cunctas simul dubitationi subiacere, & quamdam aliam esse veram, quæ ipsis haud in mentem venerit, secundum commemoratam distinctionem, quam Naclantus in Synodo prætulera. Neque quidquam amplius conficit Caietani ratio ibi adducta, & ab ipso Suauis relata: *Non enim, inquit Caietanus, alligauit Deus expositionem Scripturarum sacrarum priscorum Doctorum sensibus, sed Scripturæ ipsi integre, sub Catholica Ecclesiæ censura: alioqui spes nobis & posteris tolleretur exponendi Scripturam sacram, nisi transferendo, vt aiunt, de libro in quinternum.* Certum quidem est, eam spem non adimi; quin amplissimum patere campum ad ingenium exercendum in Scripturæ commentationibus; tamen in Fidei morumque materia nefas sit, eas interpretationes deserere, quas vniuersa Patrum cohors complexa est. Felix huiusce rei fulget exemplum in tot Catholicis scriptoribus, qui post Concilij Decretum diuinas Literas interpretati, sui nominis gloriam non inuentione minùs quàm eruditione compararunt.

3 Venio ad alterum caput, quod pluris interest; in quo demonstrandum suscepi, non solum à Concilio Decretum audacioris notæ non editum, sicut Suauis amplificat, sed nihil planè noui fuisse decretum. Mentis aciem ad veterem Ecclesiæ consuetudinem cursim conuertamus. Nonne Synodus Ephesina opinionem Nestorij vt hæreticam Patrum auctoritate damnauit? Hæresim Heluidij S. Hieronymus? S. Basilius eadem auctoritate S. Spiritus diuinitatem, vt Fidei dogma, Amphilochio comprobauit? Eadem Augustinus tamquam hæreticos modò Pelagianos, modò Donatistas reiecit? Eadem S. Leo palàm fecit apud Leonem Augustum, Eutychetem à Fi-

1546. de deerrasse? Idem fecere Agatho Pontifex Max. in sexta Synodo, Actione quartâ, contra Monothelitas; & postremis temporibus Concilium Florentinum aduersus Græcorum errores. Neque solum hoc tamquam vrgenti argumento vsi sunt in hæresi profuturanda; sed etiam disertè affirmarunt, illud efficax esse. Ecce verba Ephesini Concilij: *Inuerti sumus in Nestorij sceleratam presumptionem, quod sacram Scripturam se primum & solum intelligere, & omnes qui ignorasse iactaret, quicumque ante se Magisterij munere pradiis Diuinitate quia tractauissent; & præterea vniuersam Ecclesiam errasse, quæ ex illius sententia Doctores ignorantes sequebatur.* Maiori perspicuitate idem explicauit S. Augustinus in libro secundo in Iulianum, *Qui sanctos reuicit, fatetur se vniuersam Christi Ecclesiam reuicere.* In eadem sententiam disserunt S. Hieronymus, ac reliqui Patres; sed iis, ne longum faciam, omisis, ita scribit decimaquinta Synodus Toletana: *Quidquid creditur contra SS. Patres, intelligitur aberrare à recta regula Fidei.*

Ac sanè præter auctoritatem ipsa ratio demonstrat, non posse hæreticum non esse quicumque in credendis dogmatibus aduersatur sententiæ, tamquam certæ in sacris Literis agnitæ à Patrum concordia. In quam potissimum re infidelitatis vitium situm esse opinor, in affirmando Deum esse mendacem. Atque id fit, haud quidem semper affirmando falsa esse eius verba; cum in hoc pauci hæretici delirent: sed fieri solet, negando aliquid à Deo dictum fuisse, cum adeò valida apparent causæ ad affirmandum atque credendum, id verè dictum à Deo fuisse, vt illas nequaquam Deus permittere potuerit, quin suammet veracitatem contaminaret, vbi illud affirmare non intendisset. Exemplum apponam. Non solum delinqueret in Regiam veracitatem Rex, qui falsum pronuntiat; sed etiam qui permetteret confingentibus suas literas sigillum Regium, aut sineret à suis ministris ea suo nomine pronuntiarî, quæ ipse pronuntiare non cogitat: etenim in vtroque euentu liceret subditis conqueri, se fuisse ab illo deceptos, cum is permisisset in eas rerum conditiones ipsos coniici, vt si literis illis dictisve fidem negarent, & contumaces haberentur, & in Regem iniuriosi. Hi proinde, vbi post fidem illis habitam ea falsa comperissent, se deceptos arbitrarentur ab ea fiducia, quam in sinceritate & auctoritate Principis collocarant. Id pariter cadit in Deum, qui non solum permittit, sicut ille Princeps permetteret, sed adiuuat eam totam veri speciem, quæ homines inducit, vt credant Deum loqui, & hoc vel illo verborum tenore loqui. Quapropter Richardus Victorinus fidelissimè de Deo pronuntiat: *Domine, si error est, à te ipso decepti sumus.*

Lib. 1. de
Trinit. cap. 1.

sumus: nam ista in nobis tantis signis & prodigiis confirmata sunt, & talibus, quæ non nisi per te fieri possunt. His præmissis, meum dictum ita clarè conficio: Quo pacto fraudationem huiusmodi à se nobis illatam excusaret Deus, si in rebus ad Fidem morèsvè pertinentibus ita fuisset locutus, vt cuncti sacri Doctores, aded numero spectabiles, scientià præcellentes, studio accurati, eorum verborum sententiam à veritate alienam intellexissent? Quis hominum vulgaris ingenij nactus Scripturæ locum, significationem huiusmodi præ se ferentem, simulque cognoscens eandem significationem tamquam dogma Fidei à cunctis Ecclesiæ Doctores comprobati, non se putabit illius ita credendæ obligatione teneri? Quod si tunc illi dubitare fas esset, dubitabile pariter foret, quidnam significet quidquid legitur in Diuinis Oraculis.

Itaque si Deus voluit eo loqui tenore, quo de quibusdam articulis Fidei firmitudo fundetur, oporteret, ne ille tenor potuerit vniuersæ sanctorum Patrum sapientiæ fucum facere; & vti fideles perficiant, id nullo modo fieri posse: alioquin ipsis merito liceret ambigere de vero sensu cuiusvis dicti sacrorum Voluminum, quantumuis perspicuum appareret: hoc autem aduersaretur firmitati, quam exigit Fidei assensus, cui necesse non est vt singulos articulos semper Ecclesiæ declaratio antecedit: alioquin ad Fidei dogmata cognoscenda nullam haberet vim Diuinæ Scripturæ lectio, sed Ecclesiæ dumtaxat definitio; & per aliquot sæcula, quibus paucula quædam Ecclesiæ definitiuit, licuisset de reliquis omnibus dubitare. At contra legimus, sanctos Patres etiam ante definitiones Ecclesiæ detestatos fuisse tamquam hæreticos eos, qui aliquem articulum refellebant, de communi sententia è Scripturæ verbis deductum: atque ea de causa Ecclesiæ postmodum in Conciliis eisdem execrata est, etiam impiorum nomine, & anathemate inflicto; quod sanè iniquum fuisset, nisi per Fidem ad credendum articulum illum obstringerentur, antequam Ecclesiæ declarasset. Eapropter in rebus ad dogmata morèsvè spectantibus Patres omnes hallucinari non possunt, quin pariter hallucinetur Ecclesiæ, quæ tandem ex illis constat, & cum illis consentit. Hoc tamen intelligendum est, vt paulò antè notauimus, cum Patres illam Scripturæ sententiam tamquam certam affirmant: at verò, tamen si concordarent inter se de aliqua Scripturæ interpretatione, sed opinantium modo, iam exemplo suo docerent etiam alios opinari, adeoque pariter dubitare. Quare temeritatis etiam notam mereretur, qui absque noue rationis pondere oppositam sententiam ceu meliorem sustineret, sed non idcirco hæreticus foret.

1546.

Iam verò nostrâ ratiocinatione rem probè confici, nimirum, voluisse Concilium non quidem nouâ nos lege coarctare, sed solum docere, & nobis in memoriam reuocare legem antiquiorem, quam in ea re nobis suapte naturâ nostra Fides imposuit, ex hisce verbis Concilij palàm est: *Decreuit, vt nemo suæ prudentiæ innixus in rebus Fidei & morum, ad ædificationem doctrinæ Christianæ pertinentium, sacram Scripturam ad suos sensus contorquens, contra eum sensum, quem tenuit & tenet sancta Mater Ecclesia, cuius est iudicare de vero sensu & interpretatione Scripturarum sanctarum, aut etiam contra vniuersum consensum Patrum, ipsam Scripturam sacram interpretari audeat; etiam si huiusmodi interpretationes nullo vquam tempore in lucem edenda forent. Quis contrauerint, per Ordinarios declarentur, & pœnis à iure statutis puniantur.* Cum itaque eodem legis præscripto vetentur fideles sacram Scripturam interpretari seu contra sensum quem tenuit & tenet Ecclesia, seu contra communem Patrum consensum; cumque absque dubio optima legis pars noua prohibitio non sit, sed solum illius explicatio, quod ex natura Fidei Christianæ per se ipsum intrinsecus netas est, conficitur, eiusdem pariter rationis fuisse partem alteram à Concilio existimatam. Sed quid opus pluribus? Dum hic Ordinatus iniungitur, vt pœnis à iure statutis fontes puniant, liquidò significatur, id ipsum prius etiam à sacris Constitutionibus interdictum, pœnisque multatum; adeoque nouam à Concilio legem minime statui, sed addi stimulos ad veterem obseruandam.

Narrat postremò Suauis, obseruasse quosdam, in eo Decreto minus quàm videbatur obligationis inesse: atque eorum obseruationem ab eo comprobari manifestum est, quantum spectat ad Traditiones. *Solum, ait ille, statutum erat, Traditiones esse recipiendas, sed absque deliberatione quænam illæ essent, & absque discerniculo proposito quo discernerentur; quandoquidem nullum ad eas recipiendas præceptum urgebat, sed solum veritum erat, ne quis sciens volens, eas aspernaretur. Unde legitur minime refragabatur is qui reuerenter eas omnes reuereret. Oblitus ille fuerat, à Synodo pronuntiarî, sacros Libros ac Traditiones à se suspiciari pari pietatis ac reuerentiæ affectu? Sicut igitur hoc posito nefas apparet, alteros quacumque ratione reici, ita pariter & alteras. Poterit duplici modo possunt Traditiones non recipi: Vel cum quisquam à prauis animi affectionibus, voluptatibus, corporisque commodis ad id impellitur; itidem ac interdum fidelis alioquin & obsequens Principi subditus, illius legibus non obtemperat: Vel si quis illas floccifaciat, nec tales putet quibus ipse parere teneatur, perinde atque Principum leges à perduellibus conculcantur. Noluit Synodus*

dus, vt à nobis narratum est, anathema intorquere in quemcum-
 que, leges Diuinas siue scriptas siue non scriptas violantem, ne eos
 etiam complecti videretur, qui ex imbecillitate in eo peccant, ac de
 cetero reuerentur iudicio id quod opere transgrediuntur: sed solùm
 contemptores, qui se ad eas seruandas minimè obstringi profiten-
 tur, cuiusmodi sunt hæretici; reliqui violatores minorum pena-
 rum flagello addicuntur, non tamen anathematis telo. Quod si hoc
 in Decreto Concilium custodiendas Traditiones singularim non
 enumerat, imitatur in eo Decretum septimæ Synodi Oecumenicæ
 suprâ allatum, à quo penè verba etiam exscripsit: id sanè neque
 tempus patiebatur, neque opportunitas postulabat. Duo per illam
 sanctionem intendit Synodus: Alterum, Palàm facere, Fidei Ca-
 tholicæ fundamenta non modò esse Diuinas Literas, quod recentes
 hæretici pertinaciter contendebant, sed non minùs etiam Traditi-
 ones, à quibus denique dependet quidquid certi obtinemus de
 legitima ipsarum Scripturarum auctoritate. Alterum, Profite-
 ri, Apostolicos ritus, ad hanc vsque ætatem nobis per manus
 haud interruptè traditos, recipi ab Ecclesia, nec esse varian-
 dos, vt audebant hæretici. Ei verò qui in hisce generalibus arti-
 culis dissentiebat, anathema infligi. Quanam autem essent hæ
 singulæ Traditiones, expendendum ac statuendum deinceps erat,
 prout rerum tractationes in habendis congregationibus exige-
 bant, & in eo videbatur vnusquisque Ecclesiæ iudicio se subii-
 cere.

8 Addit Suauis: Ad repudiandas Traditiones, valuisse Romanæ
 Curiaæ exemplum; quia Diaconissas initiari non sinunt,
 electionem Ministrorum populo non concedunt, quod certum est
 esse Apostolicam institutionem, supra octo sæcula continuatam: &
 quod pluris est, concessum laicis vsus Calicis, qui vsus obseruatus
 est (eius verba recito) *ab Ecclesia vniuersa iam ante ducentos annos, &*
nunc ab omnibus nationibus Christianis præter Latinam: quod si hæc tradi-
tio non est, ratio non suppetit ostendendi, quanam alla sit. Ingens nimi-
 rum inest homini audendi libido, quâ sibi persuadet, absque vllò
 examine à lectoribus fidem habendam esse, dum audet tam lucu-
 lenta mendacia illis ingerere. Cedo quas Traditiones Decretum
 complectatur? Eas quæ quasi per manus traditæ ad nos vsque peruene-
 runt. Num huiusmodi erat seu sacrorum Ministrorum electio à po-
 pulis habita, seu Diaconissarum ordinatio, seu Calicis vsus laicis
 concessus? Ne à Suauis quidem id affirmatur, cum idem scribat,
 duo priora iam ante octingentos annos omissa fuisse, tertium verò
 ante

1546. ante ducentos. Quo pacto igitur huiusmodi exempla illi fauere, qui Traditiones in continenti obseruatione superstites repudiarer: Sed insuper hęc in transcurso perpendamus ea, quę per tantam animositatem audeat pro certis ponere. Et quando nec ipse, nec cum eo hæretici sui multum de Diaconissis laborant, ad alia duo restringam orationem, ob quorum mutationem Ecclesiam Catholicam damnant. Assueuerant dicit Suauis, Ministrorum electionem habitam à populo, fuisse Apostolorum institutionem, & octingentos annos perstitisse. Equidem voluissem in memoriam illi redigere verba Pauli Apostoli ad Titum: *Huius rei gratiā reliqui te Creta, vsque ad quę desunt corrigas, & constituas Presbyteros per ciuitates, sicut & ego distinxerim tibi: ac libenter sciscitatus ab eo fuisset: Num primum Laodicę Concilium celebratum fuerit post octo sæcula ab Ecclesia exorta,*

* Cap. 1.

an quarto sæculo; nam vnus inter illius Canones hæc habet: Turbis non esse permittendam eorum, qui sunt in sacerdotio constituendi, electionem facere. Eundem exorasset, vt me doceret, an pariter quarto sæculo floruerit S. Hieronymus, & de quam ætate loquatur ille,

* Canon. 13.

*vbi in Epistola 85. ad Euagrium ita scribit: Alexandria à Mena Euangelista vsque ad Heraclam & Dionysium Episcopos, Presbyteri semper vnus ex se electum, in excelsiori gradu collocatum, Episcopum nominabatur. Sed cui libet antiquorum Patrum plurima testimonia lustrare, abeat * Bellarminum in suis Controuersis.*

* Lib. 1. de Concil. cap. 7.

Transcamus ad vsum Calicis, laicis hominibus interdictum. Et quoniam à Suauis nobis opponitur ritus vel nunc vsitatus apud Græcos, quo potissimum rem vrget, Græcos mihi proferat, qui vel in Synodo Florentina, vel prius, Latinis vnquam exprobrauerunt Communionem sub vna tantum specie, tamquam erratum, quemadmodum eosdem Latinos infimulare ausi sunt ob cetera plura, quibus Latina & Græca Ecclesia inter se dissident. Hinc apparet, ne Græcorum quidem sententiã hunc ritum fuisse creditum tamquam à Christo præscriptum, & in quo Ecclesię variare non liceat. At qui Suauis significauerat, indistinctam Calicis communionem adhibitam ab vniuersa Ecclesia fuisse vsque ad ducentos abhinc annos? Sanctus Thomas, trecentis annis Tridentinã Synodo superior, nonne refert^a ac laudat illarum Ecclesiarum consuetudinem, quę Calicem cum laicis minimè communicabant? Alexander^b Aletis, antiquior Aquinate, nonne id ipsum comprobatur insignis miraculi narratione? Nonne illius diuturnę consuetudinis in aliquibus Ecclesijs mentionem faciunt Concilium Constantiense in Sessione decimatercia, & Basileense in trigesima? S. Bernardus, qui ante Tri-

^a 3. part. quæst. 80. art. 1. 2.
^b 4. parte Summę Theologicę qu. 1. moral. 2. cas. 4. §. 3.

1546.

dentinum supra quadringentos annos vixit, nōne idem ipse vsur-
 pabat, vt in illius Vita significat Guillelmus Abbas Bernardo æqua-
 lis, a vbi narrat, à quodam Monacho deglutiri vel post longum spa-
 tium non potuisse Panem Eucharisticum, quòd occultâ noxâ, cuius
 erat confcius, neglexisset absolui? Etenim, si pariter impertitus illi
 fuisset Calix, vel ipse eo hausto Christi Sanguinem ebibisset inex-
 piatâ culpâ non obfistente, vnaque cum illo Diuinum etiam come-
 disse Panem, cui diuerfa prodigiosi impedimenti ratio non obsta-
 bat; vel si bibere nequisset, nouum euenisset miraculum, nullo
 pacto ab historico reticendum. Ad hæc, Osius Cardinalis^b nōne
 veterrimum huiusmodi vsum in sua Polonia fuisse demonstrat, &
 de cuius initio nulla extet memoria? Bellarminus tot^c historiarum
 monumentis ac testimoniis nōne apertè confirmat huiusce ritus
 antiquitatem, vel octingentis abhinc annis vsitati? nōne ostendit,
 hunc morem semper existimatum fuisse penes Ecclesiæ arbitratum,
 & absque diuino præcepto quod ipsam obstringeret? Atque vt v-
 num ex Græcis addam, Petrus Arcudius in libro de Concordia^d in-
 ter Occidentis & Orientis Ecclesiam, nōne pariter huius verustif-
 simæ consuetudinis plurimas confirmationes adducit? Ante du-
 centos annos, hoc est in Concilio Constantiensi id solum effectum
 fuerat, vt vniuersa Latina Ecclesia morem eundem teneret, qui
 prius pro varietate regionum ac temporum variauerat: id verò si
 Traditionibus aduersaretur, quæcumque noua lex ac nouum veti-
 tum Traditionibus repugnaret. At de hoc articulo vberius & ac-
 curatius agendum erit ætate Pij Quarti, quâ oportuit, vt exquisi-
 tissimo studio, & impensissimâ deliberatione rem Synodus exagita-
 ret. Quisquis mentem Suavis non probè calleret, suspicari quan-
 doque posset, cum in suis Lutheranis patrocinando præuaricatum,
 cum soleat magis nocere clienti aperta falsitas adductarum pro eo
 probationum, quàm præualida vis intortarum in eum rationum.

a Lib. 1.
c ap. 11

b In Dialo-
go de vira-
que specie.
c Lib. 4. de
Eucharist.
cap. 24.

d Lib. 3.
cap. 33.

